

Mus. Th.

1185

Mus. Theor.

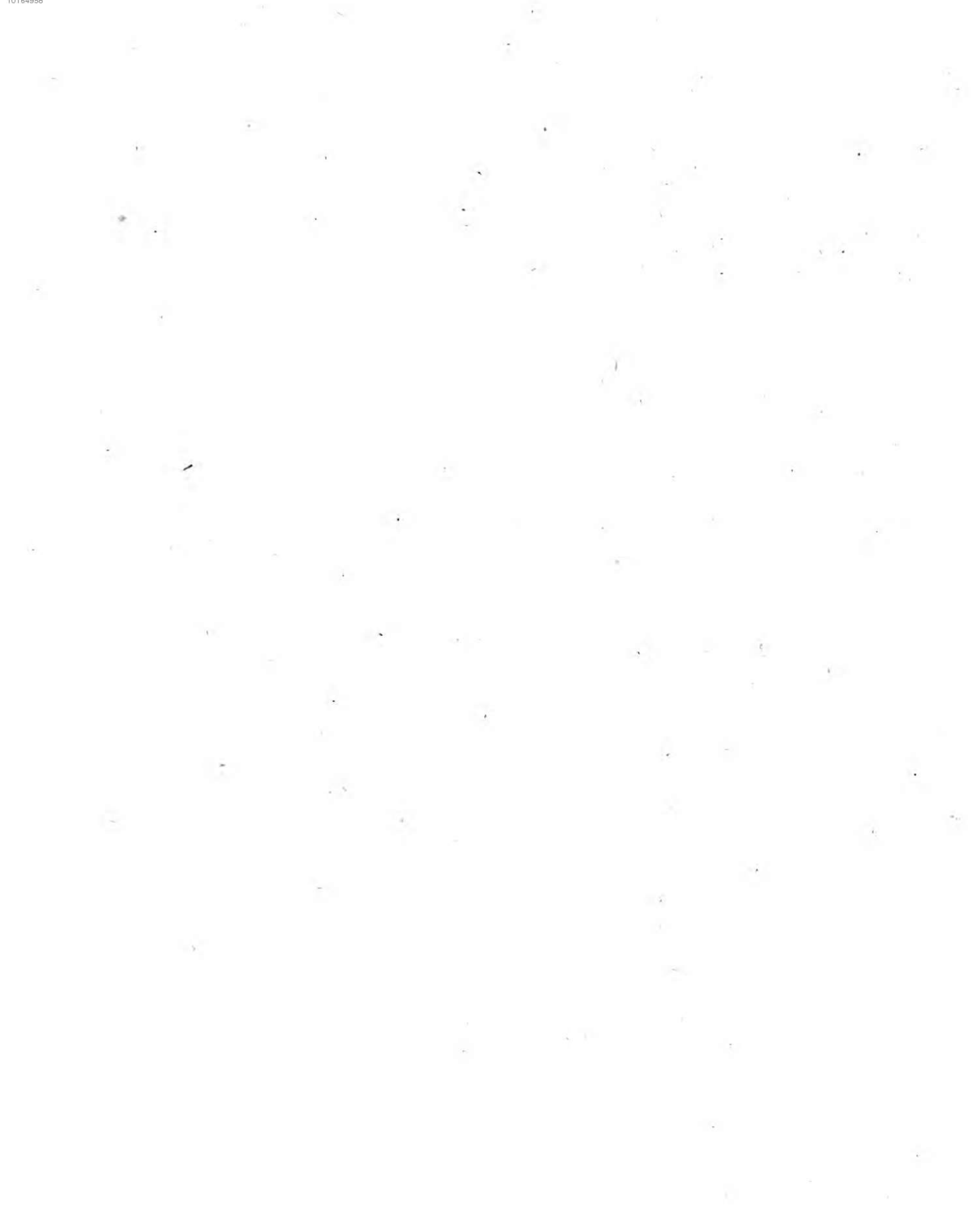
4°

1185.

Ornitoparchus,

I, 87

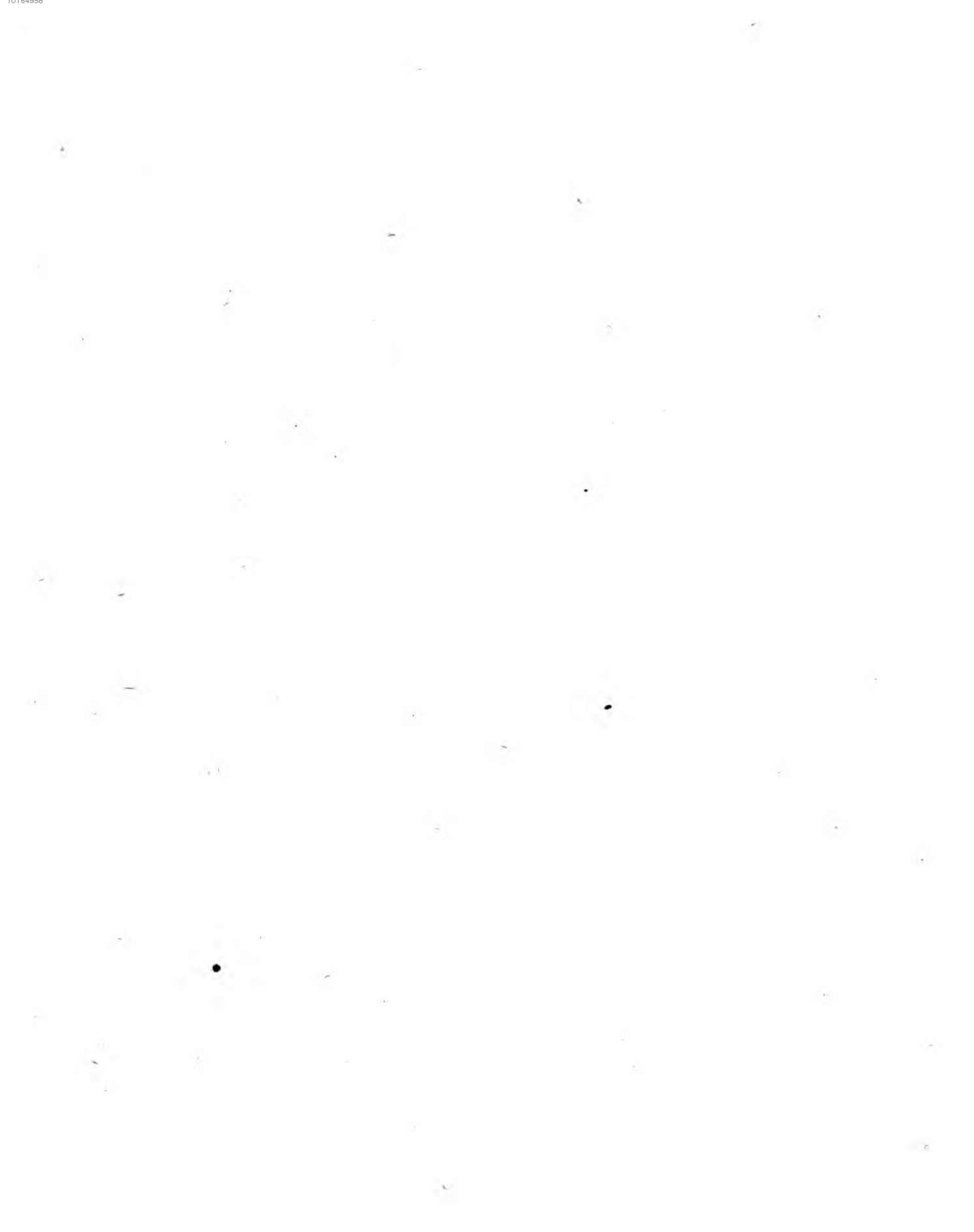

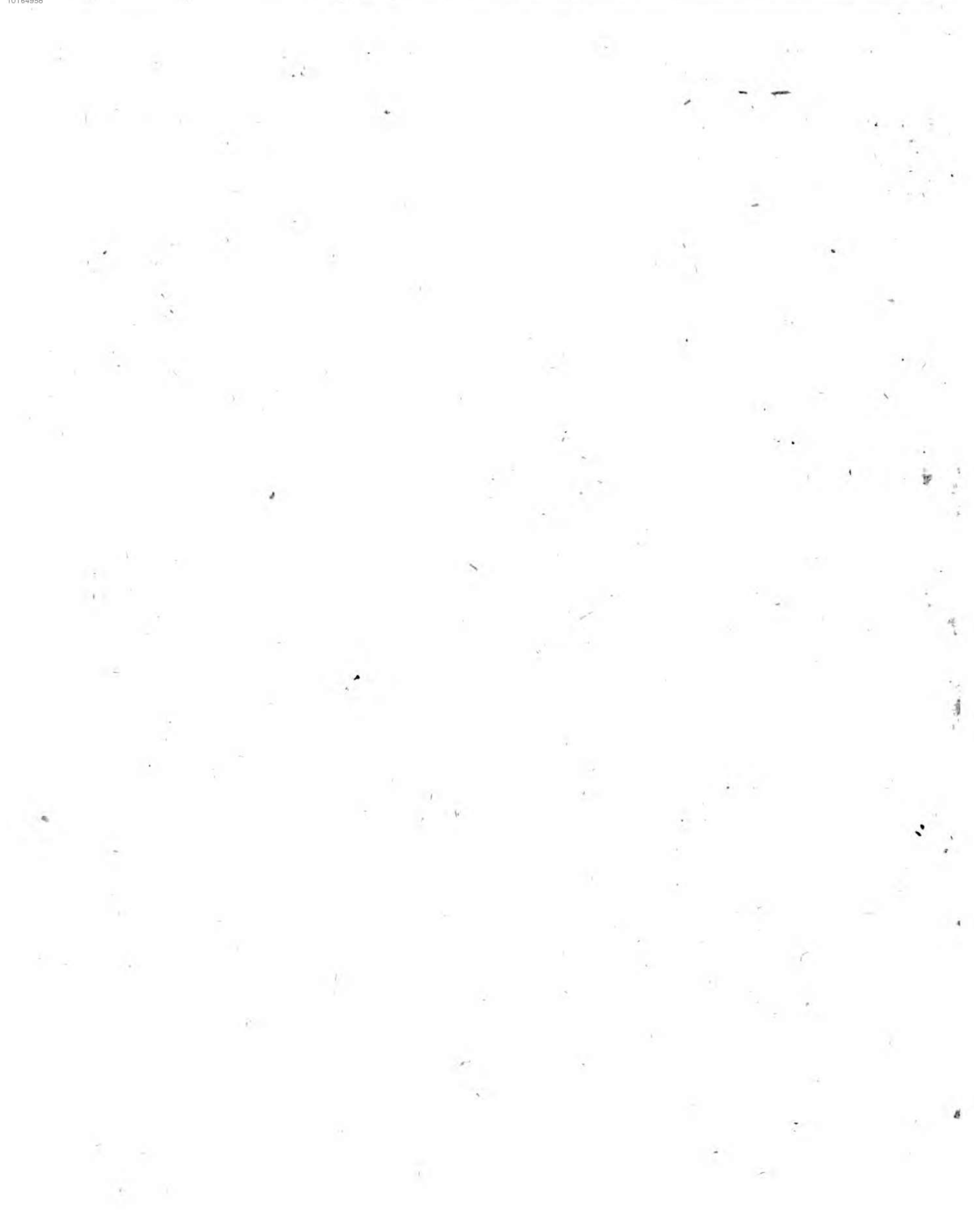

Musice Actiue

Marologus Andree Dimi-

toparchi Ostrofranci Meyningensis, Artiū Ma-
gistri, Libris Quattuor digestus. Omnibus Mu-
sicę studiosis non tam vtilis ꝑ̄ necessarius,

IN LIBELLI TITVLVM INSCRIP-
TIONEMQVE IQCVS.

Nō, quasi res humiles verbis liber efferat amplis,
Despicias, titulus quom tibi lectus erit.
Sed tibi succurrat, paruo hic sermone doceri
Quicquid habet docti Musica dulcifona.
Nonne vides (sic tibi si quid mouere figuris)
Vt nymphetos Orpheus, Euridiceꝑ̄ canant?
His igitur studeas, quoniam est occasio, lector,
Et facito ne sis tute πρὸς αὐλὸν ὄνοσ.

ORPHEVS   EVRIDICE

DISCANTVS

TENOR

Lipsiae, 1519.

Nicolaus Marescalcus Thu-

rius, Utriusq; Juris doctor, In Musicen An-
dree Anitoparchi.

Attica si quid habet, vel si quid Romula musa,
Si quid Jesse, sacra camena lyre.
Ingenio clarus dedit Anitoparchus et arte,
Connectens paruo, dogmata multa libro.
Addidit ille Typos, ne res obscura moeretur,
Auribus atq; oculis, utilis vsq; placet.
Ergo age qui veras, facilesq; ad neumata leges
Scire cupis, mox huc, empturienter ades.

Philippus Surus Milten-

burgensis. Artium Magister ad Lectorem
Musice studiosum.

Si tua musarum, dignaris corpora cetu.
Atq; scius Cytharis, semper adesse cupis.
Hunc pete. prebebit studiosa Palaede cunctos
Accessus, facilesq; illius artis opes.
Nempe hec tellurem, pontum, volucresq; ferasq;
Altra deos, homines, Mulica aeterna rapit.
Aere quidem paruo venit hec charissime lector
Ergo λυρασ φαρις neu videaris ovos

3

Spectabilibus preclarisque viris Lunenburgensis reipublice moderato-
ribus oculatissimis, Andreas Dunitoparchus
Mayningensis Liberalium disciplinarum
Magister. Salutem.

Oraculum illum, quod Clarum oraculum dei sapientissimum predicavit, dicere solitum legimus. Pectora hominum fenestrata esse oportere, nec oculos habere sensus. Quod si nobis hodie obtigisset, patres ampliss. profecto benevolentiam ergo vos, vestrosque, palam videretis meam. Sed quum sermo animorum sit indet, nec nisi aut verbis, aut scriptis, homines, abstrusosque hominum conatus cognoscatis, absentis scripta, non secus ac coram loquentis verba, equis animis suscipiatis queso. Nec mihi surgent criste, Nec crescentem tumidis inflo sermonibus utrem, Sed integritas vestra facit, comitas facit, religio facit (qua pre ceteris borealibus, qui Baltica accolunt littoera, clari estis) quod concinetie disciplina, quam greci Musicen dicunt, Christiane religionis altricem, morum, probitatis, rerum publicarum denique, si Musice fides vlla prestanda est, parentem, tractare tentauerim, Vela insanis vndis crediderim, Nilis atque Therfitis in me seuiendi copiam dederim, Varias regiones, non citra rerum mearum iacturam, eius rei inquirende gratia accesserim, pro quiete lassitudinem, pro solatio tribulationem, pro gloria contumeliam, pro abundantiam inopiam sepe (ut fit) sustinuerim. Sed hec omnia, viri marimates, leuia visa sunt. Ut dormitantibus ceteris, quos vna respublica fouet, ipse imprimis vestre, et subinde totius Germanie iuuentuti hac in re prodessem, mores componere, atque per honesta musice solatia, ab illicitis conatibus reuocatos, ad seria paulatim studia adolescentes incitare, Nam et Socrates, et Plato, Pythagoricique omnes iuuenes iuenculasque in musicis erudiri, non ad lasciuie incitamenta, quibus ars ipsa vilescit: Sed ad motus animi sub regula, rationeque moderandos communi lege sanxerunt. Cum enim in quieta sit iuuenum natura, oblectamentorumque per omnia cupida, et ob id seueriore non suscipiat disciplinam, sub honesta Musice voluptate, ad ea ducatur solatia, que honestam valeant oblectare senectutem. Sed inter ea, quibus se oblectare humanus solet animus, Quod maius, quod salubrius, quod honestius musica sit, inuenio nihil. Cuius tanta vis est, ut nec sexum repellat, nec etatem, Et: ut est apud Macrobiu reconditissime scientie virum: nullum tam immitte, tam asperum pectus est, quod non oblectamentorum eius moueat affectu, Caras enim abigit, clementiam suadet, iras et reprimat et suggerit, artes alit, concordiam nutrit, Verorum mentes ad facta fortia accendit, cohibet vitia, virtutes et gignit, et ornat genitas, mores componit. Inter omnia enim que sensum patiuntur, id solum mores obtinet, quod auribus obuium est, quemadmodum in Musicis problematibus diffusius Aristotiles declarat. Hic Agamemnon

Arrogantia ac assensu
tationis
excusatio.

Socrates.
Plato
Pythagorici.

Macrobi.

Philel
ph⁹ in
conu
uirs.
Quiti
lian⁹.

ipator, ad bellū Troianū itur⁹, auctore Philelpho, musicū domi reliqt,
qui Clitemnestrā cōiugē per muliebriū virtutū laudes, ad pudicitiam,
pbitatēq; cōiugalē cātu hortaret. Quare nō prius illā ab Aegistho vicia
tā ferūt, q̄ is e medio musicū, q̄ adulteriū impediēbat, impie sustulisset,
Sed et Aicurgus, q̄uis seuerissimarū legū Lacedemonijs suis Auctor
eēt, Musices studiū egregie videt amplexat⁹, scribit Quilian⁹. Trāseo
veteres illos philosophos, ita enī q̄ sapientes dici maluerūt, qui in hac
vna, tanq̄ Hazophilatio quodā, sumā studiozū suozū reposuerūt. Trāseo
Reges et principes, qui ob mirandā artis hui⁹ dulcedinē, imēsa auri pō
dera cōterūt. Trāseo deniq; religiosissimos quosq;, q̄i et si ab oibus ter
renis voluptatibus sint alieni, i hac tamē vna, tanq̄ diuino quodā obs
lectamēto, iugiter psistūt. Que cū pia sit, iucūda sit, celestis sit, naturā has
bens et diuinā, 7 pulchrā, 7 beatā, libellū hunc, quo omnis actiue musice
nodositas explicat, apud Rostochiū Baltice ore celebre Gymnasiū, pris
ma fetura natū, 7 iam in tribus preclaris Germanie Academijs, Tubin
geni, Heydelbergensi ac Maguntino, maiorū censura emendatū, ac pu
berga blice lectum, vestre vrbis ingenuis adulescentulis dicare statui. Ut ho
rū meritis posteritas adyta, non mihi, sed ipsi tanq̄ mouentib⁹ causis,
iura gratiaz psoluat. Quāobrē, patres oculatissimi, prudentiā vestrā oro
(vos saltē, vt exorator siem sinite) vt et libellū hūc, piū maga q̄ iucūdū
non temeritate sed pietate in lucē editū, vestrisq; filijs dicatū, amicis ocu
lis ispicere, et vt eūdē pie ac hūaniter fouere, dignemini, styli hūilitatē,
ac libri paruitatē nō dedignantēs. Veiuis enī, nō delicatis Cicet 7 ipi qd
suo cōducāt stomacho, in go inueniāt) script⁹ est, Insup cū paruos parua,
ac magnos magna deceāt, paruus sum, parua do, maiora polliceor, quū
factus fuero maior. Valete felices viri tum ornatiss. tum prudentissimi.

Ros
tochis
um.
Tus
binga
Hey
del
berga
Mos
gutia.

Prefatio in operis diuisionem.

Iustis
nian⁹
Hora
cius.

Quom sit vtilius multo. pauca idonea effundere, q̄ multis inutilibus
pregrauari, vt iperatoria scribit maiestas hoc Placci Venusini carmie
cōmonefacta, Quicquid precipies esto breuis, vt cito dicta, Percipiāt aī
dociles, teneātq; fideles, hinc breuissimis q̄busdā regulis, actiue musice
precepta, 7 si nō oia, potissima tamen, ex varijs autorū libris, in vnū col
ligere decreuimus. Omnium enī habere notitiā ac in nullo penitus peccas
re, diuinitatis potius, q̄ humanitatis est iudiciū, Quos aut hac in re dus
ces sectatus sum, et quorum patrociniū fretus potissimum, ū sunt.

Theorici	}	Boetius Romanus	}	Practici	}	Guido Aretinus
		Plutarchus Cheroneus				Ioānes pōtifer Ro.
		Diuus Augustinus				Diuus Bernardus
		Franchinus Gafforus				Beatus Gregorius
		Galla Placentinus				Berno Abbas
		Faber Itapulensis				Ioannes Tinctoris

Verborū igitur ambage postergata: breuitati studentes: que certitudinis est mater: omnē actiuam musicam libris quattuor (tot enim constat partibus) durimus enodandā. Quorum primus plani cantus principia declarabit: Mensuralem alter. Tertius accentum. At cōtrapunctum (ceus partium aliarum moderatorem ac parentem) loco postremo liber quartus enodabit. Singulorum insuper capita librorum: prout ordo dederit: suis queq; locis explicabuntur.

Musice Dnitoparchiane liber Pri- mus Plani cantus principia declarans.

Henrici Cotheri Brunopolitani. Argumentum libri primi.

Carmīna pontificum monstrat: sua munera: primus.
Fac animum baud lateant: lector amice: tuum:

De Musice diffinitione: diuisione ne utilitate: ac eius inuentoribus:

Caput Primum.

Artē modulatoriam: qua nil dulcius in terris: scripturi: Me ex paruo errore magnus consurgat: a diffinitione (qua omnium rerum natura cognoscitur) sumamus exordium: a facilioribus: vt conuenientior disciplina fiat: incipientes. Unde et a genere: potestate eius explicata: ad speciuoca magis progrediamur. Generaliter primū inde facta diuisione: singulum eorum specialiter describendo.

Beat⁹
Tho.

Generalis musice descriptio.

Quest autem musica (vt Franchinus Cassorus Laudensis: li. I. ca. iij. Theorice sue scribit) Modulationis peritia in sono cantus consistens. Sono dico: propter eam: quam celestium orbium motus efficiunt: musicam. Cantu vero: ne eam: qua nos utimur: diffinitione secludam.

Franchin⁹.

Musice diuisio.

Musicam tripartitam esse: Boetius: cui inter latinos Musice scriptorū reā primū honores debentur: libro primo Musice sue: ca. ij. ostendit: **M**ūdanam scilicet: humanam: ac **V**strumentalem.

Boetius.

De musica Mundana.

Plu.
Franz
chin.
Mas
crobis
us Bo
etius.
Cicez
ro.
Celi
Rodis
gin.
Doris
laus.
Plini
us.

¶ Cum excogitasset deus: quem cuncta ad harmoniam fabricasse Plu-
tarchus cōtendit: mūdū hunc constituere mobilē: necessum fuit: vt aiā
agentem ac inouentem superadderet: non enim a seipsis: nisi animata mo-
uentur corpora: inquit Franchinus li. primo. Theo. ca. I. Motus autem
ille: quoniam velocissimus est: ac regularissimus: sine sono non fit. Ex ip-
so enim circumductu orbium: sonum fieri necesse est: scribit Macrobius.
li. 2. super Somnio Scipionis: Nec obmisit Boetius cu dixit. Qui fieri pos-
test: vt tam velox mundi machina: tacito silentiō cursu moueatur. Non
potest ab hac celi vertigine ratus ordo modulatiōis absistere. Natura etis-
am fert: inquit Romane eloquentie p̄nceps Cicero li. 6. de repub. Et
extrema ex altera parte grauitat: ex altera vero acute sonent. Est igitur Mu-
sica mundana harmonia: syderum motu: atq; spherarum impulsu: causa
ta. Hanc ex celorum concentu: elementorum nexu: atq; temporum varie-
tate: deprehensam esse: Rodouicus Celius Rodiginus: lectionū antiquas-
rum li. 5. ca. 25. scribit. Recte igitur Dozlaus philosophus mundum esse
organum dei dixerit. Cur autem ad aures nostras nō perueniat sonus il-
lius: scdm Plinium causa est: quoniam immensus aurium sensum excedit
sonitus.

De musica humana.

Celi

¶ Humana musica est: diuersorum in vno composito elementorum con-
cordantia: qua spiritualis natura corporee iungitur: ac rationalis cum ir-
rationali concordia copulatur: que ex corporis et anime conneru proces-
dit. Nō enim ea: qua anima corpori iungitur amicitia: corporeis ligat vin-
culis: sed virtualibus: ex humorum proportionē causatis. Quid enim ani-
me potestates: inquit Celius: tam dissentaneas ac compugnantes sepe cō-
spirare facit: Quid corporis elementa conciliat: Que alia vis: spirituales
vigorem mentis compotem: mortali ac terrene cōpagi ferruminat atq; cō-
glutinat q̄ musica illa: quā vnusquisq; in seipsum descēdens deprehendit.
Simile enim suo simili saluatur: dissimili vero perturbatur. Hinc est enim
cur dissonos sonos perhorrescimus: concordem autem cōcentum audien-
tes delectamur: quia similem in nobis concordiam esse cognoscimus.

De musica Instrumentali.

¶ Musica instrumentalis est harmonia: instrumentorum presidio causa-
sata. Et quoniam instrumēta aut artificialia sunt: aut naturalia: erit vna:
que artificialibus instrumētis perficitur: alia que naturalibus. Hanc har-
monicam: illam vero Organicam: philosophi nominant.

De Organica musica.

Organica musica: scribit Celsus: ea est: que ad instrumenta spectat. Vel est peritia: concentum pulsu: manu: flatu: perficiens. Pulsu: vt Cymba Discala: sinistra: et huiusmodi. Flatu: vt organa: tube: tibia: cornua. Manu vero ea comprehenduntur instrumenta: que vel digitorum discapedinatione vel clauium articulatiōe: gubernantur. Ea tamen que voluptatibus desfluunt instrumenta: a Celio Rodigino deiciuntur.

De musica Harmonica.

Harmonica musica est facultas: differentias acutorum grauiumq; sonorum: sensu ac ratione perpendens: Boetius: Vel est peritia: hūana voce sonas: naturalium instrumentorū presidio: producens: productos diuidens. Hec vt Placentinus lib. 2. ca. 3. musice sue scribit: duplex est Inspeciua et actiua.

De Musica Inspeciua.

Inspeciua musica est scientia: sonos naturalibus instrumentis formatos: non auribus: quarum sunt obtusa iudicia: sed ingenio rationeq; perpendens.

De Actiua musica.

Actiua musica quam et practicam dicimus: vt diuus Aug. lib. 1. musice sue refert: Est bene modulandi scientia, Vel scdm Guidonem in principio doctrinalis sui: est ars liberalis: veraciter canendi principia administrans. Hanc Franchinus li. 1. c. 3. Theonice sic diffinit: Est scientia perfecte modulationis: sonis: verbis: ac numeris consistens: que pariformiter duplex est scilicet Mensuralis ac Plana.

De musica Mensurali.

Mensuralis musica est notarum diuersa quantitas: figurarum inequalitas. Quoniam augentur ac minuuntur: iuxta modi: temporis: ac prolatisionis exigentiam: de qua latius in secundo huius.

De Plana Musica.

Plana musica (vt diuus Bernharus regularis ac vere concinentie singularis inquisitor: in principio Musice sue scribit) est regula: naturam ac formam cantuum regularium determinans. Natura quidem in dispositione, forma autem in progressionem ac compositionem consistit. Vel plana musica est: notarum simplex et vniformis prolatio, que nec augeri, nec minui potest.

De utilitate huius artis.

Ioanes
papa
xxij.

Quanta est huius artis utilitas: scribit Ioanes eius nominis Papa xxij. ca. ij. musice sue: Ut si quis operam illi dederit: de catus qualitate: an vulgaris sit: an urbanus: an verus: an falsus: iudicabit. Scit et falsum corrigere: et nouum componere. Non est igitur (inquit idem) parua laus: non modica utilitas: non vilipendendus musice labor. Quis sui cognitorum compositi cantus facit iudicem: falsi emendatorem: ac noui inuentorem.

De Musici et Cantoris distantia.

Tris
plex
genus
musicorum

Concinnam facultatem profitentium: triplex est genus: inquit Franciscus lib. i. ca. iij. Theorice sue. Unum quod instrumentis agit. Aliud fingit carmina, tertium instrumentorum opus: carmenque diiudicat. Et primum quidem quod instrumentis agit: totam ibi consumit operam: ut Cytharedi: Organiste: et ceteri omnes: qui instrumentis artificium probant. A musice itaque scientie intellectu seiuncti sunt: quoniam famulantur: nihil rationis afferentes: cum sint totius speculationis expertes: sensum sequuti. Et si multa perite ac docte facere videantur: constat tamen eos non habere scientiam: Quoniam rem quam profitentur: intellectus puritate non teneant: et ob hoc ei Musici bene modulandi negamus scientiam. Est enim scientia sine usu, et maior plerumque, quam in eis qui usu precellunt. Celeritatem enim digitorum mobilitatem, non scientie, que soli animo insit, attribuimus, sed usui. Nam si aliter esset, vnusquisque quo esset artis peritior, eo esset digitis celerior. Nec tamen oibus qui instrumentis concinnant, musices scientiam negamus. Quippe organista et qui in cytharis canit, musices scientiam habere poterit. Quod si sit, optimos tales artifices iudicamus.

Boetius
Augustinus

Secundum genus poetarum est, quod naturali instinctu potius, quam speculatione ducitur ad carmen. Hoc Boetius a musices speculatione segregat, Augustinus autem connumerat. Tertium genus musicorum est, quod iudicandi peritiam assumit, et castilenas bonas a malis discernit. Quod cum totum in speculatione ac ratione sit positum, musice arti proprie conuenit.

Quis vere musicus dicatur.

Boetius

Quis igitur vere musicus est, cui adest speculationis rationisque facultas, non cui cantandi tantum practicabilis adest modus. dicente Boetio lib. i. ca. xxxij. Musicus is dicitur, qui ratione perpensa, canendi scientiam, non operis seruitio, sed imperio speculationis assuit: cui nihil et speculationis et operationis desit. Quare usum consentaneum esse viro docto Cheroneus ille Plutarchus in musica sua, Neoni Natis auctoritate compulsum, ostendit, persuasione hac, Quoniam speculatio cognitionem solum gignit, usus autem eandem ad opus reducit.

Qui dicantur Cantores.

Practicus huius discipline cantor dicitur. Qui ea pronūciat ac canit, que musicus dictante ratione proponit. Unde inutilis est cōcentus, quē cātor abiecta ratiōe pronūciare tentauerit, si id ipsum quod pronūciat, intellectus puritate nō tenuerit. Recte igitur **Y**oannes papa. 22. ca. 2. inquit. Cui cātorē melius cōparauero q̄ ebrio, qui domū quidem repetit, sed quo calle reuertat, penit? ignorat. Est pfecto Music? ad cantorē, sicut **P**retor ad preconē. Quod **S**uidonis **A**retini ista probat sententia. Musicorum ac cantorū magna est distantia. Isti sciunt, illi dicūt, que componit musica, Nam qui facit, quod non sapit, diffinit bestia, Verū si tonātis vocis laudent acumina, superabit philomena v' vocalis asina. Speculatiu? itaq; musicus practicū antecellit. Est enī prestantius multo, scire, quod quisq; facit, q̄ id ipsum facere, quod scit. Unde edificiorū opera. ac triumphos cernimus attribui ijs, quorū imperio ac ratiōe constituta sunt, non quorum opere seruitioq; sunt perfecta. Plurimum igitur interest, Musicus ne quis dicat, an cantor. Nā et **A**bilius **Q**uintilianus, inter claros sapientia viros, Musicos vsq; adeo celebratos commemorat, Et iūdem musici et vates 7 sapiētes iudicarentur. Cantores autem, qui musicam nec a limine salutauerint, **S**uido bestijs connumerat.

Ioan.
Papa.

Guiz
do
Aretis
nus.

Quis
tilias
nus.

De Musice inventoribus.

Musicā antiquissimā esse, clarissimi scriptores testimonio sunt. Nam **A**mpheus et **A**lin?, ambo dūs geniti, **A**bilio teste, ea claruerunt. Cui? inuentionē alij, alijs attribuerūt. Tum, q̄ ob vetustissimā antiquitatem, hūane inuentionis auctor incertior sit, Qu? q̄ tante rei dignitas, tot, tantosq; in amorē sui trahat, Et singuli (si fieri possit) auctores se dici velint. Quare et alij **A**linū **T**hebeum, alij **A**mpheū **T**breiciū, alij **A**mphionē **D**irceum, alij **P**ythagoram **S**amiū, artē hanc reperisse arbitrantur. Insuper **E**usebius **D**ionysium, **D**iodor? **M**ercuriū, **P**olybius **A**rcadū maiores. Apud quos tanta est musice celebritas, vt ei? imperitiam illic fateri turpissimū sit. Nec id lasciuie causa vel deliciarū, S; vt labores assiduos, preterea asperitatem. duriciem, ac austeriores mores, ex celi quadā tristitia peruenientes, hac, quasi dulcedine, remolliant, atq; contēperent, inq̄t **C**elius lectionū antiquarū lib. 5. Si tñ **Y**osepho, ac sacris lris fides vlla prestanda est, **T**ubal filius **A**amech, ei? inuento? precipuus, et antiquitate primus, ante diluuiū duabus tabulis, lateritia scilicet 7 marmorea, posteris eam reliquit inscriptā, Quarū alterā, marmoreā scilicet, vsq; hodie in **S**yria esse, quidā prodiderunt. Sed ne ex inuētorū pluralitate error consurgat, Constat **T**ubal ante diluuium, **M**osen apud **H**ebreos, **A**mpheū, **A**mphionem, 7 ceteros tales apud gentiles, **P**ythagoram apud grēcos, **P**oetium vero apud latinos, musica primū claruisse.

Fabi?
Quis
tilias
nus.

Ein?
Ams

phi.

Pys

tha.

Euseb.

Dios

dor?
Arca

de.
Iose

phus.
Tu

bal.
Celi?

Capitulum Secundum de vocibus.

Moz
ses.
Boe.

Consonantia, que omnem musicam regit modulationem, sine voce non fit, nec vox sine sono, inquit Boetius lib. I. ca. 3. Vocis igitur descriptionem inuestigantes, Necessario durum inquirendum, qui sibi proprie voces dicantur. Notandum ergo est, quod solius animantis sonus, vox proprie dicitur. Inanimata enim vocalia non sunt, scribit Celsus antiquarum lib. 10. ca. 53. Quod si fistulas aut fiduculas dicamus vocales translativum est, atque nois abusus. Neque animantibus omnibus vox est, sanguine enim carentia, non vociferant, Neque pisces vocem emittunt, quia vox est aeris motus, qui autem aerem non recipiunt. Quum igitur animal tantum vocem emittat, et non omne, neque omni corporis parte, Manus enim attrite stridunt, non vocem faciunt. Est igitur vox sonus ab ore animalis perfecti, consilio vel significatione prolatus, Consilio dico propter tussim, que vox non est significatione vero propter dentium stridorem Sed quum hec vocis descriptio, voci vive tantum, non surde musicali (que imprimis cum sola syllaba sit, nisi exprimat actualiter, surda est) conveniat, oportet aliam ipsi magis convenientem inuestigare. Est igitur vox musicalis quedam syllaba, notarum tenores exprimens. Nota vero, Est figura qua cantus intensio vel remissio designatur.

Celi9

Quis voces Musicas primo invenit.

Gaffo
rus
Gui9
do.

Quomodo autem omnis modulatio vocibus perficiatur, et voces scribi non possint, sed memoria teneantur, ut Gafforus lib. 5. Theorice. ca. 6. et primo practice. 2. ca. refert, Quo ergo facilius memorie mandaretur, Guido ille monachus Aretinus, divina inspiratione ductus, Hymnum divi Joannis baptiste devote examinans, rhythmorum sex capitales syllabas, scilicet, ut, re, mi, fa, sol, la, musicis consonantibus convenire perpedit. Quas re eas in introductorij sui chordis applicavit, ad Joanes. 22. Romane urbis pontifex approbavit.

Ioan.
papa.

De vocum divisione.

Vocum divisionem, qua in unisonas, equisonas, consonas, emmeles et sic deinceps dividuntur, in quarto huius discutiam, hic solum quod ad presens sufficit ponderando. Vocum ergo.

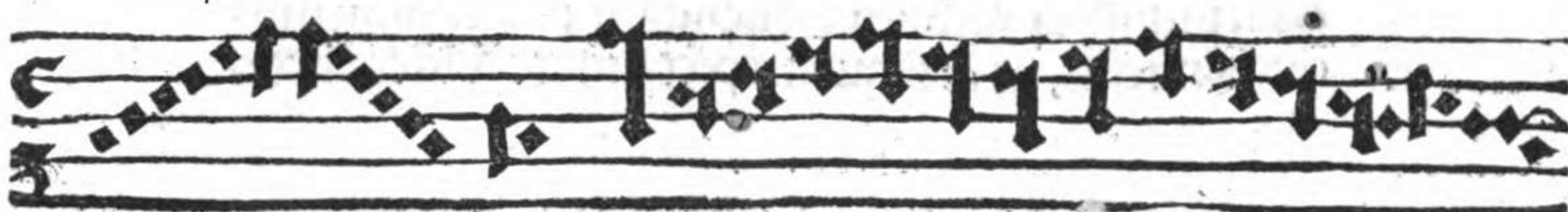
Alie { b molles } dicuntur { ut fa } quia { mollem } causant
 { Naturales } scilicet. { re sol } quia { mediocrem } sonum.
 { duras } { mi la } quia { durum }

Vocum insuper alie superiores, scilicet fa. sol. la. alie inferiores scilicet ut re. mi.

Regule de Vocibus.

- ¶** Prima vt, in harmonico cōcētū: aliarū vocum caput est ⁊ principiū.
¶ Secunda: voces superiores in descensu: inferiores in ascensu rite p̄feruntur. huic tamen regule loci contra ire quattuor inueniuntur.
¶ Primus in faut nunq̄ canitur vt, nisi sit cantandum fa. in b fa h̄mi.
¶ Secundus: in b fa h̄mi oportet sp̄ eā: quā Schala requirit canere vocē
¶ Tertius: vna et eadem vox non debet repeti in secundis: licet idip̄sum in quartis: quintis: ⁊ octauis optime fieri possit.
¶ Quartus: nec superiores in descensu. nec inferiores in ascensu cantentur, quando mutationem causant non necessariam.

¶ Progressio sex musicalium vocum secundum Arsim et Thelin.

Caput tertium de Clauibus.

Latinorum prudentia musicorum: grecam solertiam imitata (cū ^{Latis} antea difficillimis quibusdam signis: chordas signarent cantores ^{ni mu} res) musicale introductorium: primitus literis insigniuit. Quibus ^{ter.} postea Guido Aretinus: quas reperit voces: coniunxit: clauēsque ^{Gui.} musicales per lineas ac spatia: vt in introductorio claret suo: primus omnium ordinauit. Est igitur Clauis: aggregatum ex litera ⁊ voce. Principium enim cuiusque clauis litera est, finis vero vox: Voce dico, non vocibus: Cumque omnes clauēs vocum pluralitatem non habeant: Cumque generum: specierum: ac differentiarum: ex quibus definitio constituitur: nomina: pluraliter exprimi nequeant, animal enim: non animalia genus est, homo species, non homines: rationale differentia, non rationalia. Ut formalius: Clauis est reseratio cantus: eo quod similitudine clauis realis cantum aperiat.

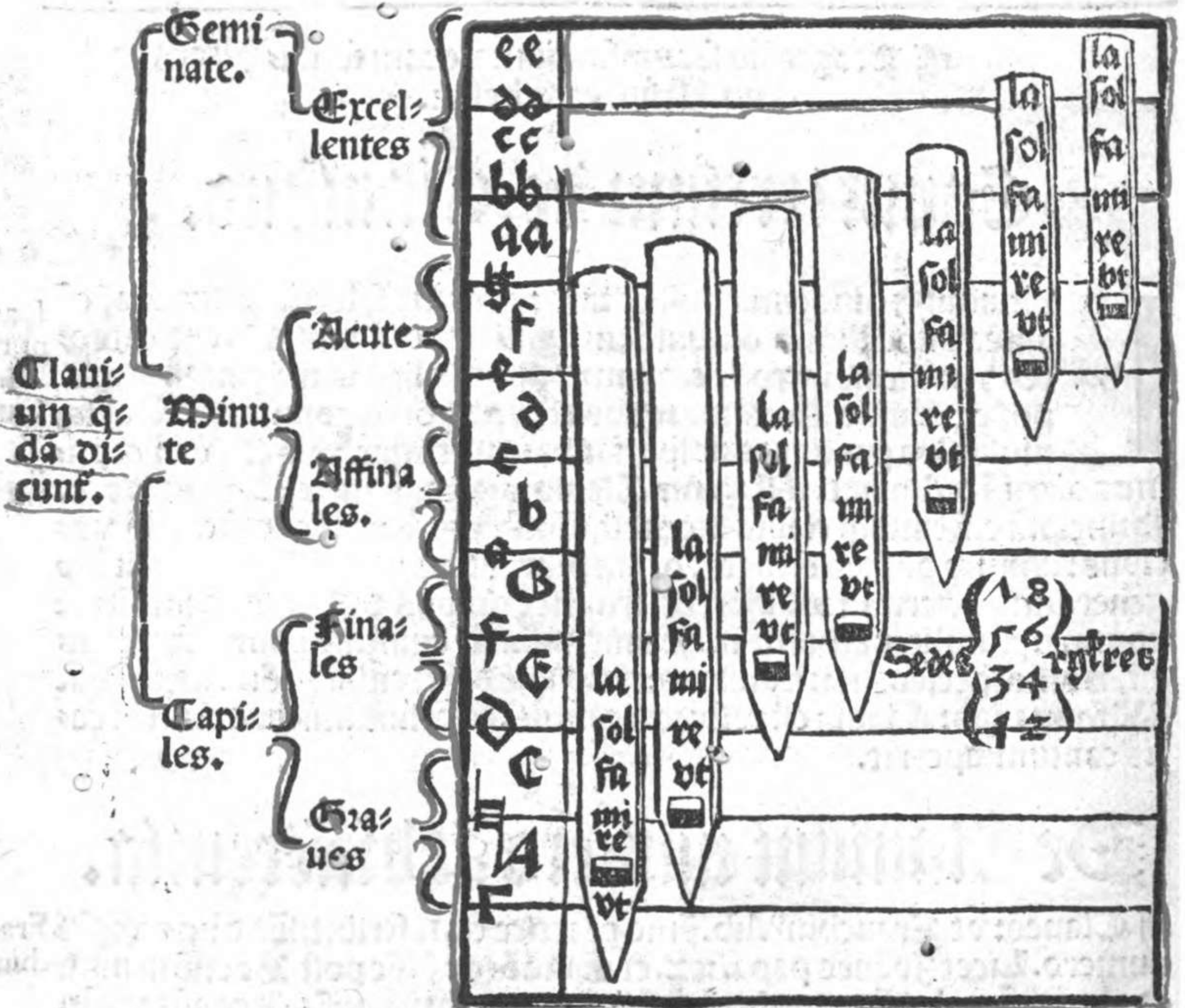
De Clauium numero ac differentia.

¶ Clauēs: vt Franchin⁹. lib. p̄mo practice ca. I. scribit: sūt due ⁊ viginti ^{Franchin⁹} numero. Licet Joānes papa. 22. et Guido (quē ip̄e post Boetium in musi ^{chin⁹} ca plurimum valuisse ca: quito fatef) viginti tantum ponāt. hec aut viginti

due claves, triplici cōprehēdunt ordine. Quorū primus capitalium est, secundus minutarū, tertius geminatarum. Et iste claves omnes differunt inter se positione, figuratione, appellatiōe, quia vna aliter ponitur, figuratur, appellat, q̄ alia. Capitaliū sunt octo, scilicet. **V. Z. H. C. D. E. F. G.** Minutarū itē octo scilicet. **a. b. c. d. e. f. g. h.** huius enim non vna clavis est, sed due, Quod ex mutationibus, vocibus, ac instrumentis probatur. Idem de octava eius superiore **bb. ff. mi.** sentiendum est. Geminatarū vero sex sunt, scilicet **aa. bb. cc. dd. et ee.** Harum autem omnium seriem, decem lineis, ac spatij totidem, subscripta declarat figura.

Guidonis Aretini, ordinis sancti Benedicti monachi, musici acutissimi introductorii sequitur, qui post Boetium solus, apud Latinos Musicam illustravit, voces reperit, claves ordinavit, ac ex divina quadam industria facillimū quendam practicandi modum inuenit, vt in sequenti pictasmate videre licet.

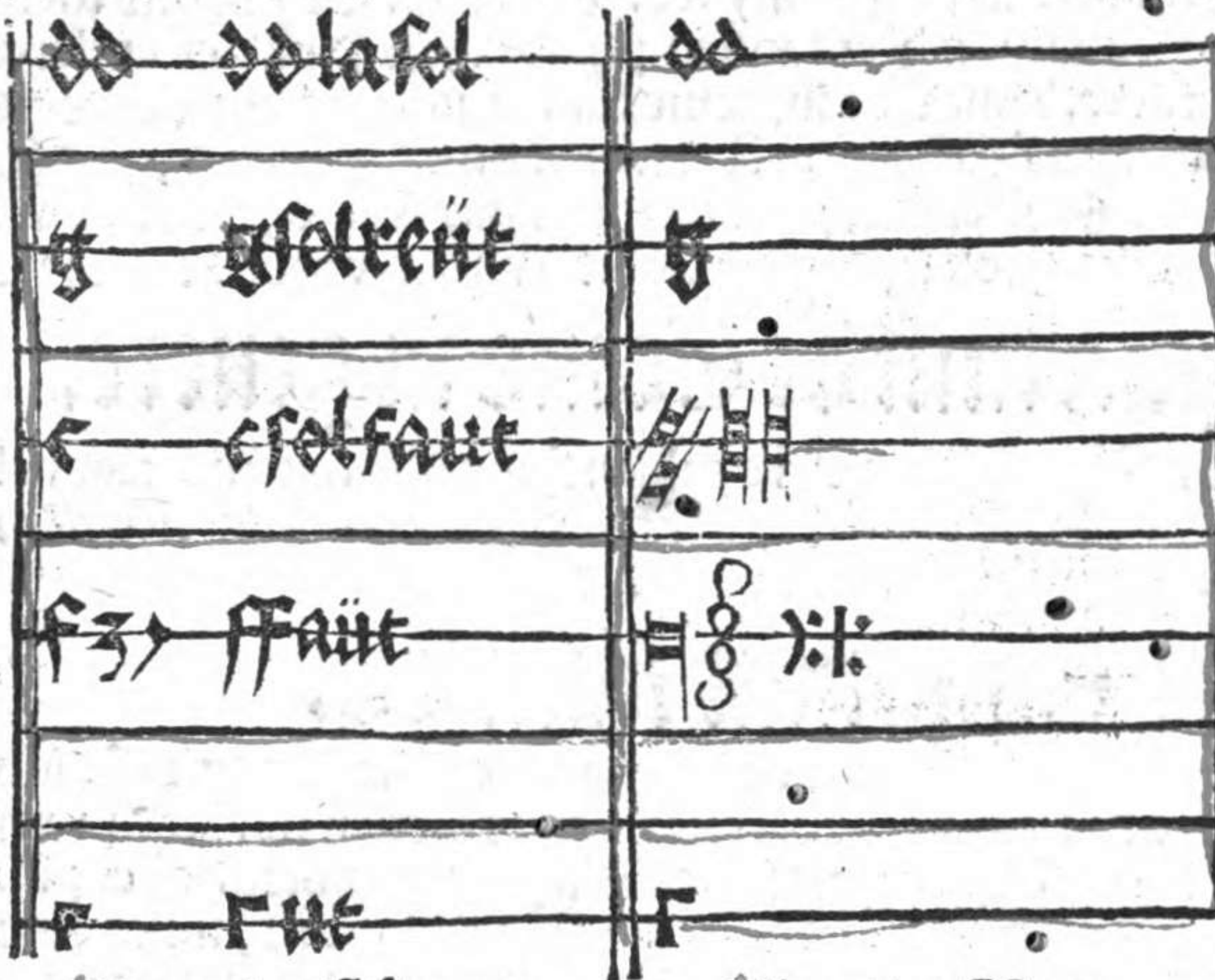
De clauibus signandis.

Clauium quedam signande, siue vt alij volunt signate, quedam vero non signate dicuntur, Signatarum quinque sunt principales, scilicet. **F**ut, **F**aut, **c**solfaue, **g**solreut, et **d**ola sol. Quas Ambrosiani, vt Franchinus

Am
bro
ani.

li. i. practice ca. ij refert: coloribus signabant. **F**aut rubro. **c**solfaue glauco. **bb** vero geminatam celesti colore pingentes. **G**regoriani aut, quos **R**omana ini-

Gres
gorias
ni.

Signa clauium signatarum in cantu Plano.

Signa earundem in mensurali.

Sed que minus principaliter signantur due sunt scilicet **b** rotundum, et **h** quadratum. **P**rimum quidem vocem **fa**, secundum vero **mi**, eo in quo reperitur loco, cantandum demonstrat. Et nisi quis caute **b** a **h** discernat, cantui confusionem facere videtur, inquit **B**erno, sicut vinum et aquam confundens, neutrum deinde discernere potest.

Ad Lectores.

Quom peccatum sit fieri per plura, quod paucioribus fieri potest, **C**andidis lectores, Neglecta igitur manu, qua tyronum ingenia impediunt, seducunt distrabunt, **S**chalam hanc superscriptam, numerando ediscite, hac enim cognita, voces, clauis, oes denique mutationes facillie cognoscetis ex intuitu.

De Clauibus regule.

Prima. Clauium signatarum, altera distat ab altera per quintam, depta **F**ut que ab **f**aut per septimam seungit. **S**ecunda. Clauis de numero impari in lineis, pares vero in spacijs continent. **T**ertia, oes signate, a quibus

B

Berno

Guido
do.

aliam iudicium sumitur, in linea ponuntur. **Quarta**, **G**recæ litera in grauiori introductorij parte locat, ob grecorū reuerentiam, a quibus musica defluxit ad nos, inquit enim **Berno** abbas lib .i. musice sue. **G**recā literā maluerunt ponere moderni q̄ latinam, vt greci innuantur huius artis auctores. **Quinta**, omnes clauēs ab eadem litera incipientes, distant per octauam, inquit **Guido** micrologi sui. 5. ca. **Sexta**. De octauis idem est iudicium. **Septima**, non licet musico plano ultra **F**ut descendere, nec supra eela ascendere. Hinc tres supreme clauēs, non habent voces inferiores, q̄a ultra eas non fit ascensus. Nec tres infime superiores, q̄a infra eas non fit descensus. **Octaua**, Quoties in cantu fracto, ultra extremas clauēs proceditur (quod sepius fieri solet) sumāf voces ab octauis

Capitulum quartum de Tonis in genere.

Gui.

Unus, vt **Guido** refert, est regula in fine cantum dijudicās, vel est cognitio principij, medij, ac finis cuiuslibet cantus, ascensum et descensum indicans.

De Tonorum numero.

Ioan.
papa.
Frans.
chin9.

Grecorum quattuor tantum tonos obseruat auctoritas, inquit **Guido** micrologi. II. ca. **Prothū** scilicet **Deuterū**, **Tritū** et **Tetrardū**. Latini autē ascensum et descensū considerantes, atq; quēuis grecorū autenticū et plagalem partientes, octo tonis omne quod canitur concludunt, instar octo partium orationis. Nam non incongruum videtur, scribit **Ioannes** pontifex ca. 10. **Ut** octo tonis omne quod canit moderetur, quēadmodū octo partibus orationis omne quod dicitur, **Hi** autem octo **Toni**, vt **Franschi**, lib. 5. **Theori**. ca. vlti. et primo **practice**. 7. ca. declarat, his apud auctores nominibus appellantur. **Primus** **Dorius**, **secundus** **Hypodorius**, **tertius**, **Phrygius**, quem barbarum appellat **Porphyrio**, **quartus**, **Hypophrygius**, **quintus** **Lydius**, **sextus** **Hypolydius**, **septimus** **Mixolydius**, **octauum** autē quidā **Hypermixolydium** dixerunt, alij proprium illi nomen denegauerunt.

De finalibus Tonorum.

Bernhard9

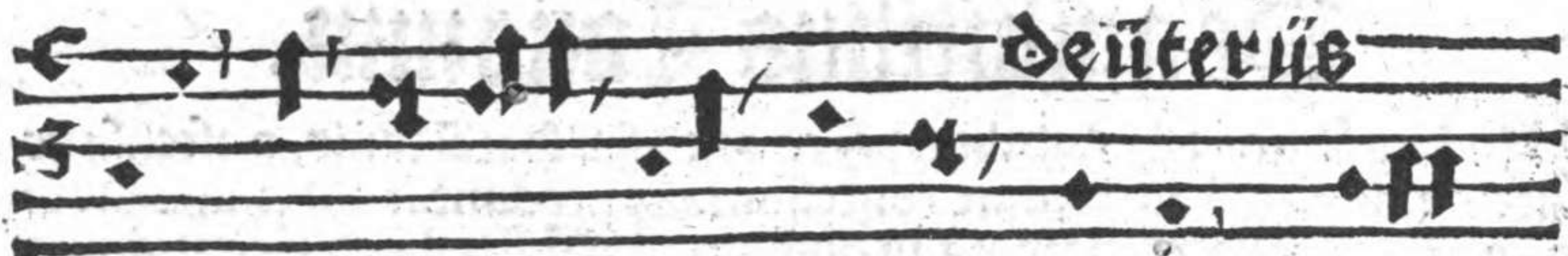
Finales (vt diuus **Bernhardus** in musica sua non minus vere q̄ breuiter expressit) sunt litere Cantuum terminatiue. In his enim omnis cantus regularis et non transpositus terminari debet, et sunt numero quattuor, vt scribit dominus **Guido** in **Dialogo** doctrinalis sui.

Sci licet.	} Solre } Glami } Sfaut } Solreut	} in qua fi } nit om } nis can } tus;	} Primi } Tertij } Quinti } Septimi	} et	} Secundi } Quarti } Sexti } Octau	} Tonorum } regulariū.
---------------	--	--	--	------	---	---------------------------

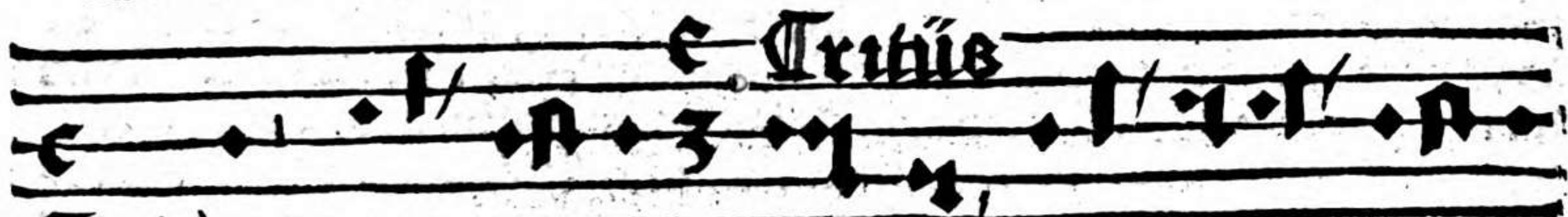

Mi mi dat ternus Mi la poscit si bi quartus

Ut sol qnt^o petit Sextus fa la si bi querit

Ut sol impar tetardus Ut fa postremus habebit

Regule de Tonis.

Prima, omnes toni impares autentici sunt, pares vero plagales, hi, quia plus descendunt, isti vero, quia supra finalem plus ascendunt, sic dicti.

Secunda regula. Omnis cantus in principio ultra notam finale[m] mox scandens ad quintam, autentici est toni. Qui vero ad tertiam, vel quartam, infra finalem mox ceciderit plagalis.

Tertia. Cantus in medio ultra finem ad octavam non scandens, etiam si in principio quintam habuerit, plagalis est toni, nisi repercussio autentici, ibi reperta, eum preseruet, ut Antiphona Exortum est, que octavi toni iudicatur, quia in medio ascensum autentici non habet. Sed repercussio septimi in principio mox apparens, eam ut autentici maneat, preseruat. Vide pontificem. IZ. ca.

Quot modis Tonus cognoscantur.

Tonus tripliciter cognoscimus, principio scilicet, medio, et fine. Principio, nam cantus in principio, ultra finem mox scandens ad quintam, est autentici toni, ut supra in secunda regula dictum est. Medio, et quidem primo, penes ascensum, Nam cantus qui in medio octavam tetigerit, autentici est toni, qui vero non, plagalis. Secundo, penes repercussionem, quam quisque tonorum habet propriam, ut supra, ex qua, solo auditu, cuius toni sit cantus, quivis dinoscitur. Fine, ut supra de finalibus claruit. **C**erz

ta insuper reperiuntur cantica, que vt autentis ascendunt, et vt plagalis descendunt, et illa neutralia dicuntur, siue mixta, licet diuo Bernhar-
nus probata, Inquit enim. Et que est illa execrabilis licentia, que opposi-
ta coniungit, metas naturales transgrediens, vt discontinuitatem iunctu-
re, ita iniuriam irrogat nature. Plane igitur insaniunt qui et plagalem ele-
uare, et autentum deprimere, presumunt. Hec tamen cantica (me iudice)
in fine diligenter sunt considerata, ad quem tonum plus declinent, dum
enim ex quinta in finalem descendunt, autetica sunt. Sin autem ex tertia
vel quarta in finem scandunt, plagalia dicentur. Vide Pontificem. 12. et
16. capitibus.

17
Bern-
har.

Ioan.
papa.

Caput quintum de Soluizatione.

Vnde Soluizatio est cuiuslibet cantus, per voces musicales iuxta exigentia mi et fa, regulata modulatio. Est enim solfiza-
re (teste Saffo) sillabas ac nomina vocum, exprimere.

Gale-
forus.

De triplici canendi modo.

Omnis cantus tripliciter cantari potest, scilicet Solfisando, quod tyro-
num est, vt canere assuescant. Sonos tantum emittendo, quod instrumē-
tistarum est, vt audientium atq; conscientium animus, curas vel immit-
tant, vel adimant. Textum applicando, quod Cantorum est, vt laudes
deo expriment.

De Schalis.

Quoniam tonorum diuersitas, solfizandi diuersitatem causet, potissi-
mum circa mi et fa. in b f a h mi, qua superius non vna, sed duas clauas esse
conclusimus. Ideo musicorum sollertia duas schalas, sub quibus omnis
cantus regulatur, atq; decurrit, excogitauit. Et primam quidem a h duro
h duralem. Secundam vero a h molli, h mollem nominari precipit.

Schale generalis descriptio.

Est itaq; Schala in genere, nihil aliud, nisi cog-
nitio mi et fa, in b f a h mi, et octauis eius.

Quid sit schala h duralis.

Schala h duralis est vocum musicalium progres-
sio, scandens ex a in h duriter, id est per vocem mi.

- ¶ **Tertia.** Cantum sub schala h durali decurrere, est nihil aliud, q̄ in bfa hmi mi canere, Sub schala autem b molli, fa.
- ¶ **Quarta.** Cantu corrente sub schala h durali, cantande sunt voces infime, clauium sui generis, Sub schala vero b molli supreme.
- ¶ **Quinta** omni solfizanti videre erit necessariū, an cantus regularis existat, nec ne. Cantus enī transpositio, mutatiōis schale plerūq̄ est occasio.
- ¶ **Sexta.** Omnis cantus in finalibus terminatus, est regularis et nō trāspositus, inquit diuus Bernhardus in d̄p̄alogo suo.
- ¶ **Septima.** Quoties cantus ascendit ex D solre ad a lamire per quintam mediate vel immediate, et vltra tantum ad secundam, cantandum est fa in bfa hmi in omni tono, quo ad cantus iterum d solre tetigerit, siue signetur, siue nō. Cassatur autem hec regula quotiens cant⁹ ad F faut mox non reciderit, vt in hymno Aue maris stella licet videre.
- ¶ **Octaua.** In bfa hmi et octauis eius, non licet canere mi pro fa, nec ecōtra, quia sunt voces dissonne et repugnantes, Inquit Franchin⁹ lib. I. prae tice ca. 4.
- ¶ **Nona.** b in locis, vbi preter naturam signatur, respectus est mutationis
- ¶ **Decima.** Variata schala, variantur et mutationes cum ea, et in toto et in parte. In toto, vt in transpositis canticis, In parte vt in coniunctis.
- ¶ **Undecima.** Quoties signatur fa vel mi, preter naturam, oportet solfizantem signaturam sequi, quo ad durauerit.
- ¶ **Duodecima.** Cum. de octauis idem sit iudicium, quare in eis eadem fiat solfizatio vocum.

Bernhard⁹

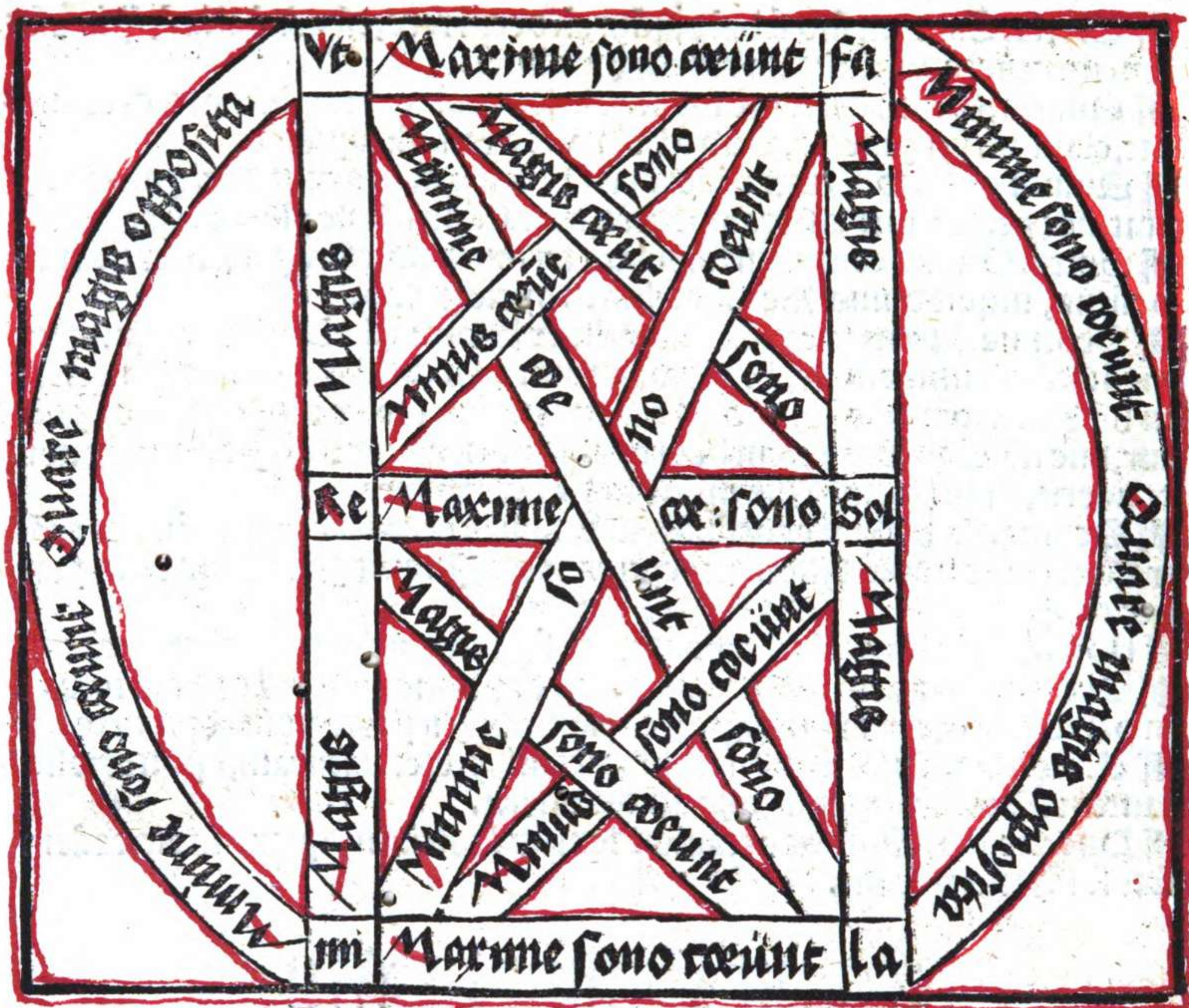
Capitulum sextum de Mutationibus.

Vnde mutatio (vt Georgi⁹ Valla lib. 3. ca. 4. musice sue declarat) Est alterius pro altero positio, Sed hec definitio, quoniam generalis est, Musico proprie nō conuenit. Est igitur Mutatio (prout nostro conuenit proposito) vocis consonone pro voce consona, in eadem clauē positio. Et q̄a omnes voces consonone nō sunt, omnes mutationem inter se non recipiunt. Necessarium erit igitur videre, quibus mutatio vocibus, et quibus non conueniat, quoniam nec h durales in b molles mutantur, nec ediuerso, hoc autem licet videre in pictasmate subscirpto.

Georgi⁹
Valla

Directorium mutationum Sequitur.

Regule Mutationum.

Prima. Quoties defecerit sex musicalium vocum progressio, necessario fit mutatio. **Secunda.** In clauē vnā vocem habente, mutatio nulla fieri potest, quia vnica vox ibi in seipsam non mutat, licet bñ reputatur. **Tertia.** In clauibus duas voces habentibus, due mutationes fiunt, prima de inferiore in superiorem, secunda e diuerso. Ab hac regulo excipiuntur clauēs, vnius generis voces habentes, vt ccsolfa, et ddsol. **Quarta.** Clauis tres habens voces, mutationes sex admittit, licet ibi scalam variari necesse sit. **Quinta.** Nulla fiat mutatio, nisi necessitas ad eam nos impellat. **Sexta.** Voces b molles in h durales mutari non possunt, nec e contra, quia dissonant. **Septima.** Voces naturales, et in h durales, et in b molles mutantur, quia ancipites sunt, preter mi et sol, re et fa, que inter se non mutantur, quia in eadem clauē habitare non inueniuntur. **Octaua.** In cantu descensu inferior in superiorem vertatur, in ascensu autem e diuerso. **Nona.** In clauē vnā vocem habente, mutationes tot fieri possunt, quot in eius octaua, quoniam de ijs idem est iudiciū.

¶ Decima, Mentalis, non vocalis mutatio faciendus en, nisi
due vel tres note ponantur in eodem loco mutabili.

Caput septimum de modis seu intervallis.

Intervallum (vt Boetius, cuius ingenium in musica nemo attigit unquam, lib. 1. ca. 8. scribit) Est soni acuti grauisq; distantia. Uel, vt Placentin⁹ lib. 2. ca. 8. refert, est via a gravitate in acumen, et ediuerso. Uel est distantia vocis a voce, penes ascensum et descensum considerata, Ex quo liquet unisonum non esse modum, licet sit modorum principium, quemadmodum vnitas numerorum, dicente Boetio, quemadmodum vnitas pluralitatis numeriq; principiu est, ita equalitas proportionu. ¶ Est autem unisonus, secundum Georgium Vallam. lib. 2. ca. 2. Stas-
tis vocis, neq; in acutum, neq; in graue tendens. Uel est duarum vel plurium notarum, in eodem loco coniunctio, vt patet in exercitio.

Boetius
us Pla-
centis
nus.
Boetius
us Val-
la.

De numero modorum.

¶ Sunt autem vsitata intervalla uouem numero, scilicet Semitonium. et est saltus de voce in vocem, per secundam imperfectam, molliter sonans et fit solum inter mi et fa voces. Et dicitur Semitonium, non q; dimidiu sit toni, Tonus enim in duo equa diuidi non potest, sed dicitur Semitonium, quasi imperfectus tonus, Semum enim dici solet, quod perfectu non est. inquit Boetius. lib. 1. ca. 16. Quotuplex autem sit semitonium, in Theoricis olim discutiam.

¶ Tonus, vt Faber Stapulensis scribit, est consonantiaru principiu: Uel est consonantia, Epogdoo numero causata. Inquit enim Macrobi⁹ Epogdo-
us est numerus, ex quo symphonia generatur, quam Greci tonon dicunt. Uel est vocis a voce, per secundam perfectam distantia, poteter sonans, dictus a tonando.

Boetius
us,
Macrobi⁹

¶ Tonare enim. scribit Joannes pontifex. 22. ca. 8. est potenter sonare. Et fit tonus inter omnes voces preter mi et fa, constans ex duobus semitonis minoribus et vno commate.

Ioan.
papa.

Semiditonus

¶ Quem Faber Stapulensis sesquitonium nominat, Est intervallu vocis e voce, per tertiam imperfectam: Tono et hemitono constans secundum Placentinum. Species duas habet apud pontificem. ca. 8. Prima est de re ad fa. secunda de mi ad sol, vt in exercitio clarebit.

Stapu-
len.
Placē.

Ditonus

¶ Est perfecta tertia, sic dictus, quasi duos tonos in se habeat, Placentino ac pontifice testibus, Species habet pariformiter duas, Prima est de vt. ad mi. Secunda de fa. ad la.

Diatefferon

Boeti
us. ¶ Apud Boetium lib. 1. ca. 17. Est consonantia quattuor vocum, et triū interuallorum. Uel est saltus de voce in vocem per quartam, Constans duobus tonis et minore semitonio, Species habet tres, apud Boetiū li. 4. ca. 13 et apud pontifi. c. 8. Prima est de vt ad fa. scda de re ad sol, tertia de mi ad la.

Diapente

Ioan.
papa. ¶ Est consonantia quinque vocum et quattuor interuallorum, habet 2 8 etius lib. 1. ca. 18. Uel est saltus vocis a voce per quintam, constans tribus tonis et semitonio. Species habet quattuor apud Boetium lib. quarto. ca. 13. Quare pontifex ipsam Quadrimum esse dicit. Prima est de vt ad sol, secunda de re ad la, tertia de mi ad mi, quarta de fa ad fa.

Semitoniumdiapente

¶ Est interuallum vocis a voce per sextam imperfectam, scdm Georgium Vallam lib. 3. ca. 21. tonis tribus ac duobus semitonij constitutum.

Tonusdiapente

Stapu
len.

¶ Est vocis a voce per sextam perfectam distantia. Quam Stapulensis ex quattuor tonis ac timos re semitonio constare testatur.

Diapason

Guil
do.

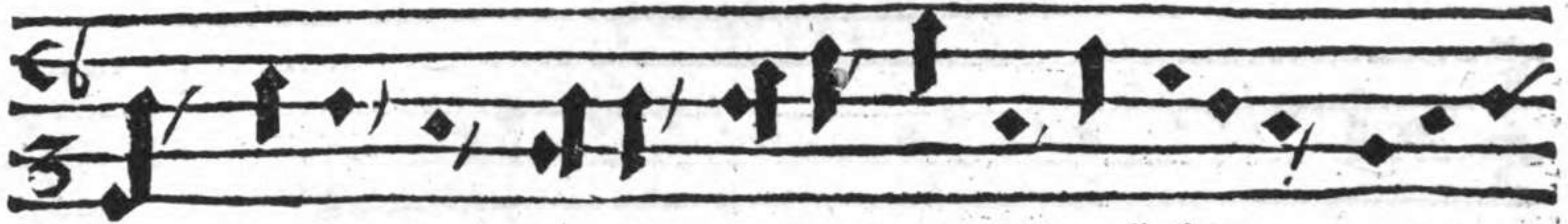
¶ Que sola a Guidone micrologi. 9. ca. perfecta consonantia dicitur, secundum eundem ca. 5. Est interuallū in quo Diatefferon et Diapente iunguntur. Uel vt Franchinus lib. 1. pract. ca. 7. scribit Est consonantia octo sonorum et septem interuallorum. Uel est consonantia, autore Plutarcho, dupla ratione perpensa, Conficiant autem imaginis gratia, duplam rationem. 6. et: 12. Sed quibus hee descriptiones obscure videbuntur, hanc saltem capiant, Est vocis a voce per octauam digressio, Tonis quinque et duabus minoribus Semitonij constituta. Species apud Boetium et Guidonem celeberrimos musice scriptores, septē habet. A quas

Franchin?
Boeti
us.

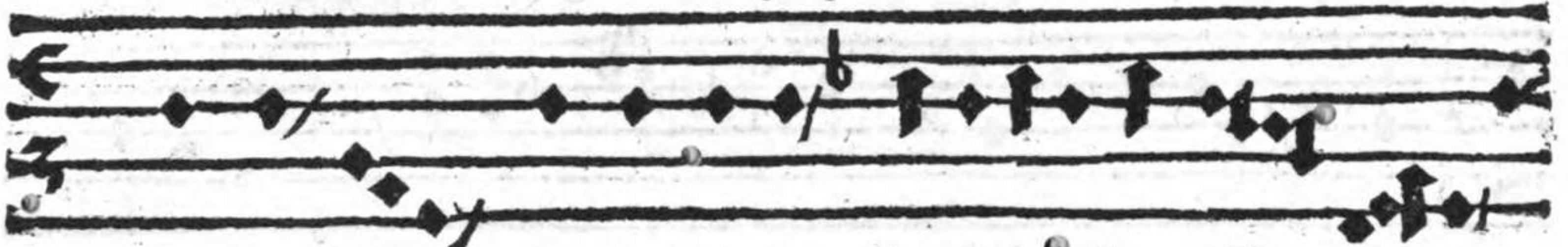

libet enim litera ad sibi similem, diapason est. Omnis insuper modus, tot species habet vna minus, quot voces. Guldo. 23

Directorium modorum sequitur.

Tertri ni sunt modi quibus omnis cātilena conter

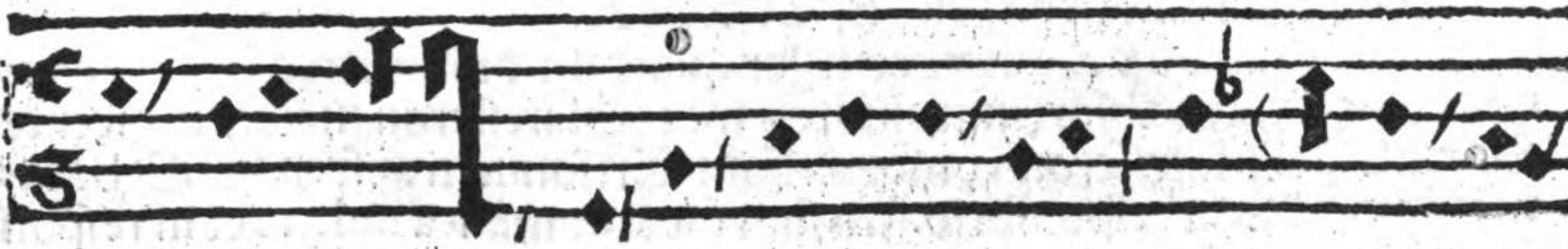
itur scilicet Uni sonus Semitonū. To nus

Semiditonus Di tonus Diatesseron. Di a pen te

Semi tonūncū diapente Ton⁹ cū diapente adhuc mo

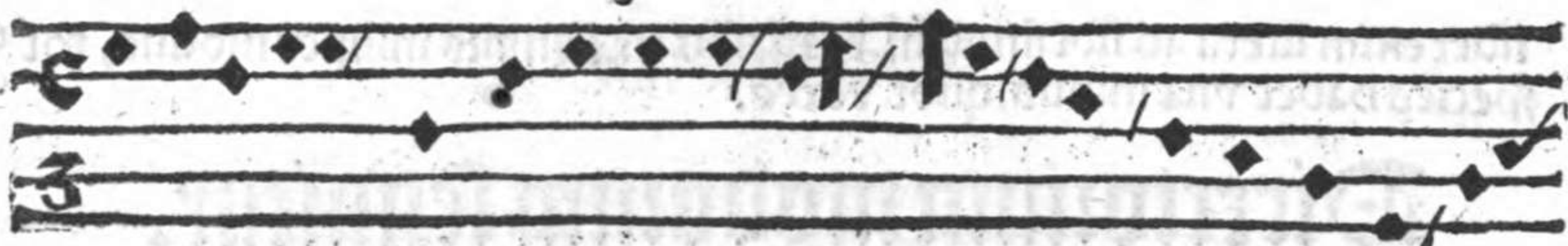

du s dia pa son Si quē delectat eius hūc modū est

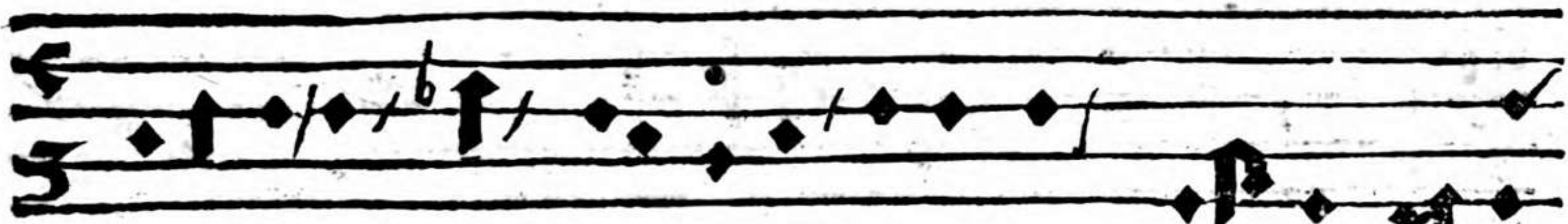

se cognoscat, cūq; tā paucis mo du lis to ta harmo

nia fornes vti lissimum est eam alte me mori e cō

mendare nec ab huiusmodi studi o requies cere

Donec vocū interuallis cognitis harmonie

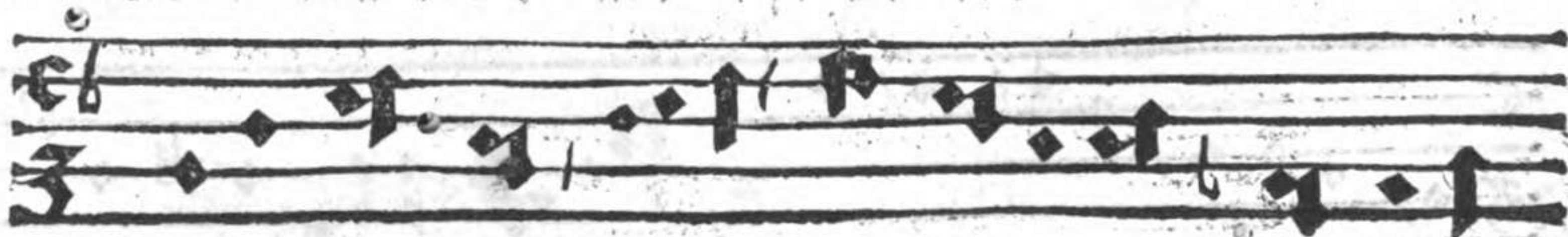

totius fa cil line que at cōprehēde re no ti ci am

De interuallis prohibitis.

Sunt alia quedam interualla admodum rara; ac Tyronibus ponti pro-
hibita. Ut enim poetarum atq; oratorum docta licentia: quedam emeritis
Stapu-
lensis. suis militibus concedit: Tyronibus prohibet; ita et musicorum. horum
autem nomina sunt hec. **T**ritonus.

Et est saltus de voce in vocem per quartam duram: tres integros to-
nos complectens absq; semitonio; quare et Diatesseron maior est: dicente
Stapulense: Diatesseron consonantiam Tritonus transcendit: Et habetur
hic modus in responsorio. Isti sunt dies: dominica iudica: et in respon-
sorio: Vox tonitru: in dictione euangelista: vs sic.

Joan nes est e uange li sta

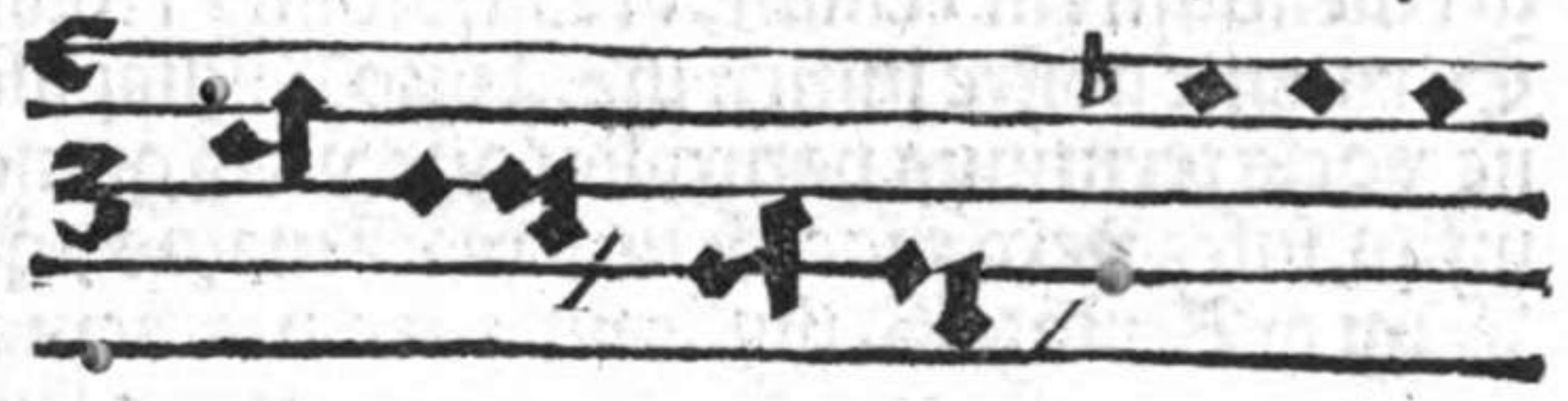
Semidiapente

¶ Est interuallum per quintam imperfectā, duos tonos cū duob⁹ semi tonis concludens. Quod licet in plano non reperiatur cantu, conditoribus tamen, qui idipsum vitare tenentur, noticia leius confert plurimum. Georgius Plas cen.

Semitoniusdiapente

¶ Est per septimā imperfectā interuallū. hac apud Placentinum lib. 3. ca. 24. tonus quattuor, ac semitonia duo comprehendit, huius exemplū habet in Antiphona. Dū inducerent puerū ihesum, in dictione, Accepit. Valis la.

Ditonus diapente

Parentes ei us accepit

¶ Est per septimā perfectā, vocis a voce distantia, Tonis quinque et vno semitonia constans, secundū Georgiū Vallam lib. 3. ca. 26. offendit aut in responso. Sancta legio, de sancto Mauritio, in dictione Aganensium.

Sancta le gio Aganensium

Semidiapason

¶ Est imperfecta octaua, Tonis quattuor ac trib⁹ semitonijis constituta, ab omni cantu plano reiecta, componistis tamē cogitatu digna.

Semitoniumdiapason.

¶ Est saltus per nonam imperfectam, quinque tonis ac tribus semitonijis constitutus Tonus autem cū diapason perfecta nona est, Tonis sex, semitonijis vero duobus, causata.

Semitoniusdiapason.

¶ Interuallum est per decimam imperfectam, teste Valla. ca. 31. sex tonis ac tribus semitonijis creatum. Ditonus cum Diapason vero, perfecta decima est, septem tonis ac duobus semitonijis conflata.

Diapasondiapente

¶ Consonantia est duodecim sonorum, interuallorum vndecim, constans tonis octo, Semitonij autem tribus, horum modorum exempla in musica plana admodum sunt rara, in mensurali vero frequentiora.

Bisdiapason

Ambrosii
Nicolai
laus.
Erasmi
mus
Aristo.

¶ Est per quindecim interuallum, secundum Macrobiū quadrupla proportione causatum. In quo antiquitas consistendū, nec vltra progrediendum esse censuit, vt Ambrosius Nolanus apud Erasmus alterū Germanie nostre lumen in Adagio Bisdiapason declarat. Tum q̄ humane vocis terminus naturalis (que vltra quindecim voces scandens gannitus, infra vero procedens sreat^r magis, q̄ vox esse videtur) existat. Tum q̄ Aristoteles musicam mere mathematicam esse neget. Ita enim temperatam esse oportet musicam, vt nec sensui ratio, nec sensus rationi reclamet.

Capitulum octauum de dimensione Monochordi.

Monocordū, vnius chorde instrumentū, tali industria rite conficitur. Recipe lignū duarū vlnarū, vel placite longitudinis, duorū digitorū latitudinem, et totidem spissitudinē habens, atq̄ id ipsum caua per medium, extremitatibus omnibus manentib⁹ illesis, et cooperias assere tenui leuigato ac fenestrato, ad modum lutine, per cui⁹ mediū linea vna occulta trabas, et in illius principio punctus vnus lra f signet. Erit enim prima instrumenti magada. Post totā lineam a puncto f. in nouem partes equas diuide, atq̄ in primo diuisionis puncto ¶ vt pone, in secūdo nihil, in tertio ¶faut, in quarto nihil, in quinto ¶solreut, in sexto ¶solfaut, in septimo ¶solreut minutam, in octavo nihil, vltimo autem ¶ifram, que tenebit locum secunde magade. hoc facto, spatium quod a ¶ut, vsq̄ ad secundam magadam est, iterum in partes nouem distingue. In quarum prima, ¶a graue pone, in tertia ¶solre. in quinta ¶alamire, in sexta ¶lasolre, in septia ¶alamire. Deinde ab ¶Are in secundam magadā, iterum fac partes nouem, et in prima pone ¶mi graue, in tertia ¶elami in quinta ¶mi in minutis, in sexta ¶elami acutam, in septima ¶mi, in geminatis. Quo facto, spatium hoc totū a prima magada in secundā per partes quattuor distingue, et in prima pone ¶Bfa in grauib⁹, in secunda ¶ffaut finalē, in tertia ¶ffaut acutam. Deinde incipe in ¶Bfa graui et totam lineam comū versus, in quattuor partes partire, et in prima po

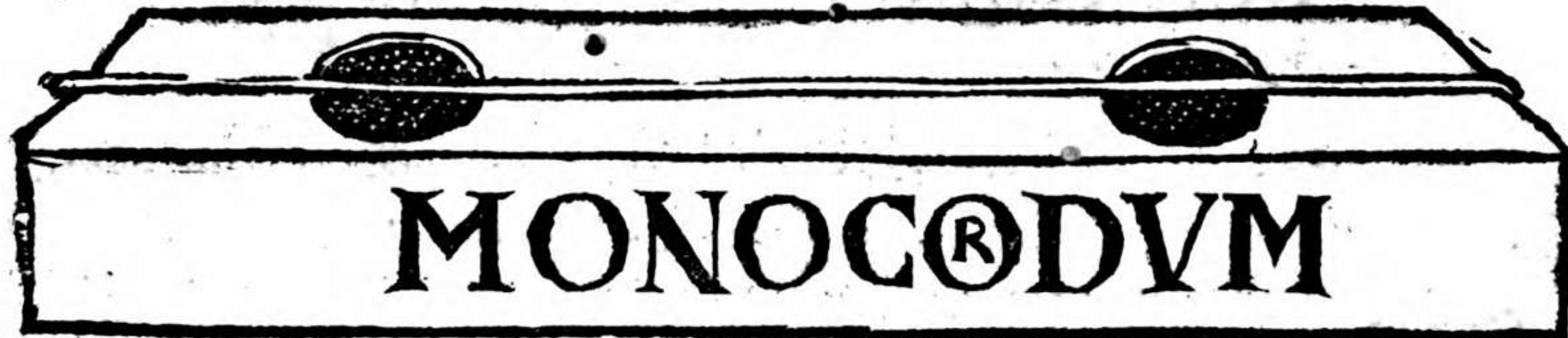

ne b semitonium inter D et E capitales, in secunda bfa in minutis, in ter-
 tia bbfa in excellentibus. Hoc facto, incipe in Semitonio, quod inter D r
 E est, et totam lineam in quattuor partes equas scinde, Et in prima signas
 bis b semitonium inter G capitalem et minutam, in secunda b semitonis
 um inter d et e acutas, in tertia bfa inter dd et ee, excellentes. Et si tertiam
 in duas equas ulterius diuiseris, habebis semitonium inter g acutam et
 aa excellens. Postea fige pedem circini in c solfaut, et spacium versus ses-
 cundam magadam in duas partes distingue, in cuius medio c solfa po-
 nito. Similiter a d lasolre spacium versus conum in duo equalia partire,
 et i medio loca dd lasol. Postremum ab e acuta versus secundum magadam
 spacium diuide et i medio habebis eela cum vera monochoordi dimensione.
 His sic factis, in extremis magadarum punctis, pone parua ipsius choris
 de sustentacula, ne chorde sonus lignorum contactu obtundatur. Quibus
 paratis, affigatur atq; superducatur vna chorda enea satis fortis, grossa,
 atq; bene extensa, vt sonum audibilem reddat, et habebis monochoordum
 perfectum. Cuius forma hec erit.

Prima
magada

Chorda Monochoordi.

Secunda
magada

Capitulum nonum de diffinitione, ne, utilitate, q; usu Monochoordi.

Monochoordum (vt dominus Guido in principio sui doctri-
 nalis ostendit) Est lignum longum quadratum, intus con-
 cauum, superducta chorda, cuius sonitu, vocum varietates
 apprehendimus. Vel est rudis magister, atq; indoctus, doc-
 tos discipulos faciens. Alijs enim ostendit, quod ipse non sapit, vera di-
 cit, mentiri nescit, diligenter instruit, ac de sensus tarditate neminem cor-
 ripit. Dictum autem est monochoordum, a chorda vna, sicut Tetrachordum
 a quattuor. Et decachordum a decem, Inquit Joannes pontifex, xxij. ca.
 vij. musice sue.

Guido.
 Tetra-
 chors
 dum
 Deca-
 chors
 dum,

De monochordi utilitate.

¶ Ad hoc imprimis excogitatum Monochordum existit, ut iudex sit musicalium vocum atque interualloꝝ. Tum cantus verus ne sit an falsus, prebeat experimētum. Deinde ut ceruicosis, ac falsis musicis, erroris semitam recludat, ac veritatis viam aperiat. Postremum, ut pueris ad musicam aspirantibus iter facile prebeat, Incipientes alliciat, progredientes dirigat, atque ita ex indoctis doctos faciat.

De Monochordi usu.

Berns
no.

¶ Monochordi usus est inquit Berno Cluniacensis abbas, lib. 2. musicæ sue, ut quantum vnaqueque vox altera sit grauior, subtilior ve cognoscamus. Cum igitur cantum et quidem grauissimum, te magistro, duce monochordo, discere volueris, pone monochordum ante te ad mensam, Et in qua clauē, prima nota illius cantus, quem scire desideras, posita sit, attende. Qua inuenta, eandem in monochordo cum plectro tange, et qui erit sonus, is erit quem queris, hoc modo deinceps per singulas notas ipsius cantus discurre, et sic te magistro cantum grauissimum quemque facile et inuenies et addisces.

Capitulum decimum de musica ficta.

E

St autem musica ficta, quam greci Sinemenon vocant, cantus preter regularem schalarum exigentiam editus. Uel est cantus coniunctosus.

De coniunctis.

Berns
hard9

¶ Coniunctas veteres adiunctas dicere, eo quod propter naturam canticis, vel euphonie, vel perficiendorum modorum causa: addatur: dicente diuo Berno bardo: in qualibet maneria: ubi mollior sonus fieri expedit: pro dura voce mollis ponatur: furtim tamen: ne cantus similitudinem alterius toni assumere videatur. Est autem coniuncta: canere vocem in clauē: que non est in ea. Uel est toni in semitonium, aut semitonium in tonum subita et improuisa mutatio.

De coniunctarum diuisione ac numero

¶ Sunt itaque duplices coniuncte: Tolerabiles scilicet: quando canitur vox in clauē que in ea non est: reperit tamen in eius octaua: ut cantando mi in Are: la in Dsolre. Intolerabiles: quando canitur vox in clauē: que in ea non est: neque in eius octaua: ut cantando fa in Elami; mi in Ffaut. Harum

tem conjunctarum duo sunt signa: scilicet **b** rotundum et **h** quadratum. Primum in locis **h** durabilibus. Secundum in **b** mollibus conjunctam fieri demonstrat.

¶ Sunt autem octo conjuncte magis vsitate: licet et vbilibet plures fieri possint: Prima in **A** graui: **b** rotundo designat. Secundo in **E** finali eor dem quo et precedens signo denotatur. Tertia in **F** faut conspicitur: que et **h** duro ibi notato dinoscitur. Quarta in **a** minuta fit, quam **b** molle cog noscibilem reddit. Quinta in **c** affinali **h** duro notatur. Sexta in **e** acuta **b** orbiculari deprehenditur. Septima in **f** acuta **h** quadrato indicatur. Octaua in **aa** geminata locum sibi vendicat: qua et **b** rotundum ibi signa tum demonstrat. Harum autem omnium exempla tum in plano: tum in mesurali copiosa inueniuntur,

Sequitur schala ficta

¶ Schala ficta priores **z** in acumine **z** grauitate excedit. Infra **V**ut graue enim (quoniam in **A** fa canit) ditonum addit. Ultra eela etiam (in ea eni fa profert) per duos gradus excrefcit. Quare ad eius formationem: duos decim linee necessario requiruntur, vt claret in figura subscripta.

The diagram shows a grid with 10 horizontal lines and 10 vertical columns. The notes are arranged as follows:

- Column 1: **la** (top), **sol** (second from top), **la** (third from top), **sol** (fourth from top), **la** (fifth from top), **sol** (sixth from top), **la** (seventh from top), **sol** (eighth from top), **la** (ninth from top), **sol** (bottom).
- Column 2: **fa** (top), **mi** (second from top), **re** (third from top), **sol** (fourth from top), **fa** (fifth from top), **mi** (sixth from top), **re** (seventh from top), **sol** (eighth from top), **fa** (ninth from top), **mi** (bottom).
- Column 3: **re** (top), **mi** (second from top), **re** (third from top), **mi** (fourth from top), **re** (fifth from top), **mi** (sixth from top), **re** (seventh from top), **mi** (eighth from top), **re** (ninth from top), **mi** (bottom).
- Column 4: **la** (top), **sol** (second from top), **la** (third from top), **sol** (fourth from top), **la** (fifth from top), **sol** (sixth from top), **la** (seventh from top), **sol** (eighth from top), **la** (ninth from top), **sol** (bottom).
- Column 5: **fa** (top), **mi** (second from top), **re** (third from top), **sol** (fourth from top), **fa** (fifth from top), **mi** (sixth from top), **re** (seventh from top), **sol** (eighth from top), **fa** (ninth from top), **mi** (bottom).
- Column 6: **re** (top), **mi** (second from top), **re** (third from top), **mi** (fourth from top), **re** (fifth from top), **mi** (sixth from top), **re** (seventh from top), **mi** (eighth from top), **re** (ninth from top), **mi** (bottom).
- Column 7: **la** (top), **sol** (second from top), **la** (third from top), **sol** (fourth from top), **la** (fifth from top), **sol** (sixth from top), **la** (seventh from top), **sol** (eighth from top), **la** (ninth from top), **sol** (bottom).
- Column 8: **fa** (top), **mi** (second from top), **re** (third from top), **sol** (fourth from top), **fa** (fifth from top), **mi** (sixth from top), **re** (seventh from top), **sol** (eighth from top), **fa** (ninth from top), **mi** (bottom).
- Column 9: **re** (top), **mi** (second from top), **re** (third from top), **mi** (fourth from top), **re** (fifth from top), **mi** (sixth from top), **re** (seventh from top), **mi** (eighth from top), **re** (ninth from top), **mi** (bottom).
- Column 10: **la** (top), **sol** (second from top), **la** (third from top), **sol** (fourth from top), **la** (fifth from top), **sol** (sixth from top), **la** (seventh from top), **sol** (eighth from top), **la** (ninth from top), **sol** (bottom).

Vertical labels on the left side of the grid:

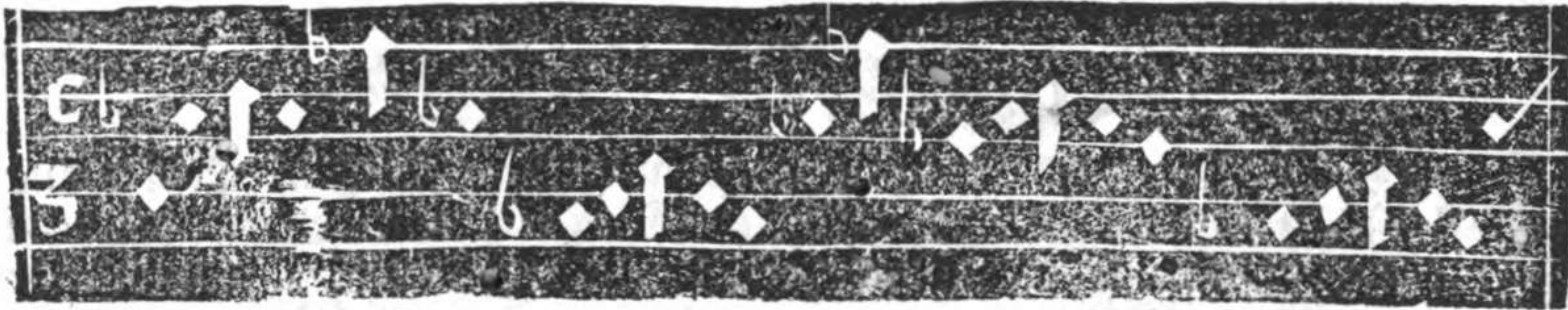
- Column 1: **Loca conuicta schale fide**
- Column 2: **Apertus schale fide**
- Column 3: **Mitacione schale fide**
- Column 6: **Mitacione schale fide**
- Column 7: **Opertus schale fide**
- Column 10: **Loca conuicta schale fide**

¶ Schala ficta seu Sinemenon, et que sub ea fiunt Mutaciones.

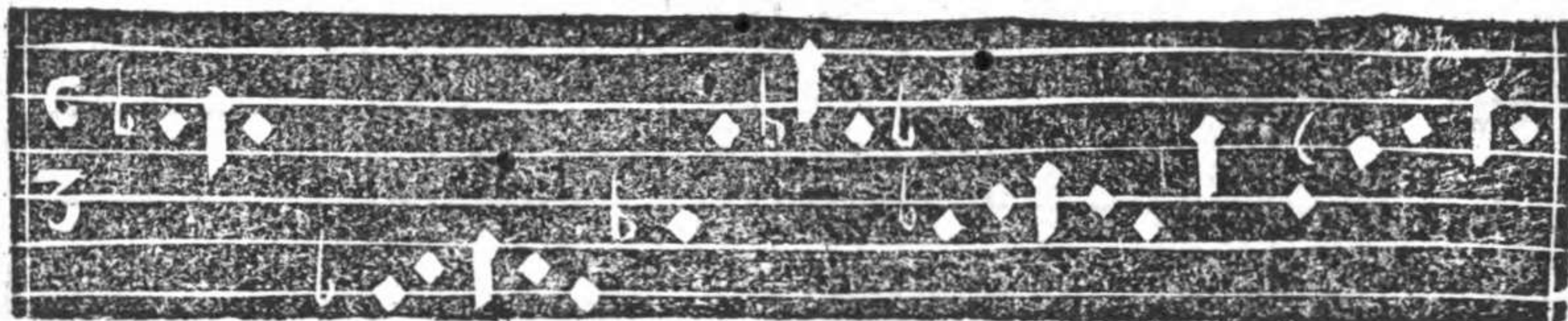

Regule musices ficte.

Prima, Melius ac suavius est canere per tolerabiles coniunctas, q̄ proprias clauium voces. **S**ecunda, Tolerabiles coniuncte cantum non viciant, sed intolerabiles. **T**ertia, Musica ficta fingit in quacūq; clauē quancunq; vocē consonantie causa. **Q**uarta signato fa in bfa h̄mē vel quouis alio loco, si cantus ex ea saltum immediatū fecerit ad quartā, quintam, vel octauam, et ibi fa necessario venit signandum, propter vitas re Tritonū, Semidiapente, ac Semidiapason modos inusitados, ac prohibitos. vt in infrascripto claret exemplo.

Musices ficte exercitium.

Caput undecimum de cantu • ac transpositione.

Vnde cantus, Est melodia ex sono, mō, tono, per vocē viuam formata. Sono dico propter notarum scripturam, quam improprie cantum dicimus, per modum, ascensum et descensum itelligo, propter preces nocturnas atq; defunctorū, que in vnīs sono legitur, Tono, propter auim̄ garritum, qui nullo comprehenditur tono. Quod enim in sylogysino modus et figura, hoc in cantu tonus facit ac schala. Vocem viuam dico, propter musica instrumenta. Vel aliter, Cantus est viue vocis secundū artem ac thesū coaptato. Vel vt Bafforus in Theoricis lib. 5. ca. 6. scribit, Est plurium vocum ab eodem principio deductio. Et hec descriptio proprie huic syllabarum progressionī (qm̄ cantus non est) conuenit.

Gals
fo.

De Deductionum numero

¶ Tres igitur sunt huiusmodi deductiones, Prima **H** duralis dicitur, dicitur modulanda, quia in **bfa** **mi** et octavis eius **mi** requirit.

¶ Secunda **b** mollis est, que blando ac suavi cōcentu discurret, in **bfa** **mi** namq; **fa** poscit.

¶ Tertia naturalis quasi neutralis dicitur. In **bfa** **mi** enim nec **mi**, nec **fa** cupit, quia locum talem non attingit.

Deductionum Regule.

¶ Prima, ubicunq; ponitur vt, in schala, ibi est alicuius deductionis p̄ncipiū, vbi **fa**, ibi mediū, et vbi **la**, ibi finis, vt in subscripta claret figura.

• In $\left\{ \begin{matrix} G \\ F \\ a \end{matrix} \right\}$ natura $\left\{ \begin{matrix} f \\ b \\ d \end{matrix} \right\}$ **b** mol. $\left\{ \begin{matrix} g \\ c \\ e \end{matrix} \right\}$ **q** **H** dura. $\left\{ \begin{matrix} \text{Principiū} \\ \text{Medium} \\ \text{Finis.} \end{matrix} \right\}$

¶ Secunda regula. Cuius deductionis hec vel illa nota existat, sic facile dinosces. Considera vocem ibi cantandam, cum qua descendensq; ad sursum fundamentū, puta vt, et vbi tale reperitum fuerit, videatur, que deductio ibi habeat initium. Nam de tali erit nota de qua queris.

De Transpositione.

¶ Unde Transpositio Est cantus vel clavis a propria sede remotio. Est enim transponere cantum vel clauem a loco proprio remouere, et est duplex transpositio, scilicet cantus et clavis,

De transpositione Cantus.

¶ Est coniuictarum euitatio, dum enim coniuictas (quoniam viciosum reddunt cantum) vitare intendimus, cantum ex loco proprio sui finis sursum ad quintam eleuamus, vt in responsorio **Ite in orbem**, lucide claret.

The image shows two staves of musical notation. The top staff is labeled 'Regulariter' and the bottom staff is labeled 'Irregulariter'. Both staves show the melody for the phrase 'Ite in orbem'. The notes are written in a medieval style with square neumes on a four-line staff. The melody starts on a low note and moves up step by step, with some larger intervals. The two staves illustrate the difference between a regular transposition and an irregular one.

De clauibus affinalibus tonorum.

Guido.
Bernonem,
Gregorius.

¶ Claues, quas affinales dicimus, sunt littere cantuum irregularium terminatiue. Quarum secundum Guidonem, Bernonem, ac diuum Gregorium, tres sunt. Licet Ambrosiani plures ponant.

scilicet $\left\{ \begin{array}{l} \text{Blamire} \\ \text{bfahmi} \\ \text{cfolraut} \end{array} \right\}$ In qua fit $\left\{ \begin{array}{l} \text{Primi} \\ \text{Terti} \\ \text{Quinti} \end{array} \right\}$ et $\left\{ \begin{array}{l} \text{Secundi} \\ \text{Quarti} \\ \text{Sexti} \end{array} \right\}$ tonorum transpositionum.

¶ Fit autem ista cantuum illegalitas, ut scribit Pontifex 4. ca. musice sue, interdum venialiter, cantorum ignauia interdum, ex irremediabili antiquitate nonnunquam, plerumque etiam contrapunctandi causa, ut Baritonus sub choralis Tenore locum descendendi habeat.

De transpositione regule.

Ambrosiani
Ios
an. papa.

¶ Prima. Cantus septimi et octavi tonorum non transponitur. Non sursum ad diasolre, ut Ambrosiani arbitrantur, quia tonus autentus non habet locum surgendi ad decimam, Nec infra ad Cfaut, quonia plagalis non habet locum cadendi ad quintam, neque enim ultra eela scandendum, neque infra ut descendendum est, ut supra claruit, Quare inquit Joannes pontifex, Oportet eum qui vicarium habere non potest, ipse suum per se officium administret. ¶ Secunda regula. Cantus in diasolre aut in Cfaut terminatus, aut Ambrosianus est, aut cantorum inscitia corruptus, dicente Pontifice, Quoties in cantu Tetrardi vlla euenit aberratio, dicam eam ex cantorum pcedere inscitia, et corrigendam esse musicorum peritia. Gregorianorum enim, talem non admittit cantum, auctoritas.

Ioan. papa.
Gregorius.

¶ Tertia, Unius vocis extranee in aliqua claus locatio, causa est cur totus cantus fiat transpositio. ¶ Quarta, Transpositio est coniunctarum res medium atque excusatio. ¶ Quinta: Omnis transpositio ex finali, ad quintam propriam affinalem fiat: nisi necessitate ad quartam fieri cogatur. Tunc autem ad quartam transponere compellimur: quando post quintariam transpositionem plures coniuncte: que ante fuerant oriuntur: ut in responsorio Que est ista: sub tertio tono licet videre hoc modo.

Que est ista regulariter

Transpositio quintaria non valens

Transpositio quartaria bene valens

¶ Sexta. Eadem voces post transpositionem cantande sunt, que canebantur ante.

¶ Septima. In canticis irregularibus ad quintam transpositis cantandum est mi in bfa^hmi in omni tono, nisi fa specialiter signetur.

¶ Octava. In canticis ad quartam transpositis, in bfa^hmi semper fa, profertur, nisi mi specialiter notetur.

¶ Nona. Transpositio ad quartam cognoscitur quando cantus per vocem sue schale non convenientem terminatur. Vel quando in principio cantus transpositi fa signatum reperitur. Cui transpositioni diuus Bernhardus omnino reclamare videtur, cum inquit, dignum quidem est vt qui regulariter viuere proposuerunt, etiam recte canendi scientiam habeant, repudiatis eorum licentijs, qui similitudinem magis q̄ naturam in cantibus attendentes, coherencia disiungunt, cōiungunt opposita, cantum, vt libet, non vt licet, incipiunt et terminant, deponunt, eleuant, componunt et ordinant. Per incōsultam enī huiusmodi transpositionem tanta in cantibus orata est confusio, vt plures alterius maneriei esse credantur.

Bernhardus

¶ Decima regula. Cantus in G solreut terminatus, signato a in bfa^hmi, est primi vel secundi toni ad quartam transpositi. Et qui in alamire, tertij vel quarti, vt Que est ista, et sic de alijs.

De Transpositione clauium

¶ Clauium transpositio est Clavis signate ob defectum linearum, vel eleuatio, vel depressio, de qua tales dantur regule.

¶ Prima. Clauium transpositio cantum non irregularizat quia irregularis rem finem non variat.

¶ Secunda. Quanto clavis transposita descendit a proxima precedente, tanto nota sequens clauem illam transpositam ascendit, et e diuerso, vt in infra scriptis claret exemplis.

Hec sunt cōiuiua que sibi placent. o patris sapientia

Capitulum. de tonis in specie.

Quom innatus sit nobis a generalioribus ad specialia magis processus, vt sumus ille philosophorum omnium princeps,

Arist.

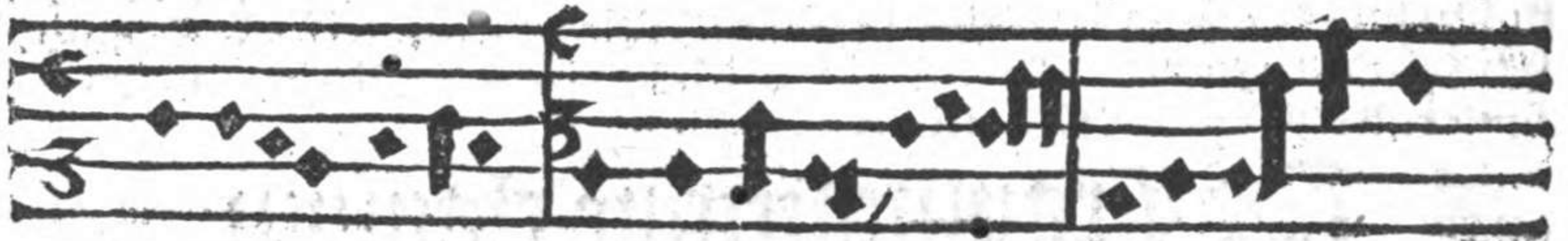
D

ac naturalis intelligentie lumen Aristoteles, primo de phisico auditu declarat. Congruo igitur ordine post generalem tonorum explanationem, ad speciuocam transeamus, vniuscuiusque naturam latius ac clarius enodando. Et primum quidem primi.

De Tono primo.

Primus tonus, vt diuus Bernhardus scribit, est regula autentum prime manerie determinans. Vel est Prothi autentica progressio. Est autem progressio autentica, ascensus ultra finem ad octauam, et decimam. Et formatur primi progressio ex ea diapenthes specie, que est ex D in a, et ea diatesseron specie, que ab a in d acutam est, inquit Franchinus. li. i. practice. ca. 8. Finalem sedem habet in D solre regularem, vel in a lamire irregularem. Principia eius apud Guidonem sunt. C. D. E. F. G. et a, cuius forma capitalis est hec.

Capitale Primitoni. Sacerdos in eternū Gaudeamus

De Tonorum differentijs.

Differentie de tonorum essentia non sunt, sed pro indoctis tantum, vt in diuersis tonorum initijs facilius ordiantur, reperte. Inquit enim pontifex. 23. c. mulice sue. Ego nullam huius rei causam, nisi vsum, inuenio, nec ab vilo musicorum scriptam reperi. Neque diuus Bernhardus multū approbare videtur, Multarum enim confusionum errorumque occasionē dant differentie. Cum igitur obsequium nostrum, quod deo prestamus, rationale esse debeat, relictis differentijs (quas nulla probat ratio) solū de capitalibus tonorum Tenoribus solliciti sint studiosi lectores, ne inutilibus, superuacaneisque preceptis se inuoluant, noctis caliginem induant, ac ressi facilem, obscurissimam reddant ac difficillimam, neque enim irrationalibus flascis, sed bene moratis ac regulatis canticis gaudet deus, qui omnia ordine regulatissimo constituit. Quare et Psalmista dicit. Laudate dominum in cymbalis benesonantibus. Non enim benesonantibus dixisset, si deum quouis boatu, sreatu, ac strepitu laudari voluisset.

De diuisionibus Psalmorum.

Psalmi, quibus in diuinis vtimur laudibus, duplices inuenio. Maiores scilicet et minores. Minores omnes psalmi dicuntur, preter duo caus

Bernhardus

Franchinus

Ioan. papa.

Psalmista.

tica, scilicet diue virginis, et Zacharie. Canticū etiam Symeonis, in quibusdam dyocesibus pro maiore, in quibusdam pro minore psalmo reputatur, Ut ipse orbem terrarum lustrando expertissim.

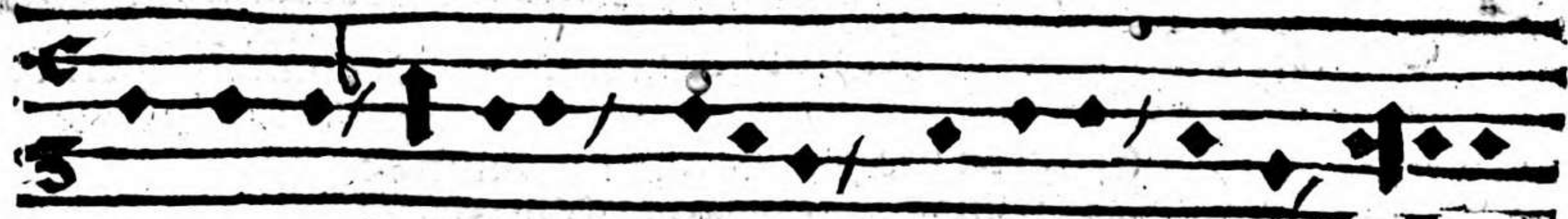
De vero psallendi modo.

Quom psalmi concentu, magnū, magno in mysterio, prophetam vsū esse, tum Celj Rodigini, tū Theologorum omniū testetur auctoritas, placuit non nihil de vero psallendi modo, scriptis nostris inserere. Unde psallere, est cū quodā iubilo laudes deo optimar. decantare, Quia in re tanta est, Probdolor, diuersitas, vt singuli singulos psallendi modos habere videāf. Nec statuta nec precepta patrum seruantes, sed quisq; vt vult, et psallit et canit. Unde tanta in ecclesia orta est dissensio, tanta discordia, tāta confusio, vt vir duo eundem psallendi ritum teneant. hoc grauiter reprehendit pontifex ca. 22. musice sue, et quidem digne, cum inquit. Cum vnus dominus, vna fide, vno baptisinate, et omnino morum vritate oblectetur, quis non credat illum ipsū cantorum multiplici discordia grauissime offendi? Quare non nullas, de vero psallendi modo regulas tradidissē, Nisi eas iam a domino Michaelē Galliculo de muris viro sane doctissimo, apud veterē Cellam Eistercij ordinis celeberrimū Cenobium, et copiose et erudite conscriptas offendissem. Omnes igitur eius reicupidos ad hunc remitto, solum me ijs, que intonationes psalmodum concernunt, intromittendo.

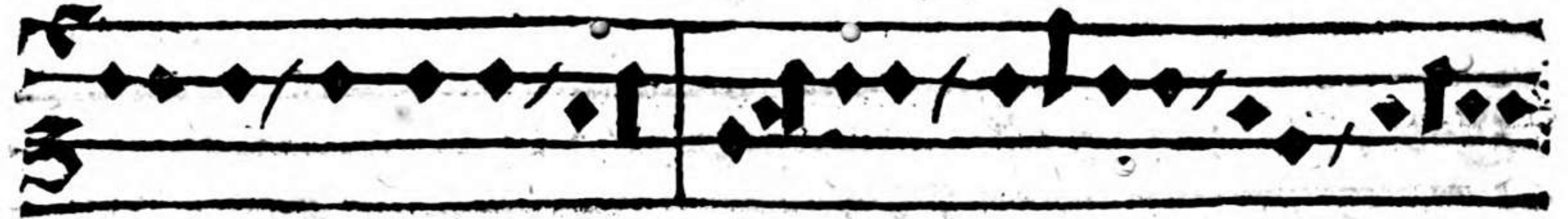
Quid sit psallere. Ioan. papa Mischael galliculus.

De intonationibus psalmodū regule.

- Prima. Omnes psalmi maiores cum ascensu, minores vero absq; ascensu sunt intonandi.
- Secunda. Dictiones indeclinabiles, hebraice, ac barbare, in medio accentu acuto sunt proferende.
- Tertio. Intonatio psalmodum minorū primi toni ex alamire, maiorum vero ex F faut est hoc modo.

Laudate pueri dñm laudate nomē domini

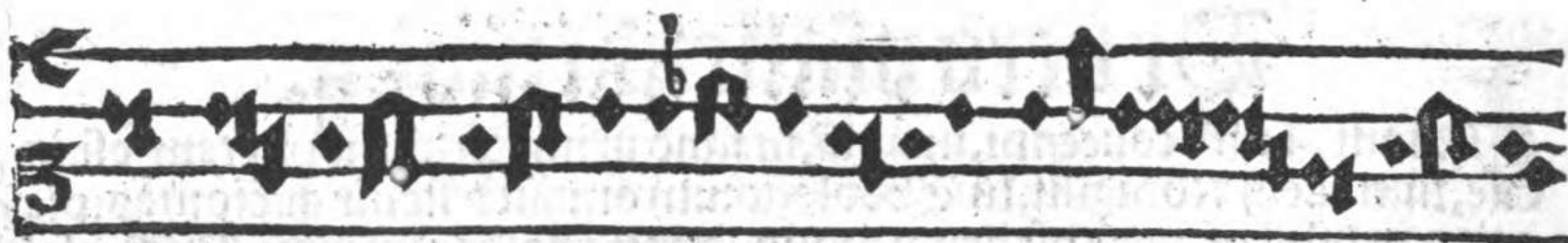
Memento domine Dauid Magnificat anima mea dñm

Melodia versuū i rñsorijis, a musicis recentioribus iam ad placitū fors

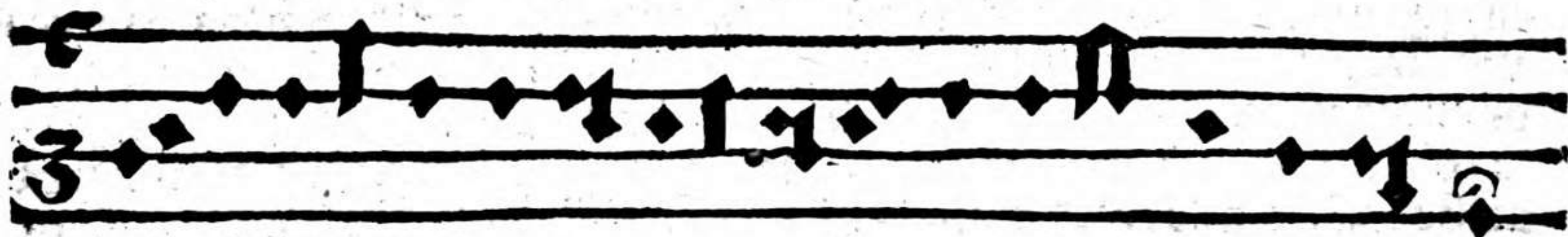
D ij

matur. Introitū autem vsq̄ hodie inuolabiliter seruatur, secundū P̄ris
corum decreta hoc modo.

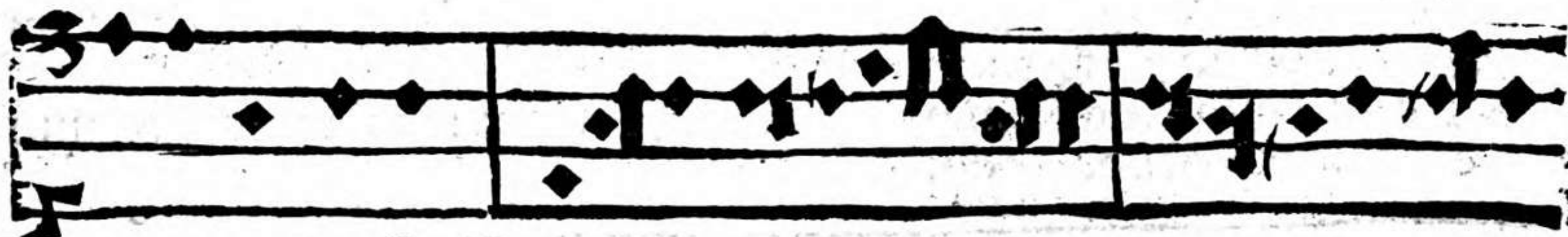
Melodia versuum in responsorijs primi toni

Melodia versuum in introitibus primi toni

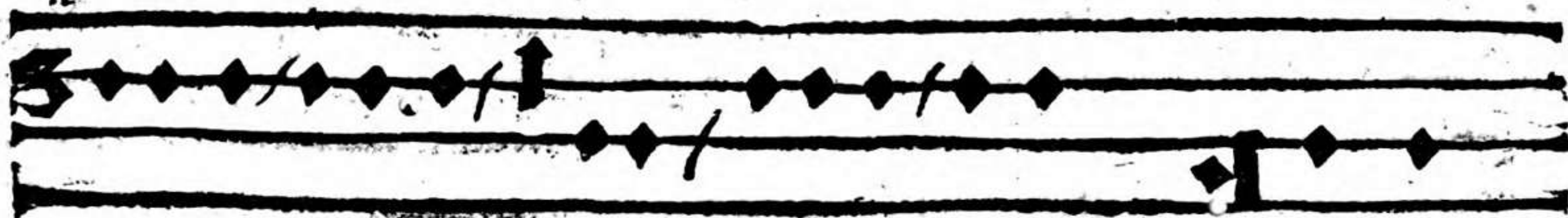
De Tono secundo.

¶ Secundus tonus, vt diuus Bernbardus inquit, Est regula plagalem prime manerie determinans. Uel est plagalis p̄rotibi progressio, Est autem plagalis progressio, descensus vltra finem ad quintam, vel saltem quartam. Initia eius scdm Guidonem sunt A. C. D. F. et G. octauī autenti fines rite occupat, quia miles sui ducis castra iure gentium licite inhabitat. Formula autem secundi toni hec est.

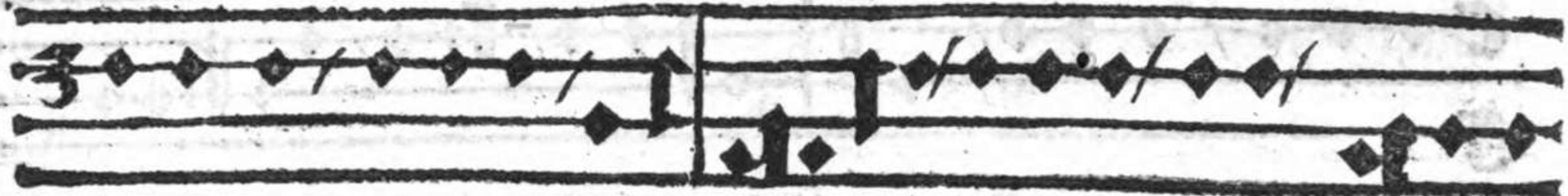
Capitale secūdi toni Miserator dominus hec mūdū spernēs

¶ Intonatio psalmozū minorum ex F̄faut, maiorum vero ex C̄faut habetur hoc modo.

Laudate pueri dominū Landate nomē domi ni

Memēto dñe David Magnificat anima mea dominū

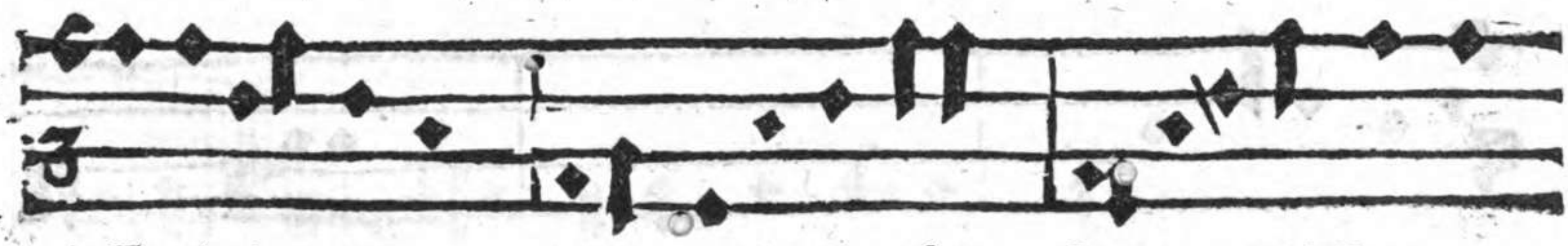
Melodia versuum in responsorijs secundi toni

Melodia versuum in introitibus secundi toni

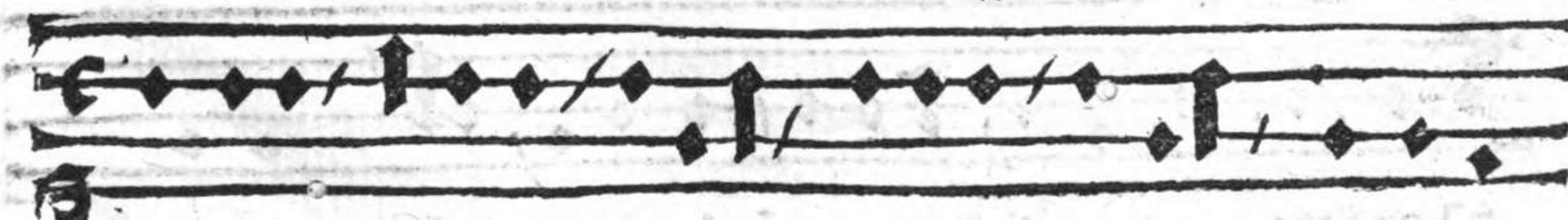
De Tertio tono.

¶ Tertius tonus est Regula autentum secunde manerie deter-
minans. Uel est autentica Deuteri progressio, sedem habens fis-
nalem in Clami regularem. Uel in hmi irregularē, Initia eius
secundum Guidonem sunt E. F. G. et c. Cuius formula capis-
talis est bec.

Capitale tertij D' glorio sum Fauus distillans

¶ Intonatio psalmodum minorum ex colfaut, maiorum vero ex Gsolreut est, huiusmodi.

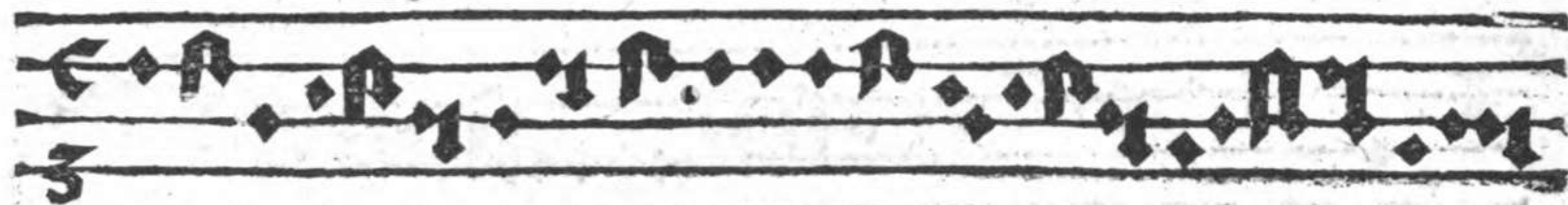
Laudate pueri dñm ꝛc.

D ij

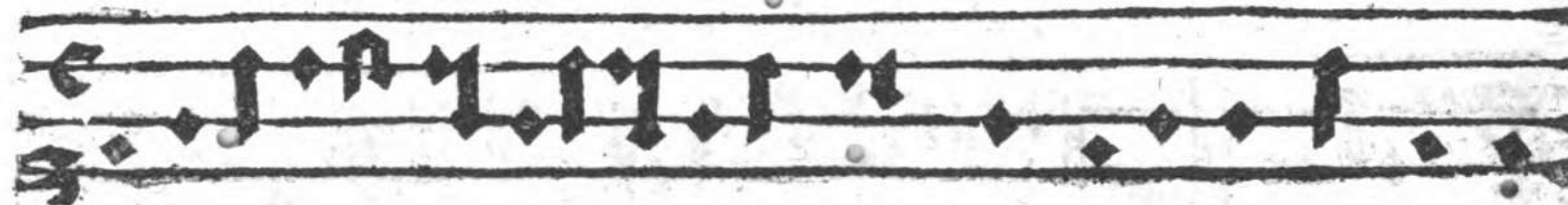

Wemento dñe David Magnificat anima mea dominū

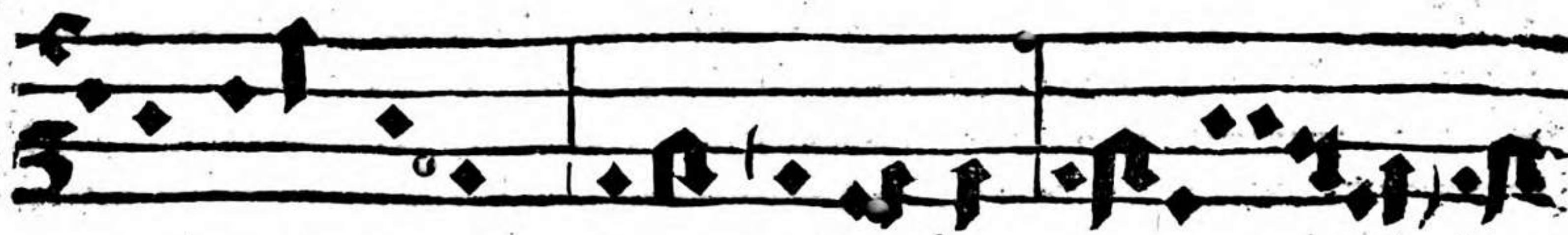
Melodia versuum responsorio: ū tertij toni.

Melodia versuū introitualiū tertij toni

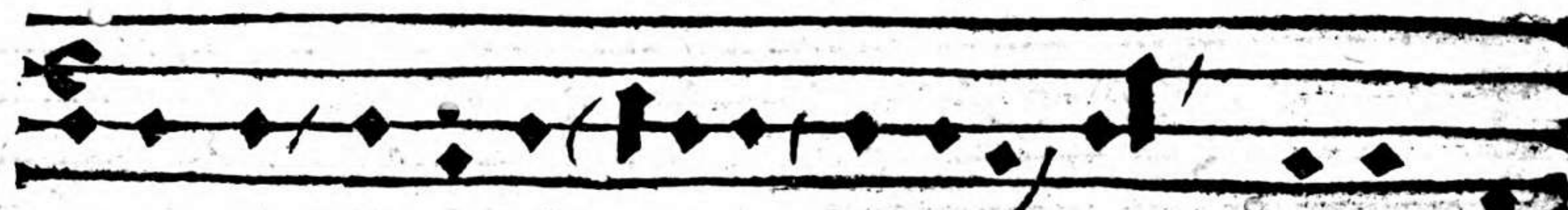
De Tono quarto.

¶ Quartus tonus, teste Bernbardo, Est regula plagalem secunde manerie determinans, vel est plagalis deuteri progressio, eosdem quos suus autentus finē occupans. Initia illi accidūt, ser, scilicet C. D. E. F. G. et a. Cuius tenor principalis est hic, vt sequit.

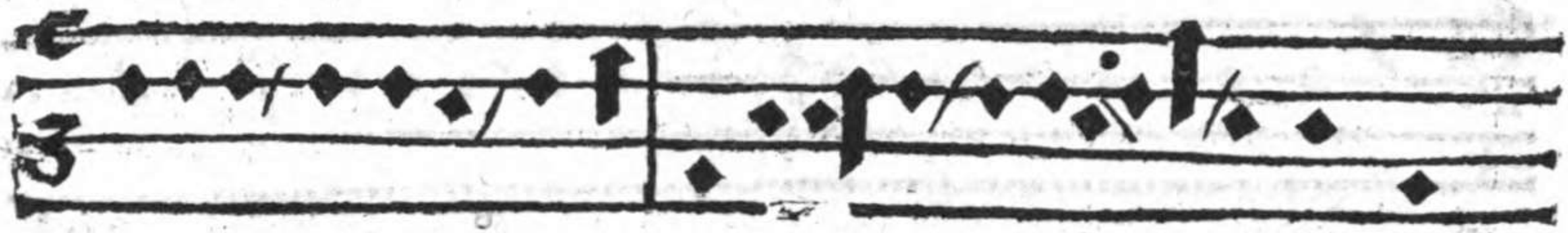
Capitale quarti Tota pulchra es hec est dies

¶ Intonatio psalmozū minorū ex alamire, maiorū vero ex Elami est hoc modo.

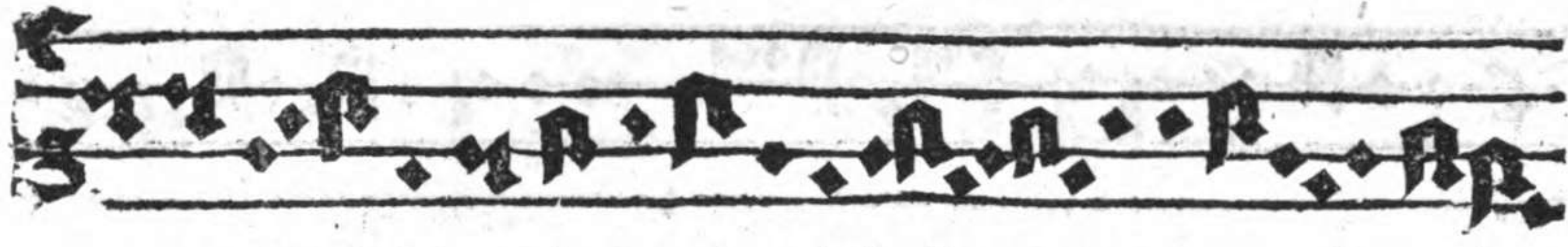

Laudate pue ri dominū laudate nomē domi ni

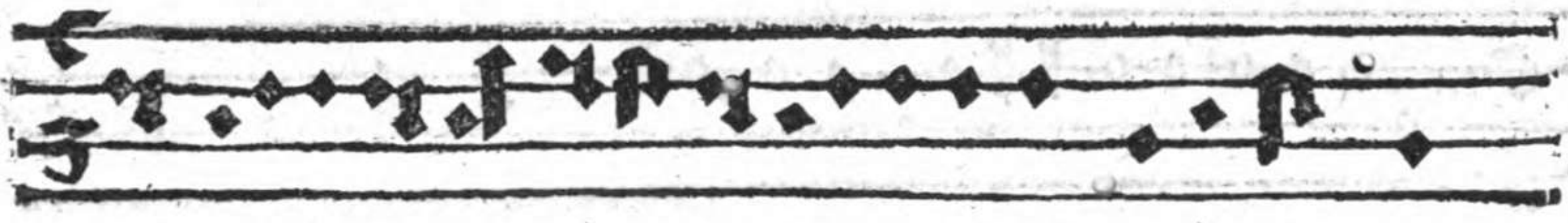

Memēto domine David Magnificat anima mea domi num

/ Melodia versuum responsionū quarti toni

Melodia versuum in officijs diuinis, Quarti toni

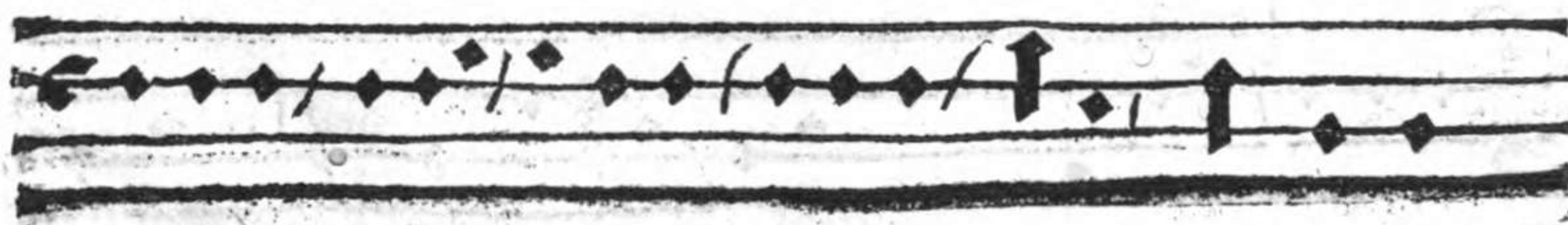
De Tono quinto.

¶ Quintus tonus est regula, autentum tertie manes rie determinans, vel est autentica Triti progressio. Cuius finis regularis in ♯faut est, irregularis autem in c solfaut, Principia eius (teste Franchino) quatuor sunt, scilicet F. G. c. et a. Cuius formula capitalis est hec.

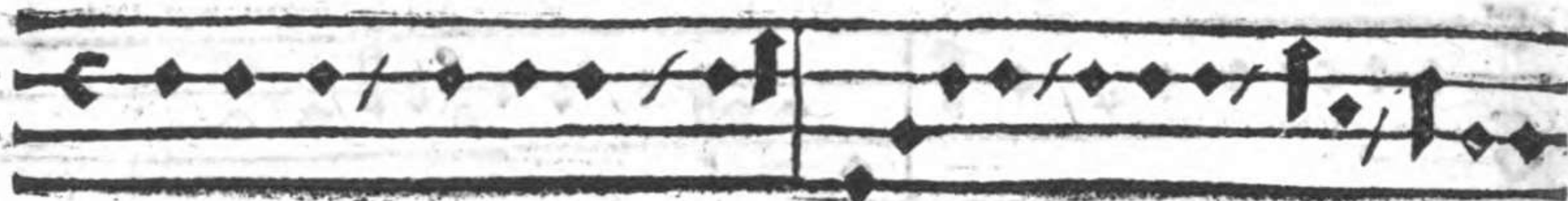
Capitale quinti Gaude dei genitrix Gau di a

Intonatio psalmodum minorum ex c solfaut, maiorum vero ex ♯faut, et habetur, et intonatur hoc modo.

Laudate pueri dominū ꝛc.

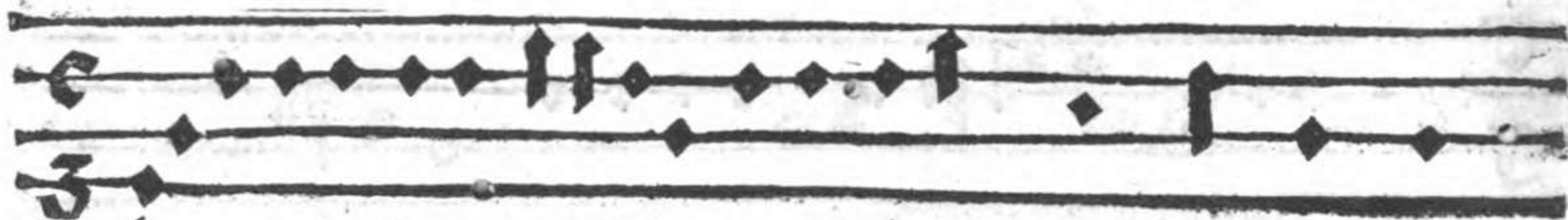

Memēto domine David Magnificat anima mea dñm

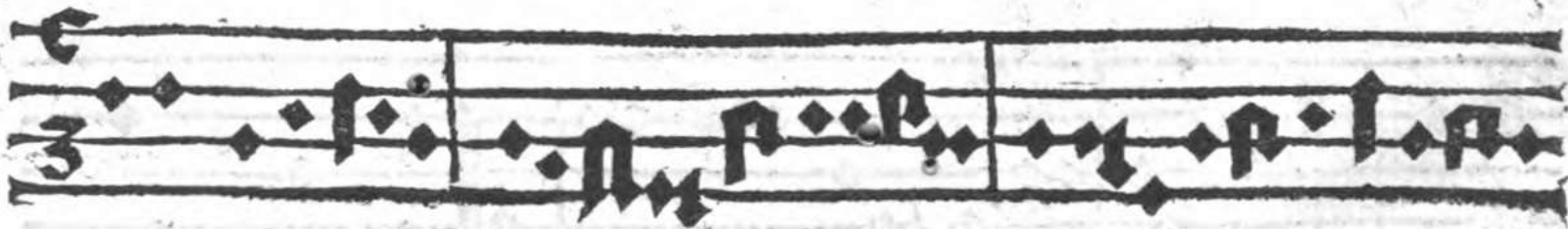
Harmonia versuum responsorium quinti toni.

Progrēssio versuū introitualiū quinti toni

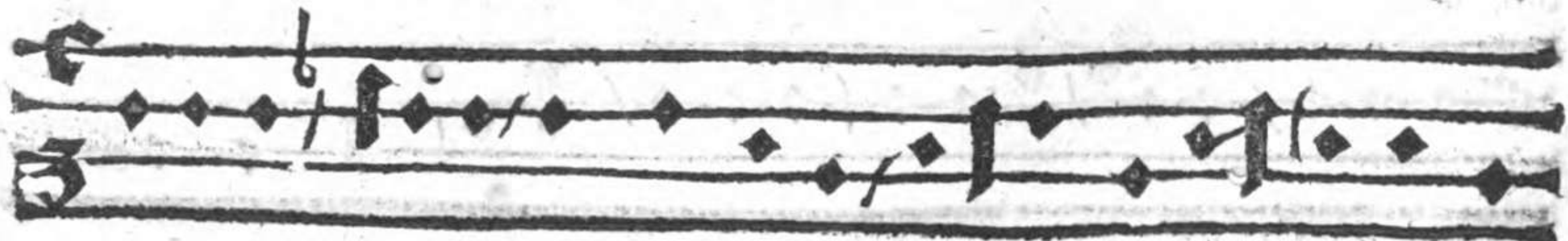
De Tono sexto.

¶ Sextus tonus est regula, plagalem tertie manerie determinans. Vel est plagalis Triti progressio, cū suo autēto in finalib⁹ iuste participans. Cui initia quattuor accidunt scilicet C. D. F. et a, Inquit Franchinus. 13. ca. practice sue. Et Guido in dialogo doctrinali. Cuius formula capitalis est hec.

Capitale sexti Veni electa mea Diligebat eam

¶ Intonatio psalmodum minorum ex alamire, maiorum ex ffaut procedit hoc modo.

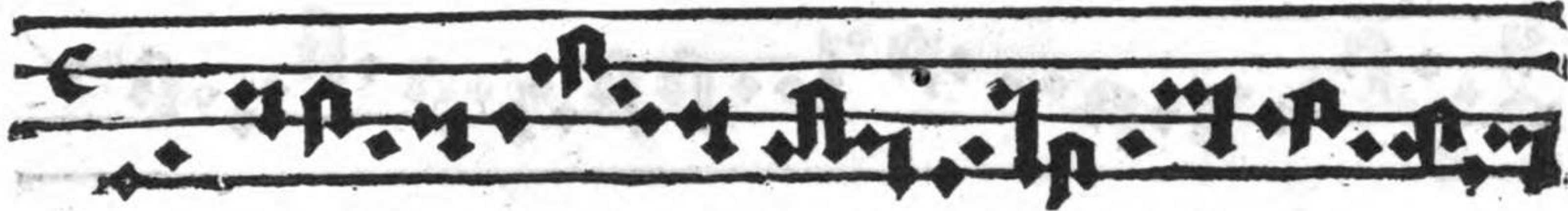

Laudate pueri domi num Laudate nomē domi ni

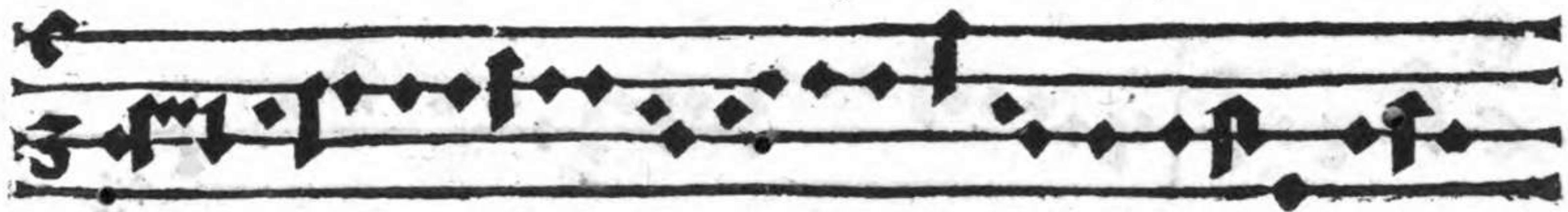

Memento domine David Magnificat ani ma mea dñm

Melodia versuum in responsorijs Sexti toni

Melodia versuum in introitibus Sexti toni

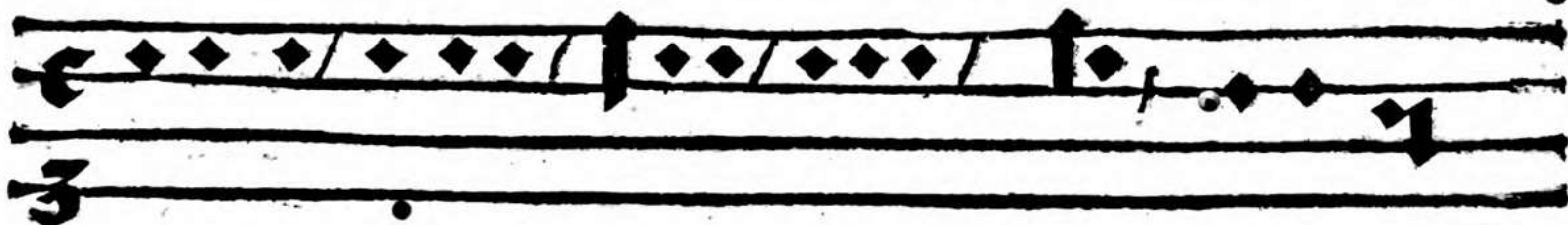
De Tono septimo.

¶ Septimus tonus est regula, autentum quarte mas-
nerie determinans, Uel est autentica Tetrardi pro-
gressio. Finem habet in Gsolreut regulariter tatum.
Cui initia quinque accidunt scilicet G. a. h. c. z d. Cuius
formula capitalis est bec.

Capitale septimi Exortu est Clamauerunt

¶ Intonatio psalmodum minorum ex dlasolre,
maiorum autem ex bfa hmi formatnr hoc modo.

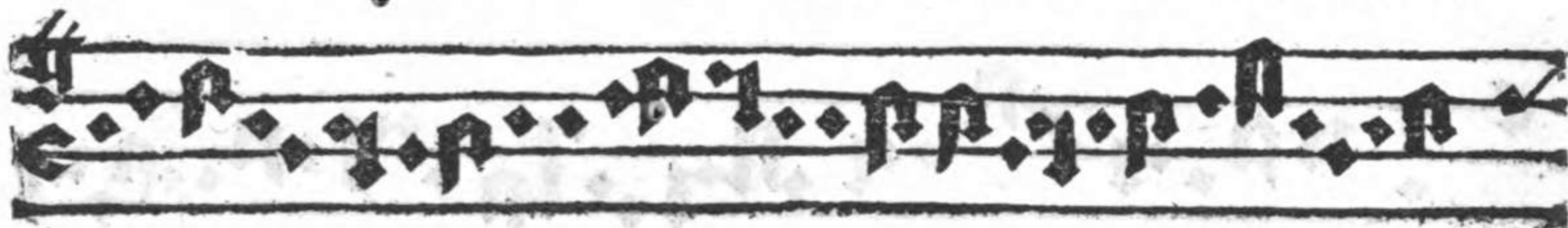
Laudate pueri dominum Lauda te nome domi ni

CE

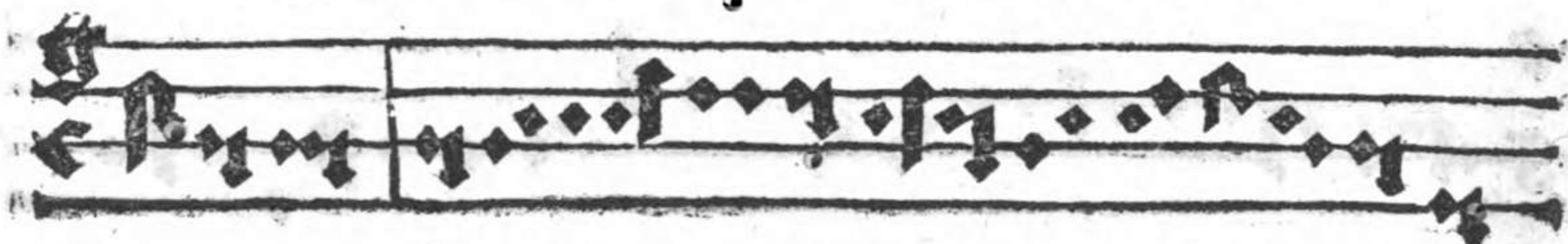

Memēto domine David Magnificat anima mea dominū

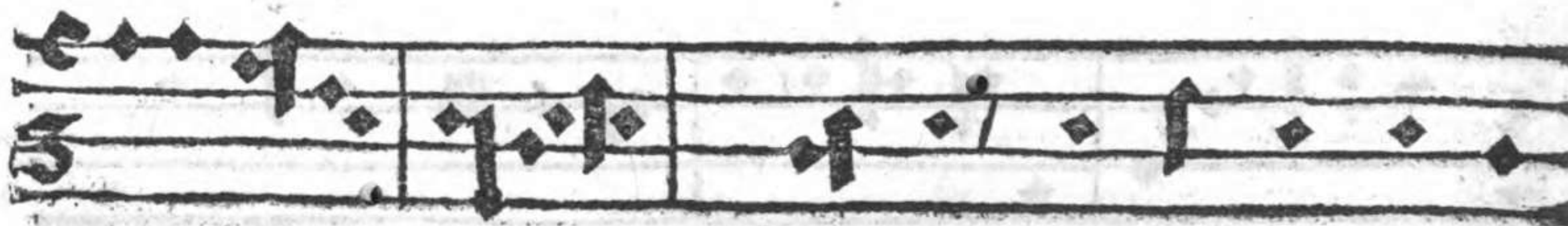
Melodia versuum responsionum Septimi toni

Melodia versuum introituum Septimi toni

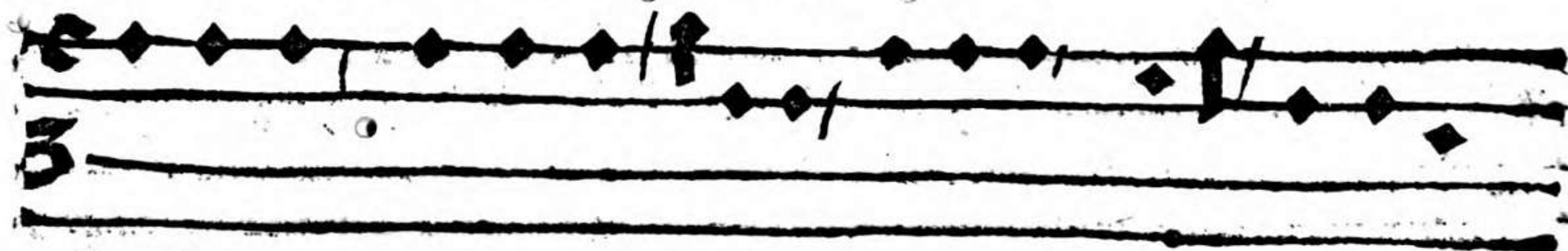
De Tono octavo.

¶ Octavus tonus ē regula, plagalē quarte manerie determinans. Vel est plagalis Tetrardi progressio, eundem cum suo autentō, finem possidens. Cuius initia sunt D. F. G. a et c. Formula autem principalis hec que sequitur.

Capitale octavi Dum ortus Iusti con fi te bun tur

¶ Intonatio psalmozum minorum ex c sol faur habetur, maiorum autem ex G sol reut procedit modo quo sequitur.

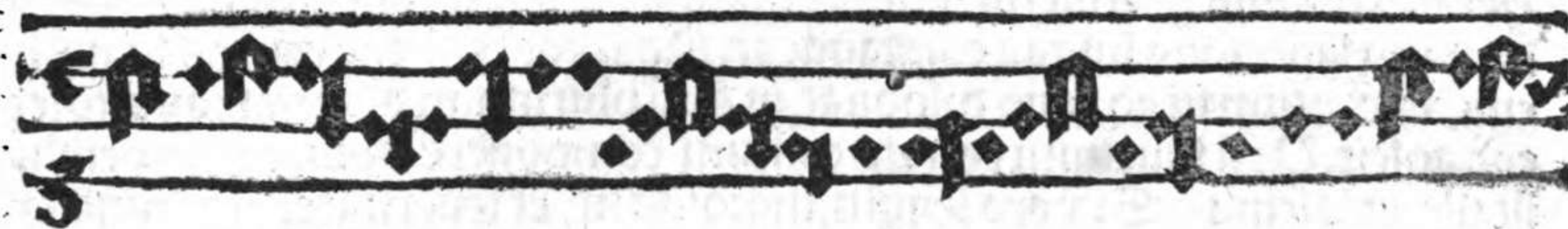

Laudate pueri dominū Laudate nomē domi ni

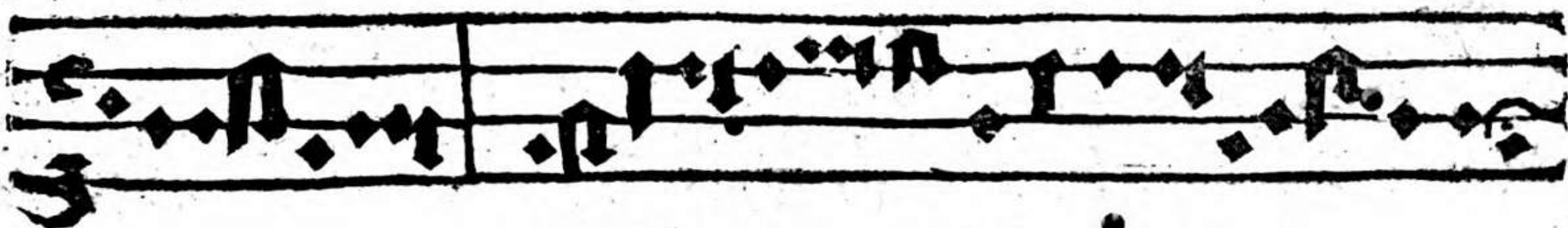

Memēto domine David Magnificat ani ma mea dominū

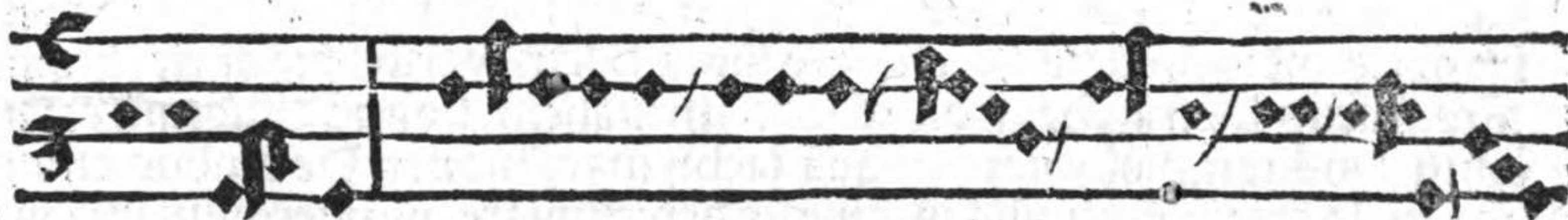
Melodia versuum in responsorijs Octavi toni.

Melodia in introitibus octavi toni.

De Tono peregrino.

Est alius tonus: quem nonnulli Peregrinum nominant: Non quod peregrinorum: sed quod in nostra concinentia rarus ad modum ac peregrinus sit: sic dictus. Nam non nisi ad unam antiphonam. Nos qui vivimus scilicet: et ad psalmos duos: puta. In exitu: et Benedicite: tenor eius: decantatur. In finali quoque septimi ultima eius terminatur: ut Francinus ostendit. Cuius tenor est qui sequitur.

Peregrin⁹ ton⁹ In exitu Israel de egypto dom⁹ Jacob de populo barbaro

Quod diversi diversis delectentur modis. Capitulum Tredecimum.

Quom non omnium ora eodem cibo capiantur: ut scribit pontifex. 16. capi. musice sue: sed ille quidem acrioribus: iste vero lenioribus escis iuuetur. Ideo non omnium aures eiusdem modi sono oblectantur. Alios namque morosa ac curialis primi vas

Ioan.
papa

Guil-
do.

Cassio-
dor?

Macro-
bi?

Francis-
cus.
Petra-
cha.

gatio delectat. Alios rauca secundí grauitas capit. Alios seuera, ac quasi indignans tertij insultatio iuuat. Alios adulatorius quarti sonus attrahit. Alij modesta quinti petulantia mouentur. Alij lachrymosa sexti voce mulcentur. Alij inimicos septimi saltus libenter audiunt. Alij decentem et quasi matronalem octauí canorem diligunt. Nec mirum, inquit Guido. 13. micrologi capi, si varietate sonorum delectatur auditus, cum varietate colorum gratuletur visus, odorum varietate foueatur olfactus, ac mutatis saporibus lingua congaudeat. Quapropter bene cautus sit musicus, vt cantum in eo tono disponat, in quo plurimum delectari auditores cognoscit. Ut si iuuenem rogatu cantum componere voluerit, iuuenilis sit ille, et lasciuus. Si vero senem, morosus sit, et seueritatem exprimens. Quemadmodum enim Comediarum scriptor, si partes iuuenis, seni, et luxuriosi, auaro mandauerit, derisui habetur. Ita et modulatoz, si in triste salientem modum adduxerit, et in leta lachrymabilem. Qua autem id fiat industria modorum proprietas declarat. Quoniam (vt scribit Cassiodorus in epistola ad Boetium, et reseruit Celius antiquarum lectionum. lib. 5. ca. 22.) Dorus prudentie largitor est, ac castitatis effector. Phrygius pugnas excitat, et votum furoris inflamat. Colius animi tempestates traquillat, somniumq; iam placatis tribuit. Lydius intellectum obtusis acuit, et terreno desiderio grauatis, celestium appetentiã inducit, bonorum operator eximius. Lydium tamen, Plato lib. de rep. tertio, plurimum reprobat, tum q; flebilis, tum q; femineus sit. Dorum aut probat, tum q; virilis, tum q; viros fortes et delectet, et rei bellice repertor existat. Nostrí autem cultioris setuli homines, modo Dorio, modo Phrygio, modo Lydio, modo alijs vtuntur modis. Quoniam in alio et alio negotio, alijs sibi modum conuenire perpendunt. Nec mirum, omnis etenim animi habitus cantib; gubernatur, scribit Macrobius, nam dat cantus somnos, adimitq; nec non curas et imittit et retrahit, iram suggerit, clementiam suadet, morbis medetur, et effectus supra fidem varios producit, inquit Franciscus Petrarcha. hos ad leticiam inanem, hos ad deuotum et sanctum gaudium, piasq; nonnunquam lachrymas, mouet. De quibus omnibus malo tacere, q; aliquid inconsulte determinare, ne puerorum ingenia inutilibus potius q; necessarijs preceptis, videar grauare. Quoniam qui in exponendo plura q; necesse est superfundit, addit tenebras, non tollit densitatem, inquit Macrobius lib. 2. super Somnio Scipiõis. Dent igitur ijs paucis operam studiosi, atq; ediscant precepta hec, quoniam ad sequentem necessario requiruntur intelligendum.

Libri Primi finis.
Sequitur Secundus.

45

Venerabili ac multe benevolentie viro, domino Georgio Bue-
chio Musico peritissimo, ac Ducalis cantorie Wirten-
bergensis doctori primario, Andreas Orni-
toparchus Meynigenis Salutem.

Cum Platonis illā, qua non nobismetipsis, sed et patrie, et ami-
cis, nos natos dicit, accuratius ruminassem sententiam: Geor-
gi colendissime, quasi viribus destitutus, ac horrore tremefa-
ctus elangui. Et vt primus ille Romani imperij monarcha, cū
Alexandri statuam ad Gades primum conspexisset, q̄ nil me-
moria dignum gessisset, ingemuit: et ipse (quoniam quibus homo letatur,
veluti, forma, voluptates, etas, valetudo, delitie, pretereunt, sed famā ex-
tendere factis, hoc virtutis opus) q̄ nil tale feceri, ingemui. Quare
post multa suspiria, resumpto tandem spiritu (licet multis curarum fluc-
tibus, aduersitatum turbinibus, ac variarum perturbationum procellis,
agitarer) quid nam posteritati, quod me vixisse testetur, relinquerem, cogi-
taui. Et cum huc atq̄ illuc animus deflecteretur, tandem concinentie
disciplinam, tum q̄ mortalitati coniuncta, tum q̄ laudis dei ministra sit, e
multis delegi. Inter omnes enim scholasticas disciplinas, quas vulgo li-
berales nominant, nulla moralior, nulla iucundior, nulla diuiniore, vt ipse
optime nosti, ipsa musica reperitur. Cuius licet multi sint professores, pau-
cissimi tamen (odio ne an ignauia id fiat nescio) formales eius artis reper-
riū scriptores. Quo fit, vt preter eos, qui i sacellis p̄ncipiū, aut sūt: aut oli-
fuerunt, nulli, aut admodum pauci veri musici inueniantur. Unde et ars
ipsa, quasi sub modio lumen, occulta vilescit, laus summi omnium condit-
oris decrescit, et emulorum turba, quasi iam victrix nullo prohibēte, per
omnē fere Germaniam, in artis huius excidiū ouans plus et plus indies
inualescit. his igitur causis concitatus, vir prestantissime, ac humanitate
tua (quā mihi ex florentissimo Tubingensi gymnasio venienti, et ad edes
tuas, quas dono p̄ncipis tui possides amenissimas, diuertenti, ostendisti
maximam) confusus. cum autea planam musicam scripsissem, tuis auspi-
cijs ad mensuralem etiam statum verti. Et quicquid floris longa alio-
rum in se habuere volumina, velut ap̄is, breuissimis preceptis, et eisdem
facilimis, in hunc secundum practice nostre librum, comportauimus.
Quem nomini tuo dicatum, etiam censure tue subijcimus, vt et a mendis
expurges, et ab emulorum (quis bonorum fama iugiter laceratur) latria
tu redimas, protegas, defendas. Cum etenim eorum, que quis nouit, do-
nus iudex existat, merito censoriam illi in me committo potestatem, quem
tampridem p̄ium, equum, doctum, apud me, que non fallitur, docuit expe-
rientia, doctorum parens fatetur Sueuia, ac tota superior veneratur
Germania. Vale igitur felix, vir eruditissime, et Andream tuum ab emu-
lorum morſu defende.

Plato.

Julius
Alexā
derista
tua

Tubis
binges
segym
naliū.

Sue-
uia do-
ctorū
parēs.

Musice Dinitoparchiane Liber secundus.

Mensuralis catilene rudimenta declarans.

Henrici Cotheri Brunopolitani Artium magistri.

Argumentum Libri secundii.

Alter habet varie discrimina dulcia vocis
Quis curas lenit mens: abigitq; suas.

Caput Primum de artis huius Utilitate ac laudibus.

Boc.

Detius ille romanus, Cuius ingenium in musica nemo superas
uit, imo nec attigit vnq; in primo sue musice, tantā (inquit) musis
cis concentibus inesse efficaciam, vt etiā homo, si vellet, eis cas
rere non possit. Musica enī curas abigit insomnes, infantes cō
pescit vagientes, laborātum mitigat labores, fessos reparat ar
tus, ac perturbatos reformat animos. Omnis etiam in hac vita anima ita
musicis sonis capitur, vt nō solum, qui sunt habitu cultiores, inquit Ma
crobius, verum vniuerse quoq; barbare nationes, cantus, quibus vel ad
ardorem virtutis animentur, vel ad mollitiem voluptatis resoluantur,
exerceant, Et ita delinquentis canticis occupantur, vt et ad bellum pros
gressui, et item receptui canatur, cantu et excitante, et rursus sedante vir
tutem. Ea autem precipue id efficit musica, quā mensuralē nomināt. Hec
enim non modo homines, inquit Isidorus, sed et bestias, serpentes, vos
lucres, atq; delphines ad auditum sue modulationis: prouocat. Qua vna
vel maxime Arion in medijs vndis vitam preseruauit. Amphyon Dirce
us lapides ac saxa in Thebarū muros cōgregauit. Orpheus Thrac
ridicen coniugem, ab inferis reuocauit. Tymotheus vir Phrygius Alex
andrum magnum: totius orbis domino: ab epulis ad arma capefēda
inflammati: et mox mutato modulationis instrumento: eundem ab ar
mis rursus ad conuiuū reuocauit: Regius quoq; psalter David, Saulem
Israēlis regem, cum a spiritu vexaretur immundo: liberauit: Hec etiam
est: qua non solum summus ille rerum opifex deus: verū et Stygū Iouis
furiales anime placantur: mitigantur: refocillantur: Ipsa enim est ceter
rarum disciplinarum domina: que ⁊ Stigia arua: Neptunia regna: Iouis
quoq; etherei loca: eterna luce chorisca: pmulcere potest. Que ⁊ sola: relic
tis terris: volat ante tribunal summi iudicis: vbi sonāt iugiter organa san
ctorum: vbi angeli et archangeli hymnum deo infatigabiliter decantant:
vbi Cherubin et Seraphin: sanctus: incessabili voce proclamant. Ad
de q; nulla disciplina sine musica possit esse perfecta. Quare et Pythagoras

Mac
crob.

Isidorus.

Arion

Am
phion

Or
pheus

Tys
mo.

Alexā
der.

mag
nus.

David

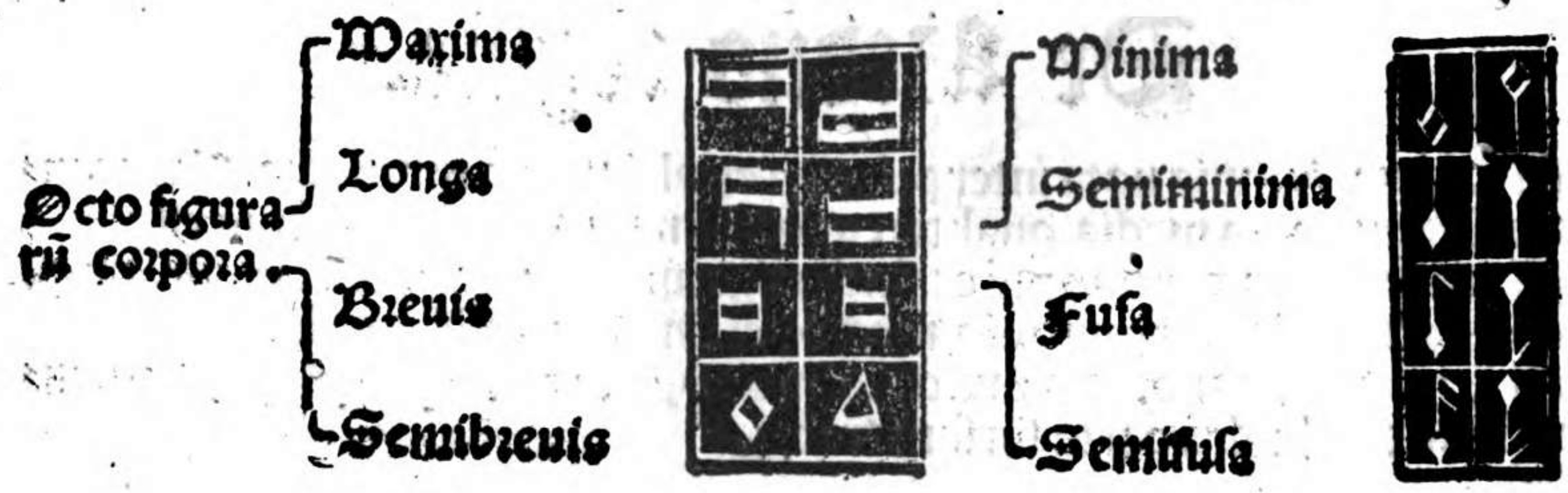
ras discipulis: vt in melodijs et obdormirent et a somno resurgerent, p̄e Pytha
 cepit. Mores preterea hominum, musica et regit et componit. Nā et Ne
 ro quo ad musicā coluit, Seneca teste, mitissimus extitit. Sed vbi relictā Nero.
 musica, ad necromātie diabolicas artes animum vertit, tum primum Seneca.
 nire cepit, ex agno lupus factus, atq; ex mansuetissimo principe, in seuissimam
 bestiam est transformatus. Sed ne longior solito digressio fiat, Neve
 ex ignotis procedatur, breuissimis verbis, quid musica sit, aperiam. Est
 igitur musica mensuralis, peritia modulationis, in figuris, forme discre
 tis, modo, tempore, ac prolatione quantificatis, consistens. Vel est ars cu
 ius harmonia, et figurarum, et vocum varietate, perficitur.

Capitulum secundum de figuris.

Vnde figura est, quoddam signum, vocis, silentijq; represens
 tatiuum. Vocis dico, propter species notarum, que proferuntur.
 Silentij vero propter pausas notis equiuales, que art
 ificiose silentio mensurantur.

De figurarum numero.

- ¶ Quinque tantum figurās Musici obseruauerunt, tanquā principales, ac
 tribus musice gradibus quantificabiles. Ex quib; alias quasdam deduxit Ouidi
 posteritas agilitatis, cā, iuxta illud Ouidij. Ex alijs alias reparat natura us.
 figuras. Quarum corpora figurarum, formantur modo quo sequitur.
- ¶ Maxima est figura cuius longitudo latitudinē triplicat, filium habens
 in dextra parte sursum vel deorsum. ¶ Longa est nota cuius longitudo
 duplicat latitudinem, filium habens instar maxime. ¶ Breuis est fi
 gura quadrato corpore formata, filo carens. ¶ Semibreuis est nota ro
 tunda ad modum oui, Vel, vt Franchino placet: Trianguli. ¶ Minima
 Est figura vt Semibreuis, cum virgula ascendente vel descende.
- ¶ Semiminima, Est nota vt minima, colore variata. ¶ Fusa, est nota
 instar semiminime, habens vncum in dextra parte. ¶ Semifusa, est figu
 ra instar fule formata, sed secundo vncu ab ea discreta, vt sic.

¶ Est alia quedā figura vt minima formata, sed numero ternario copulata, que sesquialterate dicitur, quoniam tres pro duabus decantantur. Figura insuper duabus caudis descripta, nullam reputatur habere, quia altera alteram impedit.

Capitulum tertium de Ligaturis.

Gafforus.

Vnde ligatura, vt Gafforus lib. 2. ca. 5. scribit. Est simplicium figurarum, per tractus debitos coniunctio. Vel est condependentia principalium figurarum secundum tractus sursum vel deorsum in rectitudine vel obliquitate.

De Ligaturis regule generales.

Francino.

¶ Prima Quattuor sunt note ligabiles scilicet maxima, longa, breuis, et semibreuis. ¶ Secunda, Omnis nota ligabilis, preter maximam, duplici corpore, quadrato scilicet et obliquo figurari potest. ¶ Tertia. Omnis nota ligabilis, secundum ascensum et descensum vel sursum, vel prime sequentis, venit iudicanda. ¶ Quarta, Omnis nota ligabilis aut erit initialis, aut media, aut finalis. ¶ Quinta, simplicium notarum accidentia puta alteratio, imperfecto, et huiusmodi (Francino teste) ipsis quoque ligatis solent accidere.

De Initialibus regule.

¶ Prima. Omnis initialis, sine quadrata, siue obliqua, carens cauda, secunda descendente, est longa. ¶ Secunda, omnis initialis sine cauda, secunda ascendente, breuis est. ¶ Tertia omnis initialis habens caudam deorsum in sinistra eius parte, breuis est. ¶ Quarta, Omnis initialis qualitercunque formata, habens caudam in sinistra parte sursum, Semibreuis est vna cum proxima sequente, non curando, an ascendat siue descendat.

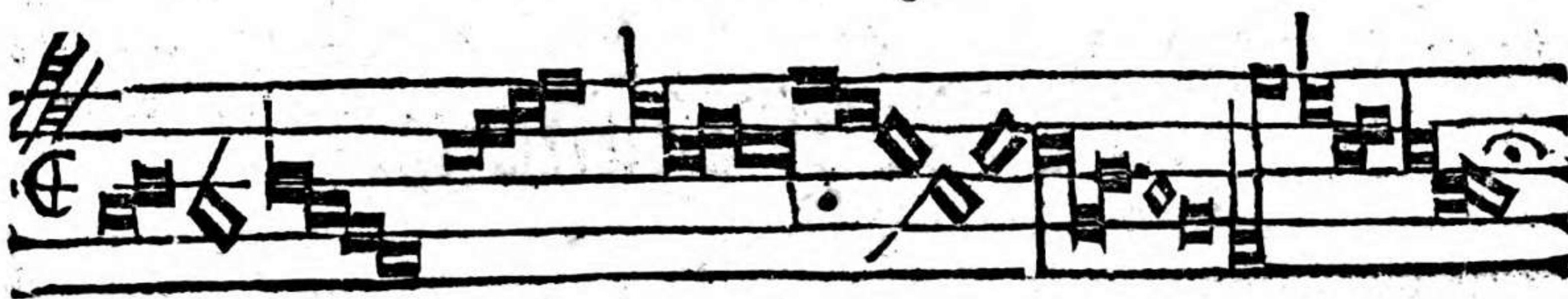
De Medijs regule.

¶ Prima, Omnis nota inter primam et ultimam dicitur media. ¶ Secunda. Omnis nota media, qualitercunque formata aut posita, breuis est. ¶ Tertia, Longa principio et finem ligature intrare potest, medium nunquam. ¶ Quarta, Breuis principio, medio, et fine ligatur que aptissime. ¶ Quinta, Semibreuis principio, medio, et in fine ligari potest, mediante cauda in sinistra parte sursum tracta.

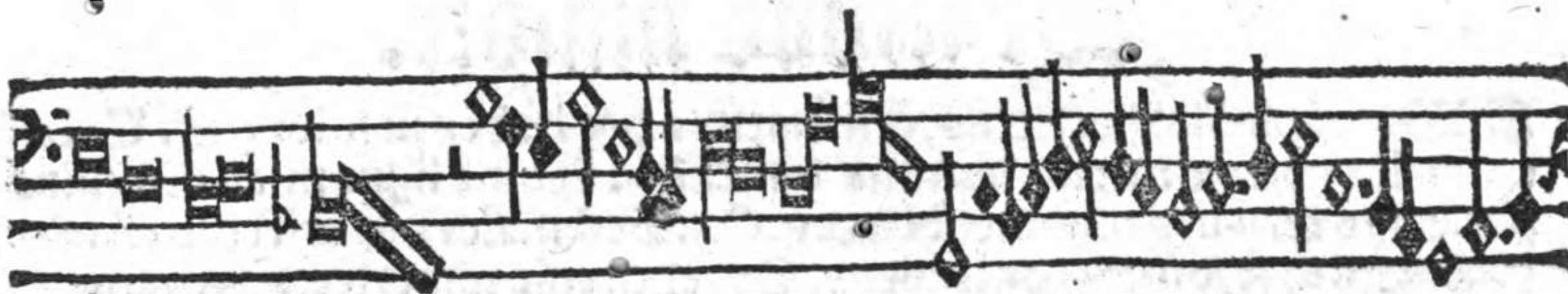

De Ultimis regule.

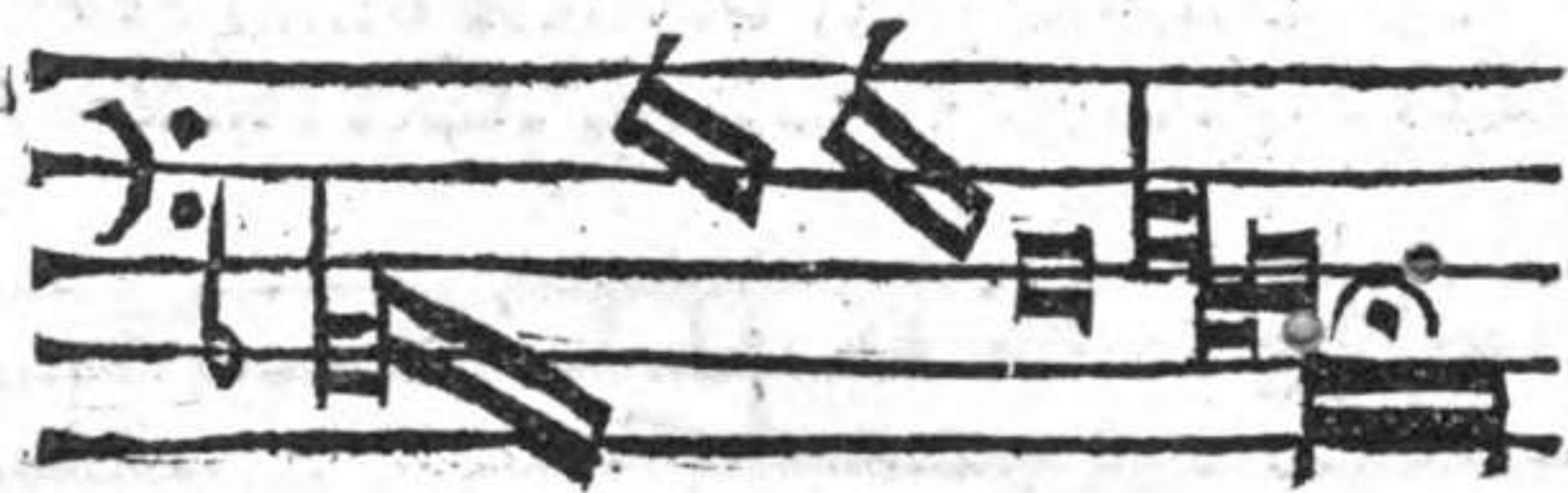
- Prima. Omnis vltima quadrata descendens est longa.
- Secunda: Omnis vltima quadrata ascendens brevis est.
- Tertia. Omnis obliqua finalis siue ascendat siue descendat est brevis.
- Quarta, Maxima vbiq̄ posita fuerit semper manet maxima. Barū autem regularum exempla, sequens tenor declarat.

TENOR exercitij ligaturarum

Baritonus exercitij ligaturarum.

De modo: tēpo-
re: ac prolacione.

Caput Quartum.

Musice gradus: quis p̄ncipalium figurarum cognoscimus
valorem: tres sunt: scilicet modus: tempus: ac prolatio. Nec
quiuis eorum agit in quasc̄: sed i suas tantum: Ut modus
in maximas: ac longas: Tempus in breues: ac prolatio in semibreues.

De Modo.

Frans **M**odus, teste Francbino lib. 2. ca. 7. pract. Est mensura longarum in
 chin⁹. maximis, aut breuium in longis. Uel est principium quantitatis maximarum
 et longarum formale, ipsas aut ternario aut binario numero mensurans.
 Omnis namq; figura, duplici mensuratur valore.

scilicet { Ternario } Et sic d. { Perfecta } quia { Perfectū super tria
 { Binario } { Imperfecta } { ad duo limitamus.

De Modi diuisione.

Modus ut hic sumitur duplex est, Maior scilicet, qui inest maximis et
 longis, Et minor qui in longis ac breuibus est. Et horum quiuis penes
 perfectum atq; imperfectum scinditur.

De Modo maiore.

Modus maior perfectus, Est maxima tris habēs in se longas. Uel est
 trium longarum in vna maxima dimensio. Cuius signum est Circulus
 perfectus ternario numero sociatus. O3. Sed maior imperfectus est max
 ima duas in se longas concludens, Qui et circulo imperfecto, ternario nu
 mero iuncto, dinoscitur sic. C3.

De Modo minore.

Modus minor perfectus, est longa tris habens in se breues. Uel est tri
 um breuium in vna longa dimensio. Cuius signum Circul⁹ est perfect⁹,
 binario numero sociatus, sic. O2. Sed minor imperfect⁹, est longa duas
 bus tantum breuibus mensuranda. Cuius signum est numeri binarij abs
 sentia. Uel Semicirculus binario nūero iunctus, sic. Cz. O.C. ut in subs
 iecto quadrato.

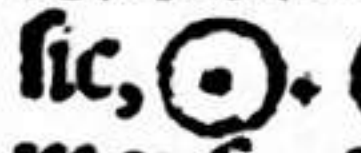
De Tempore.

Tempus autē Breuis duas vltres in se semibreues pcludēs, Uel duarū aut
 triū semibreuiū in vna breui dimensio. Et est duplex, scilicet Perfectū, Et
 est breuis tribus semibreuibus mensuranda. Cuius signū est nūerus terna
 rius circulo vel semicirculo coniunctus, aut circulus pfectus absquies

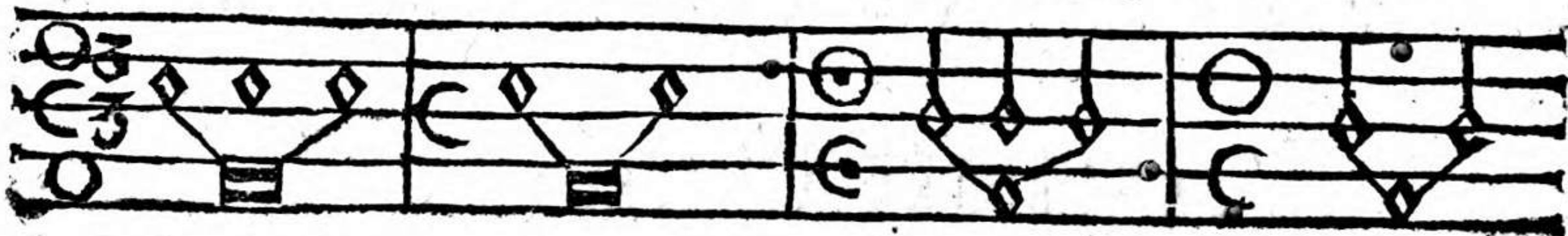

ro positus, sic O 3. C 3. O. Imperfectū est quo breuis duabus semibreuibus tantum mensuratur. Quod et binario numero, perfecto circulo consuncto, aut semicirculo sine numero posito dinoscitur sic, O z. C. Cz.

De Prolatione.

¶ Un̄ platio est essentialis Semibreuū quantitas. Uel est duarū aut triū minimarum cōtra vnā semibreuē positio. Et est duplex, scilicet Maior, Et est Semibreuis tribus minimis mensurata. Uel est triū minimarū in vna semibreui conclusio. Cuius signum est punctus signo temporalis inscriptus sic, . Minor prolatio est Semibreuis duabus tantum minimis dimensa. Cuius signum est puncti absentia, Inquit enim Franchinus, Imperfectionem figure secum deferunt, deficientibus signis, hoc modo.

Franchinus

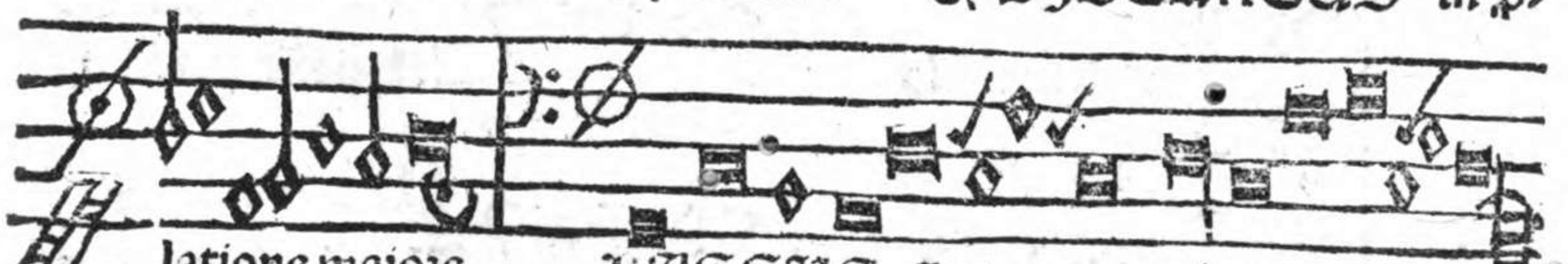
Tempus perfectū   Imperfectum   Prolatio maior   Minor

¶ Horū autē trium graduū, quidā musice peritus, satis docte, ac compendiose: pro tyronum institutione, infrascriptum condidit exemplū. Ad saluo suo honore non dedignamur nostris scriptis apponere.

TENOR in modo minorū perfectō.

DISCANTUS in p

lacione maiore.

BASSUS In tempore pfecto.

Caput quintum de signis.

¶ Iacet tanta musicorum de signis sit dissensio, regularum atq; exemplorum confusio: vt etiam consumato musico ambiguitatem generare videatur: ita vt, Plutarchus Cheroneus, vir vndecūq; doctissimus, in eo libro: quem de musica scripsit: dicat: Nostris temporibus, tantos auctus differentie forma excepit, et vsq; adeo discessit a more maiorū, vt nulla sit amplius discipline mentio, nulla preceptio, nulla certis

Plutarchus

tudo, Quamuis etiam in dubijs diffiniendum non sit: sed suspensa sententia tenenda: tamen ne Tyrunculi: artis huius cupidi: ab instituti sui proposito: aut reuocetur: aut male instituantur: relictis rarioribus: ea que celebriori musicorum: quos nunc probat auctoritas: usu celebrantur: paucis aperiemus: eam: que de circulo et numero est: ambiguitate: olim in Theoricis eradicando. Est igitur signum: quedam figura cantui preposita: modum tempus: ac prolationem indicans.

De signorum diuisione.

¶ Signorum alia principalia: alia minus principalia dicuntur. Principalia sunt: que ad cognitionem modi: temporis ac prolationis conducunt. Et illa quidem bipartita sunt. Extrinseca scilicet: et Intrinseca. Extrinseca dicuntur illa: que pro cognoscendis musice gradibus extrinsecus se offerunt: vt numerus: circulus: ac punctus.

De signis extrinsecis regule.

¶ Prima: Circulus se solo positus tempus indicat. Et hoc si perfectus sit: perfectum. Sin autem imperfectus: imperfectum. Cum autem numero iungitur: modum declarat.

¶ Secunda: Circulus numero ternario iunctus modum maiorem: Binario vero sociatus minorem representat.

¶ Tertia. Ubiq; est modus maior, ibi est et minor, sed non e contra.

¶ Quarta, Ternarius numerus circulo iunctus, temporis perfecti est indicium: Binarius vero imperfecti.

¶ Quinta: Punctus in signo temporalis clausus, prolationem designat maiorem, hoc modo.

Signo si aliud	} O3	} modi maioris	} perfecti	} Temporis perfecti
	} O2	} modi minoris	} perfecti	} Temporis imperfecti
	} O	} prolationis maioris	} perfecti	} Temporis
	} O	} Temporis	} perfecti	} prolationis minoris

¶ Cum autem ex trium principalium signorum: numeri scilicet: circuli ac puncti: commixtione: diuersa formentur signa: quo facilius eorundem elucescat noticia: et sius cuius figure valor tribuatur: placuit resolutoriam tabulam cuiusque figure: in quacunque etiam signo posite: valorem ex intuitu indicantem: modo quo sequitur: subijcere.

Munita	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	3	2	3	3	2	2	2	3	2	3	2	2
Seibre:	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	3	3	3	2	2	3	3	3	2	2	2	2
Breuis	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□
	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2
Longa	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□
	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Maxia	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□	□
Signa	o3	o3	o	o	o	o	o3	o3	o	o	o	o

**Tabula signorum resolutoria
valorē cuiusque figure ex
intuitu demon-
strans.**

De signis intrinsecis.

¶ Signa intrinseca sunt, quibus graduum musicalium perfectio in figuris denotatur, citra extrinsecorum signorum appositionē. Quorum tria sunt.

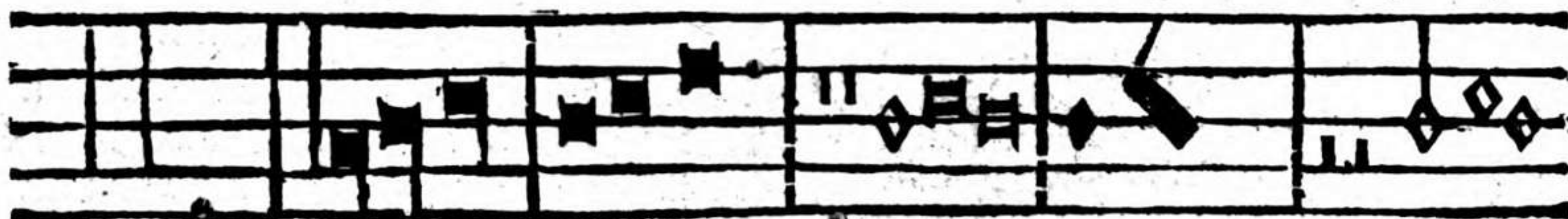

Franchin⁹.

Trium scilicet temporum pause inuentio. Quando enim in cantu reperitur pausa tria tangens spatia, modum indicat minorem perfectum. Si due, maiorem perfectum, Inquit enim Franchinus: non incongruum esse maiori modo duas trium temporum pausas apponi, si minori vna apponatur.

Notarum denigratio, Quoties enim inueniuntur tres longe colorate: modus minor perfectus denotatur. Quando tres breues, tempus perfectum. Tribus autem semibreuibz coloratis, prolatio maior demonstratur.

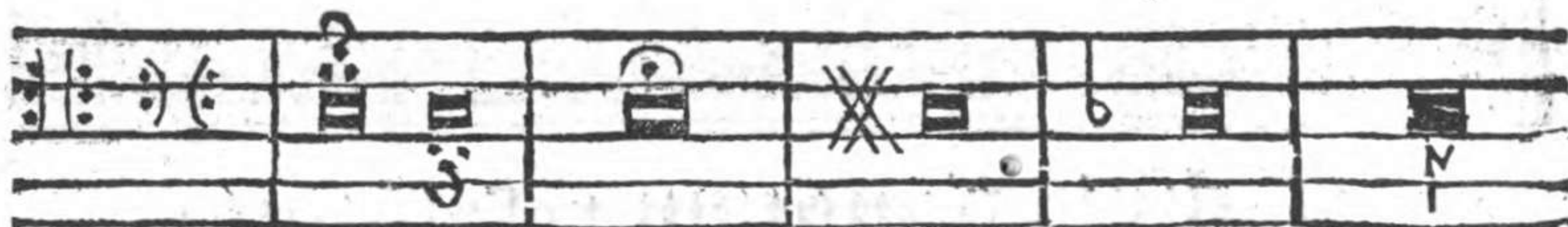
Tertium est quarundam pausarum geminatio. Quoties enim due pause semibreues: cum semibreui nota collocantur, tempus perfectum designat. Per duas autem minimas cum nota minima, prolatio maior declaratur, hoc modo.

Modus maior   Modus minor   Tempus perfectum   prolatio maior

De signis minus principalibus.

Signa minus principalia sunt, que ad cognitionem modi, temporis ac prolationis non conducunt, et hec varia sunt, vt in sequenti quadrato licet ad sensum videre.

Repetitionis   Conuenientie   Concordantie   Aspirantis   b mollitatis   dealbationis

V Caput sextum de Tactu.

Nde Tactus est motio successiua in cantu, mensure equalitate dirigens. Uel est quidam motus, manu precentoris signorum indicio formatus, cantum dirigens mensuraliter.

De tactus diuisione.

Tractus tripartitus est, maior scilicet, minor, et proportionatus. Maior est mensura: tardo, ac motu quasi reciproco facta. hunc tactum et integrum et totalem nominant auctores. Et quoniam verus est omnium cantilenarum

rum tactus, Semibreuem non diminutam suo motu cōprehendit, vel breuem in duplo diminutam. ¶ Minor, est maioris medium, quem Semis tactum dicunt. Quā semibreuem in duplo diminutam suo motu mensurat, indoctis tantū probatus. ¶ Proportionatus, est quo tres semibreues contra vnam, vt in Tripia, aut contra duas, vt in Sesquialtera, proferuntur. de quo, capite de proportionibus, latius dicetur.

Regula de Tactu.

¶ Semibreuis in omnibus signis (diminutionis, augmētationis, ac proportionū dēptis) tactu mēsurat integro, vt in sequēti paragraphia claret.

Tabula Tactuum resolutaria.	⊙	21	9	3	1			
	⊙	21	9	3	1	↓		
	⊙	12	6	3	1	↓		
	⊙	12	6	2	1			
	⊙	12	6	3	1			
	⊙	8	4	2	1			
	⊙	4	6	3	1	↓		
	⊙	8	4	2	1	↓		
	⊞	⊞	⊞	⊞	⊞	⊞	⊞	⊞

Caput septimum de Augmentatione.

Quoniam in precedenti capite augmentationis ac diminutionis mentio facta existit. Quare ne ex ignotis procedatur, quid vtrunq; sit libet discutere.

¶ Est itaq; augmentatio alicuius cantus in suis notis plurificatio, Vel est alicuius note excrementum. In ea etenim minima pro semibreui; Semibreuis pro breui; ac breuis pro longa ponitur.

Quibus augmentatio signis cognoscatur.

¶ Augmentatiōis tria sunt signa, Primum est paucitas notatū, in vna can

tilene parte. ¶ Secundum est canonis inscriptio, dicendo brevis sit maxima, Semibrevis longa, ac minima brevis. Vel crescit in duplo, triplo, heratio numero &c. ¶ Tertium est punctus in signo temporalis, circa vnam dumtaxat cantilene partem repertus. Unam dico, nam si apud omnes offenditur, non augmentationis, sed maioris prolationis, erit indicium.

De augmentatione regule.

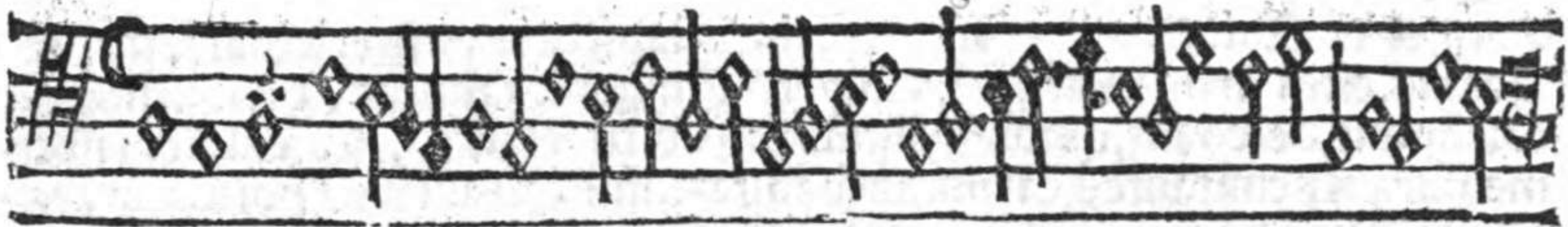
¶ Prima Augmentatio est diminutionis contradictio. ¶ Secunda, In augmentatione minima figura tactu mensuratur integro. ¶ Tertia, Inter prolationem et augmentationem hoc interest, quod augmentatio minima tactu profert vno, prolatio autem tres, hoc est Semibreuem perfectam, que tunc proportionato metitur tactu. ¶ Quarta, Pause non secus ac note augentur et minuuntur. ¶ Quinta, Augmentatio raro preter quod in tenore fieri debet. ¶ Sexta, Maxima non augmentatur, quia maiorem se, cuius valorem assumat, non habet. Errant igitur qui in maxima sub tali. 3. signo posita, octoginta vnum tactus concludunt, quoniam nec ultra. 27. tactus maxima excrescit, nec maiorem se (quia maximum est, quo nihil existit maius) admittit. Insuper cum, vt in natura, ita et in arte frustra positum sit nihil, frustra maxima augmentaretur, quoniam in nullo vnquam cantu tantus status, vt. 81. tactus in vnisono canantur, reperitur. ¶ Septima, Augmentatio, preter maximam, alias omnes notarum species sub se comprehendit, de qua sequens videatur exemplum.

Augmentatio. Prolatio maior. Baritonus sub signo Semiditatis. Prolatio maior.

Quid sit Canon.

¶ Quomodo de Canone mentio habita sit, ne studiosos hac in re suspendam, quid canon sit aperiam. Est igitur Canon, imaginaria preceptio, ex positis, non positam, cantilene partem eliciens. Vel est regula argute cantus secreta reuelans. Canonibus autem vtimur subtilitatis, breuitatis, ac tentationis gratia, hoc modo.

CANON.

BASSUS ex Tenore in Diapente post tempus vnum

Caput octauum de Diminutione.

Diminutio: que verius Sincopatio dicitur: Est primarie qua Franchini notularum variatio, scribit Franchinus lib. 2. pract. chin⁹ 14, Uel est quedam mensure precisio. Ut enim in Grammatica secla pro secula per Sincopen dicimus, ita in Musica figurarum connatam atq; corruatam mensuram sincopa precindimus. Generaliter ergo Sincopatio non diminutio, quonia species est syncopationis, dicitur.

De speciebus Syncopationis.

Syncopationis due sunt species. Semiditas scilicet et diminutio. **S**emiditas est primarie notarum mensure medietas, in imperfecto tempore t^m locabilis: Cuius hec sunt signa. O z. C z. L. E. Q. in om m⁹ las nibus enim istis. medietas mensure precinditur p virgula pprie, per nu: picida merum autem. in quantum vim habeat proportionis duple. Recte igitur Erasmus Lapidida in omnibus istis signis numerum numero supponit hoc modo. O $\frac{z}{1}$. C $\frac{z}{1}$. Proportio enim, non vnius, sed duarum quantitas tum est, vt alibi latius declarabimus.

De Diminutione.

Diminutio: vt veteres sensere: est tertie partis ab ipsa mensura abstractio. Sed recentiorum laudabilior est opinio ac verior, qui diminutionem a semiditate non discernant, vt Joannes Tinctoris, omnium: qui in musica claruerunt: scriptor preclarissimus: et Franchinus Gafforus: lib. 2. ca. 14 sanxerunt. Est itaq; diminutio medie partis in mensura precisio: ne discrepans a Semiditate: nisi q in signis perfectis: ac figuris ternario numero metiedis reperitur. Quare no possum no deridere quosda coponistas: ita enim dici volunt: musice monstra: qui cum artis nec prima elementa viderint: se musicos musicorum proclamant: omnia ignorantes: de omnibus se iactitant, atq; artem banc: pluribus antea seculis a doctissimis quis

Quici **basq;** **et** **vt** **Quintilani** **verbis** **vtar:** **claris** **sapientia** **viris** **celebrata,** **ineps**
lianus **tis** **luis,** **citra** **artis** **maiestate,** **usu** **poti⁹** **q̄** **ingenio** **fabricat,** **dehonestat,**
corruptant, **defedant,** **quibusq;** **signis** **pro** **libitu** **vtentes,** **nec** **valorem** **nec**
mensuram **pensitantes,** **carminis** **suauitate,** **stultoru** **auribus** **potius,** **q̄** **ar-**
tis **maiestate,** **doctoru** **iudicio,** **parere** **student.** **Qualē** **quendam** **arcis** **pra-**
gensis **organistam** **cōducticiū,** **noui.** **Qui** **cum,** **vt** **de** **altozibus** **sileam,** **nec**
perfectum **tempus** **ab** **imperfecto** **discernat,** **se** **et** **musicam** **scribere** **recon-**
ditissimā, **vulgo** **corā** **dicit,** **et** **Franchinum** **celeberrimū** **musice** **scriptorē,**
quem **nec** **a** **limine** **salutauit,** **mozdere,** **vilipendere,** **nec** **lectu** **quidem** **dign-**
um **iudicare,** **non** **erubescit.** **Stulta** **iactantia,** **o** **temeritas** **ridicula,** **o** **grā-**
dis **insania,** **que** **haud** **alia** **ratione** **doctissimos** **quosq;** **rodit,** **q̄** **q̄** **euidē**
musē **emula** **non** **existit.** **Dū** **farint,** **vt** **in** **laqueos** **lupus** **cadat,** **ne** **facinus** **tā**
callidum, **tam** **prauum,** **atq;** **nefarium** **deinceps** **committat,** **nec** **cornicula**
alienis **plumis** **glorietur.** **Delyrus** **enim** **censetur,** **qui** **id** **ipsum** **alijs** **pres-**
scribit, **cuius** **ipse** **elementa** **nec** **dum** **viderit.** **Quemadmodum** **Thomio**
Grecus **orator,** **vt** **est** **apud** **Ci.** **scdo** **de** **oratore,** **qui** **dum** **apud** **Antiochū**
Asie **regem,** **Hannibale** **coram,** **de** **imperatoris** **officio** **copiosius** **perorass-**
set, **nec** **ipse** **castra** **vnq̄** **vidisset,** **nec** **arma,** **mirantib⁹** **cunctis** **qui** **tū** **ades-**
rant. **tādem** **quesitis** **et** **ipse** **Hannibal,** **quid** **de** **tali** **philosopho** **iudicaret,**
respondisse **fertur,** **multos** **se** **delyros** **senes** **sepe** **vidisse,** **sed** **qui** **magis,**
q̄ **Thomio** **deliraret** **neminem.** **Nunc** **ad** **rem** **redeo** **7** **Amusos** **illos,** **atq;**
ridiculos **Thormiones** **(quorum** **plures** **musice** **prouintiā,** **prohpudor** **ins-**
uasere) **Harmoniarū** **non** **compositores,** **ymū** **corruptores,** **non** **musaz,**
sed **furiarū** **alumnos,** **vis** **minimo** **dignoz** **honore.** **Ridenda** **enim** **sunt** **cans-**
tica **in** **ipsis** **musice** **fontibus** **non** **radicata,** **licet** **quantumuis** **consona** **sint.**
Quoniā **non** **artifer** **artem,** **sed** **ars** **artificem** **decorat.** **Nullum** **ergo** **compo-**
nista **musice** **confert** **decorē,** **sed** **ediuerso.** **Quippe** **non** **ex** **industria,** **sed** **diu-**
turna **quadam** **consuetudine** **pleriq;** **(quia** **forte** **a** **cunabulis** **in** **cantorū**
vixerunt) **cantica** **etiam** **consona** **condunt,** **sed** **quid** **sit** **quod** **condiderūt,**
non **intelligunt,** **quia** **est** **cognoscentes,** **sed** **quid** **est** **non** **intelligentes.** **Qui-**
bus **saluatoris** **nostri** **dictū** **in** **cruce** **rite** **conuenit.** **Pater** **ignosce** **illis,** **quia**
nesciunt **quid** **faciunt.** **Fides** **itaq;** **nec** **vlla** **prestetur** **componistis,** **nisi** **ins-**
ueniatur **arte** **probat.** **Quorū** **aut** **probata** **est** **guctoritas,** **ij** **sunt.** **Joannes**
O **Keke,** **Joānes** **Tictoris,** **Loysset,** **Uerbonet,** **Alexāder** **Agricola,** **Jacob⁹**
O **brecht,** **Josquin,** **Petr⁹** **de** **larue,** **henric⁹** **Isaac,** **henric⁹** **Fynck,** **Antoz**
us **Bummel,** **Mattheus** **Dipilare,** **Georgius** **Brack,** **Erasmus** **Lapicis**
da, **Caspar** **Czeys,** **Conradus** **Reyn,** **et** **similes,** **quorum** **poemata** **ex** **artis**
radicibus **emanere** **cōspiciunt.** **Sed** **ne** **ex** **derisione** **ira** **consurgat,** **7** **ex** **ira**
odiūm, **missum** **faciamus** **hec,** **ad** **diminutionē** **redeuntes,** **quā** **nō** **tertiam**
partem **vt** **olim** **(eam** **enim** **inuenire** **difficile** **est)** **sed** **alteram** **abstrabere**
cum **Frāchino** **et** **Tinctore** **concludamus.** **Ut** **enim** **hoc** **signum** **∟,** **bus**
ius **C.** **duplum** **est,** **ita** **et** **istud** **∅** **illius** **○.** **Quamobrem** **errant** **condis-**
tores, **etiam** **probat,** **dum** **in** **circulo** **perfecto** **virgula** **scisso,** **vltra** **figuras**

Cices
ro.
Hans
nibal.

Oke
ken.
Ticto
Loys
set.
Alexā
der
Ios
quin.
Pe.

rum quoniā perfecti temporis sunt, ternariam numerositatem, binariam
 mensura progressionem non attendunt, semibreuem ad tactum proferen-
 tes, cum due cantande sint. In eo enim signo, ita cōstituendus est cantus,
 vt perfectione ternarij seruata, in binaria mensura, clausulas recipiat ac fi-
 nem. Nam hoc in signo $\emptyset$ eundem note valorem quem, in illo $\circ$, habēt
 seruant, sed sola mensura binario numero metienda est, hoc modo.

Brū
 mel.
 Mat
 theus.
 Geor
 org.
 Eras
 mus.
 Henri
 cus
 Yfac.
 Fick
 Caf.
 Czeif
 Cō.
 Rein.

$\emptyset$	6	3	2	1	2	1	1	1
$\emptyset$	6	3	2	1	2	1	1	1
$\emptyset$	6	3	1	1	2	1	1	1
$\emptyset$	4	2	1	1	2	1	1	1
$\emptyset$	4	2	1	1	2	1	1	1
$\emptyset$	4	2	1	1	2	1	1	1
	$\square$	$\square$	$\square$	$\diamond$	$\diamond$	$\blacktriangledown$	$\blacktriangledown$	$\blacktriangledown$

Tabula De Ta-
 tu Diminuto.

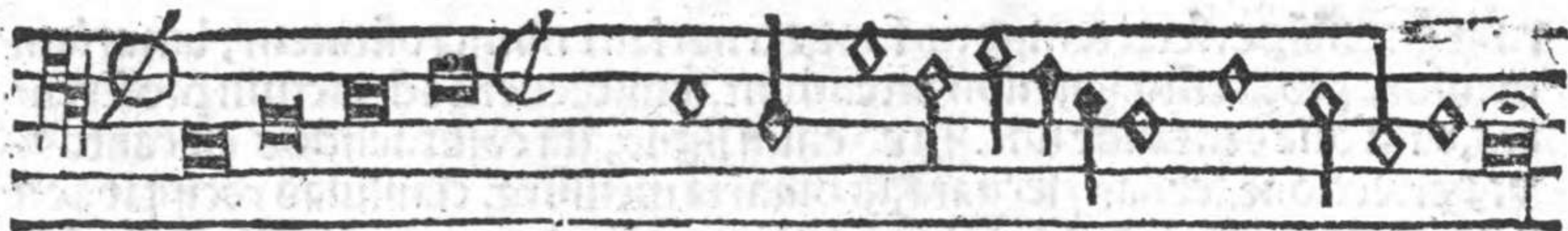
Quibus signis Diminutio signetur.

Designat aut diminutio tripliciter, scilicet Canonice, nūeraliter, virgu-
 lariter. **Canonice**, dicendo. Decrescit in duplo, in triplo, quadruplo et
 huiusmodi. **Nūeraliter**, $\emptyset$ is enim nūer^o circulo vel semicirculo cōiūct^o.
 vltra hoc qđ essentialiter indicat, etiam minuit iuxta sue figure denomina-
 tionē. Ut binarius circulo integro sociatus, vltra tps, quod in tali signo
 imperfectū esse declarat, duplam etiam denotat diminutionem. Ternari-
 us triplam. Quaternarius quadruplam, et sic deinceps. Virgulariter, qñ
 scilicet per virgulam signū tps scinditur, hoc modo. $\emptyset$. $\emptyset$. $\emptyset$. $\emptyset$.

De Syncopatione regule.

Prīa. Syncopatio tpali cōpetit mēsure, nō ipis figuris. **Secūda**. Syn-
 copatio vt notas, ita et pausas respicit. **Tertia**, Syncopatio nō notas
 rum aut pausarū valorem aufert sed mensurā. **Quarta**, Nūerus pro-
 lationē nō minuit, quia vi suā in pūctū cūstodiente circulo dirigere nequit.
Quinta. Inter diminutionē ac semiditatem, nulla est differentia tactus
 seu mensure, sed solius nature. **Sexta**, Diminutio est augmentationis
 contradictio. **Septima**. Non est inconueniens vt eidem signo duplex,
 Virgularis scilicet ac numeralis accidat diminutio, hoc modo. $\emptyset$ z.
Octaua, Virgularis syncopatio frequens est, numeralis rara,
 canonica rarissima, quare de prima sequens est exemplum atq; secunda.

Diminutio ~ Virgularis ~ Semiditas

Syncopatio numeralis

Caput nonum de Pausis.

Tincro.
Gafforus.

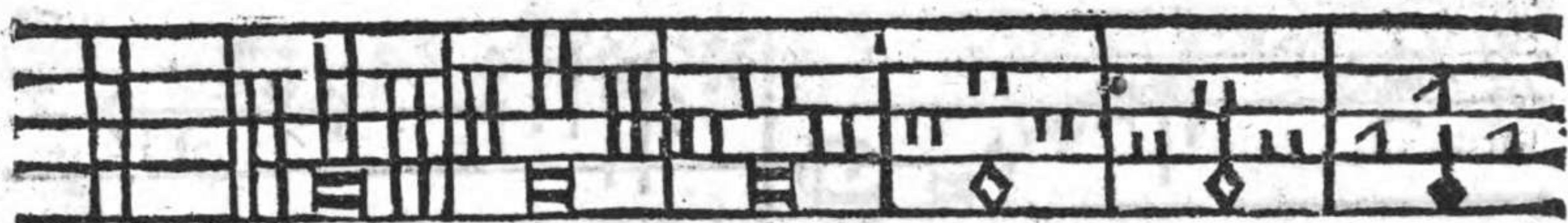
Pausa: ut Tinctoris scribit: Est taciturnitatis signum. Vel (ut Gafforo placet) Est figura artificiosam a cantu desistentiam demonstrans. Vel est tractus per lineas et spatia: silentium indicans. Locatur autem pause in cantu tripliciter: scilicet essentialiter: indicialiter: et utroque modo.

- ¶ Essentialiter quando silentium demonstrant.
- ¶ Indicialiter quando non silentium, sed modum perfectum indicant: et tunc ante temporis signum locum sibi vendicant.
- ¶ Utrouque modo quando utrumque representant.

Regule de Pausis.

- ¶ Prima: Tot sunt species pausarum: quot notarum.
- ¶ Secunda: Pausa omnia tangens spatia: generalis est: ubi omnes voces simul cessant in calce tantum locanda.
- ¶ Tertia: Pausa tria occupans spatia: dicitur modi: quem indicat: in modo perfecto solum ponibilis.
- ¶ Quarta: Pausa duo spatia concludens longa imperfecta nuncupatur.
- ¶ Quinta: Pausa unum occupans spatium, brevis est, unum tempus designans: siue perfectum sit, siue imperfectum.
- ¶ Sexta: Pausa descendens a linea ad medium spatium: Semibrevis dicitur.
- ¶ Septima: Pausa a linea ad medium spatium ascendens: minimam siue suspirium, demonstrat.
- ¶ Octava: Pausa ut suspirium: vincata dextrosum: Semiminimam valet.
- ¶ Nona: Postremarum duarum figurarum pause: ob nimiam suam velocitatem in usu musico non reperiuntur.

Pausa **Modi** **Longa** **Breuis** **Semis breuis** **Minima** **Semis minima**

Caput decimum de Punctis.

Vnde punctus est indiuisibilis quedam quantitas, notulis ad-
dita, vel diuisionis, vel augmenti vel certitudinis gratia. Vel
est minimū quoddam signum notulis accidētaliter aut posts-
positum, aut suprapositum, aut interpositum.

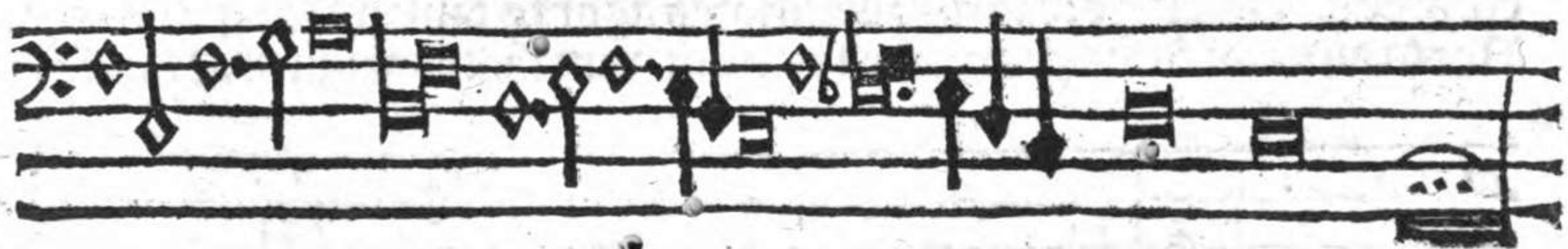
De Puncti diuisione.

¶ Tria punctorum ex diffinitione colligunt genera, scilicet Ad-
ditionis, et is est figurarum augmentatio. Vel est imperfectarū
notarum perfectio. hic ad mediū lateris dextri ponitur, et in sig-
nis imperfectis solum reperitur, ac notulas, quibus additur, p
medietate sui uolozis augere dinoscit, vt in exemplo subscrip-
to claret.

TENOR puncti additionis.

BASSUS eiusdem.

De Puncto diuisionis.

¶ Punctus diuisionis est duarum notarum disiunctio, nec aufe-
rens nec afferens quicquā, sed duas notas distinguens, primā,
precedenti, secundam aut sequenti connumerando, pro consti-
tuenda in notis ternaria perfectione. hic pūctus in gradibus
perfectis, non perfectis figuris, sed propinquis earum partibus
iungitur, nec ad mediū lateris vt additionis, sed paulo altius
vel profundius ad mediū notarum, quas diuidit, collocat,
hoc modo.

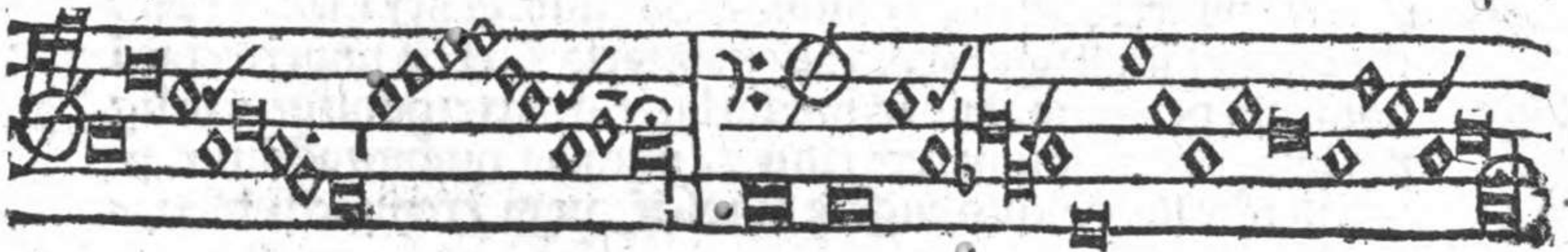

TENOR puncti divisionis

BASSUS eiusdem.

De Puncto Alterationis.

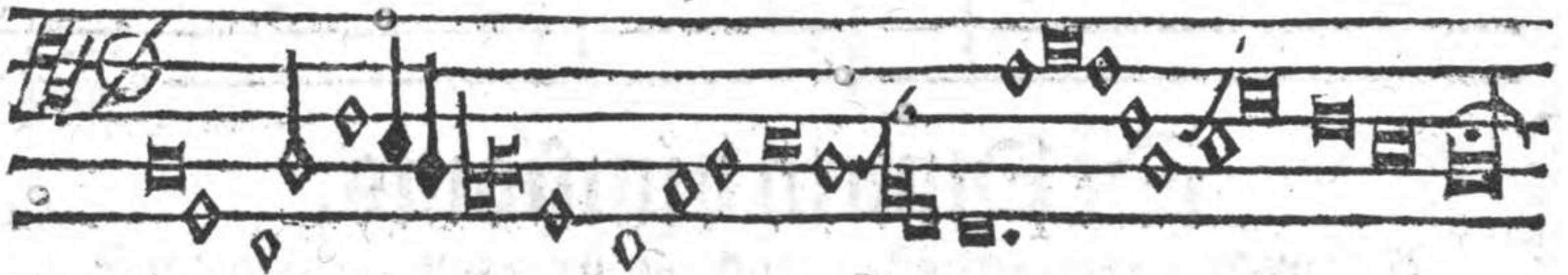
Punctus Alterationis punctum: veteres plus, q̄ recentiores: seruauere. Ne tamē aliq̄n reperit: ambiguitatē generet canētī: nō nihil de eo placet differere: est itaq; punctus alterationis notarū repetitio: notis adueniens non in quantum perfecte: sed in quantum perfectarum propinque sunt partes. Ponitur autem non ad latus: neq; sursum aut deorsum: sed precise supra notam quam alterat: vt in subscripto exemplo.

TENOR de pūcto alterationis

BASSUS de pūcto alterationis

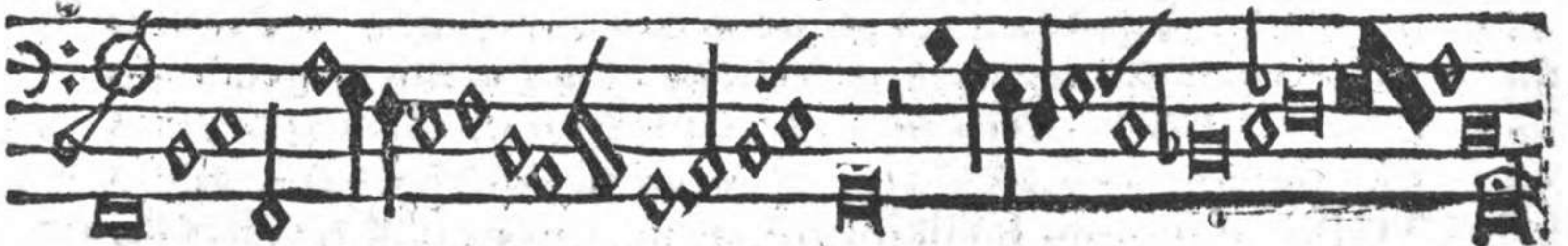
Sunt preter hec alia duo punctoꝝ genera: scilicet perfectionis: Et est pūctus note perfecte postpositus: ipsam nec auget nec minuit: sed ne a sequente imperficiatur preseruat. Et ponitur vt additionis: sed discrepat ab eo: quia circa notas perfectas solum locatur, Transportationis autē punctus: notis appositus: eas ad distantiores figuras transfert computandas. Nec in anteriores sed posteriores tantum vim suam dirigit: hoc modo.

TENOR

de puncto

perfectionis ac transportationis

BASSUS de eisdem

Capit undecimum de Imperfectione.

Vnde imperfectio est perfectarum notarum degradatio. Est enim imperficere, notam perfectam, imperfectam reddere, Vel est ipsam de suo valore deponere.

De duplici Imperfectione.

¶ Imperfectio duplex est. Totalis scilicet, quando precise tertia pars valoris, notulis aufertur, vt dum in tempore perfecto breuis per semibreue imperficitur. Partialis, quando non tertia pars precise, sed minor ea puta sexta vel huiusmodi ipsis notis abstrahitur, Ut dum longa imperfecti modi, sed imperfecto tempore, vbi duas tantum breues valet, a semibreui imperficitur, respectu breuis in ea contente, Et breuis a minima in probatione maiore.

Duplex imperfectio.

Quibus signis Imperfectio cognoscatur

¶ Imperfectionis tria sunt signa, scribit Franchinus lib. 2. practice. ca. 11. scilicet numeralis imperfectio, punctualis diuisio, et notularum plenitudo.

Imperfectiois tria signa.

Regule de Imperfectione.

¶ Prima. Quattuor sunt note imperfectibiles, maxima scz, longa, breuis, ac semibreuis. ¶ Secunda, Omnis imperfectibilis figura, semper est in numero sue perfecte quantitatis consideranda. ¶ Tertia. Quod semel imperfectum est, amplius imperfici non potest. ¶ Quarta, Dis imperfectibilis figura, maior erit imperficiente. ¶ Quinta, Imperfectio non solum fit per partes notarum propinquas, sed et remotas. Ut breuis perfecta, non solum a semibreui propinqua parte, verum et a duabus minimis, que partes remote ipsius existunt, imperfici potest. ¶ Sexta, Due partes propinque alicuius figure perfecte, ipsam non imperficiunt, sed vna tantum, licet due remote id ipsu facere possint. Quare si due pause semibreues post breuem perfectam reperte fuerint, perfecta manebit, nisi diuisio punctualis interueniat. ¶ Septima, Omnis figura minor superflua, maiorem imperficit precedentem, non sequentem, nisi id ratione puncti diuisionis, vel perfectionis: vel etiam transportationis fiat. ¶ Octaua: Similis ante similem non imperficitur: quare omnis imperfectibilis figura: ante maiorem: vel minorem se ponat. ¶ Noua: Maior non imperficit minorem: aut equalis equalē. ¶ Decima: Figura aliam imperficiens: aufert ei tantum quantum ipsa valet. ¶ Undecima: Pausa non imperficit sed imperficit.

Ligatura non Imperficit, sed Imperficitur.

¶ **Tredécima, Maxima in Imperficiendo non agit: sed patitur.**

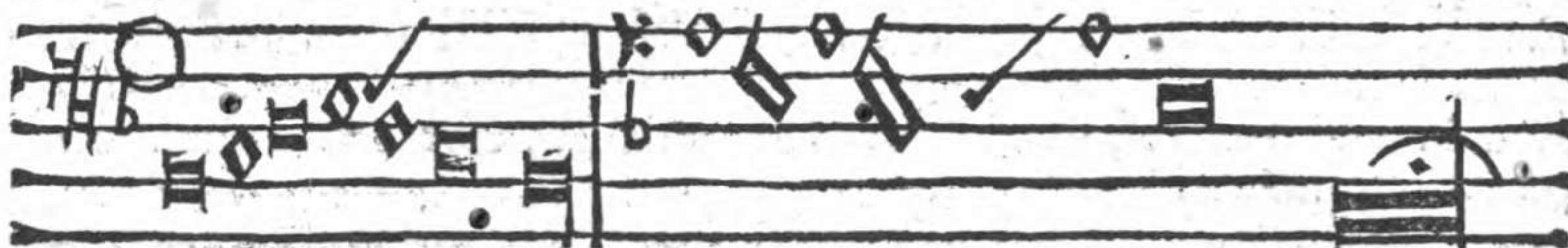
¶ **Quarta decima, Minima in Imperficiendo non patitur: sed agit.**

¶ **Quinta decima, Longa, brevis, et semibrevis Imperficiunt, et Imperficiuntur.**

¶ **Sedécima, Omnis Imperfectio vel a facie, vel a tergo fit. A facie, quando Imperficiens Imperfectibilem precedit, a tergo, quando Imperfectibilem succedit. Sunt qui ab utroque fieri credunt, in partiali Imperfectione.**

¶ **17. Imperfectio que ante et post fit, non per propinquas partes, sed res motas contingit.**

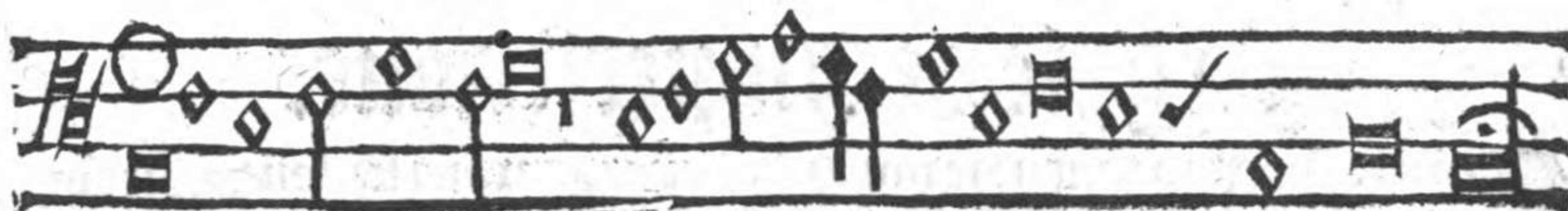
¶ **18. Omnis Imperfectio fit vel per notam, vel per pausam, vel per colorem. Per notam, quando scilicet ante vel post notam perfectam, figura minoris speciei collocatur, eam Imperficit, hoc modo.**

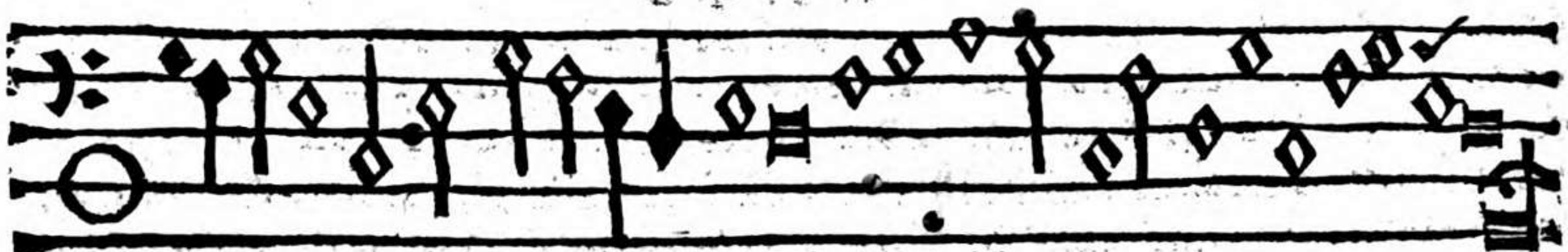
TENOR

BASSUS

¶ **Per pausam quoniam scilicet ante vel post notam perfectam pausa minoris speciei reperitur, figura Imperficit, pausa autem Imperfici non potest, hoc modo.**

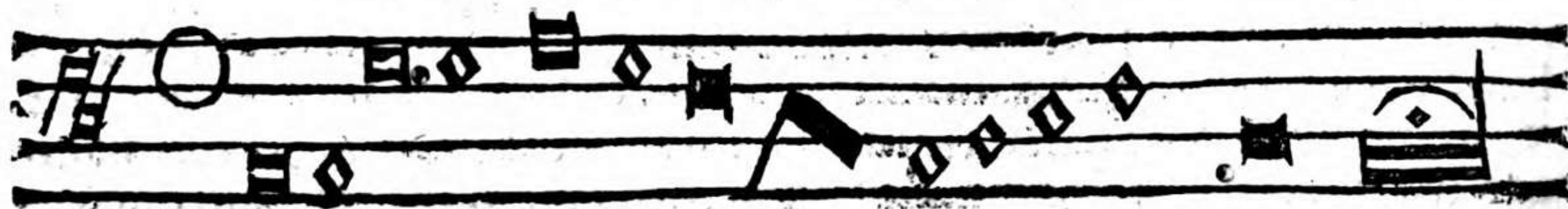

TENOR

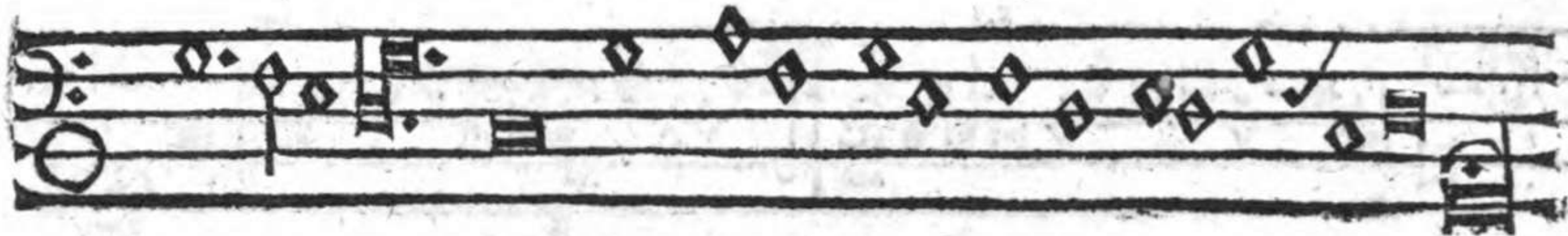
BARITONANS

¶ **Per colorem, quando in figuris perfectis color offenditur, Imperfecte sunt, quia tertia pars eis auferitur, hoc modo.**

TENOR

BASSUS huius positionis

De Colore.

¶ Unde color in proposito nihil est aliud, q̄ notularum plenitudo. Uel ē principalium figurarum denigratio. Cuius tanta vis est vt figuris in sua perfecta quantitate deductis, tertiam partem valoris adimat, Imperfectis vero, modo quartam partem auferat, modo hemiolam proportionē in eis conducat. Quamobrem tabulam tactus resolutoriam, de figuris perfectis colore notatis, subūcere placuit. hoc notato q̄ spaciola vacua eam, supra quam ponuntur, figuram incolorabilem eo signo esse demonstrāt. Spherica vero figura, quam nibili numerorum periti nominant, et si figuram colorabiles, integrum tamen tactum non valere, declarat.

⊙3	18	6	z	0	0
○3	18	6	z	1	
⊙z	8	4	z	0	0
○z	4	z	1		
⊙	8	4	z	0	0
⊙	4	z	1	0	0
○	8	4	z	1	
⊙	4	z	1	0	
	⊔	⊔	⊔	◆	◆

Quom in alijs figuris to
 lor essentialis existat:
 nullam accidentia
 tem notis in
 dicit quantitatem.

¶ Color etiam interdum nec auferre nec afferre quicquā, apud doctissimos quosq̄ offenditur: Tū maxime dū amouende alterationis gratia, imperfectarum figurarum propinquis partibus collocatur, hoc modo.

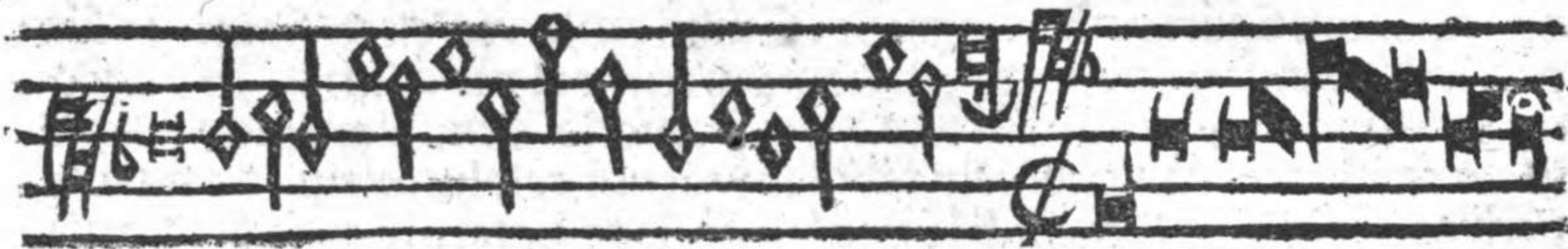

TENOR

BASSIS

Henri
cus
Ysaac

¶ Plerumq; demum color in figuris imperfectis: inquit Franchinus li. 2. ca. 11. duplam proportionem efficit. Quod Henricus Ysaac: in quoda. Alleluia de Aplis: non minus concinne: q̄ vere disposuit: hoc modo.

TENOR

BASSIS

Caput duodecimum de Alteratione.

Ioan
nes
Mur
Tinc
tor.

Alteratio scdm Joannem de muris est minoris notule respectu maioris duplicatio. Vel vt Tincor ait: est propriū valoris geminatio. Vel est vnus et eiusdem note repetitio. Et dicitur alteratio: quasi altera actio: id est secundaria alicuius note decantatio: propter ternariū perfectionem.

De Alteratione regule.

¶ Prima: Quattuor sunt note alterabiles: scribit Franchinus. lib. 2. ca. 13. longa: breuis semibreuis: ac minima.

¶ Secunda: Alteratio maximam excludit: et in minima terminant: quia maxima maiorem se: cuius propinqua pars esse possit non habet: diminutiores autem figure numero ternario non sunt computande.

¶ Tertia: Alteratio euenit notulis non perfectis: sed quū fuerint perfectarum propinque partes quoniam perfecta in quantum talis: alteratione non subiacet.

¶ Quarta: Note tantum alterantur et non pause.

¶ 5. In secundam et non in primam cadit alteratio.

¶ 6. Omnis nota alterata continet se ipsam bis.

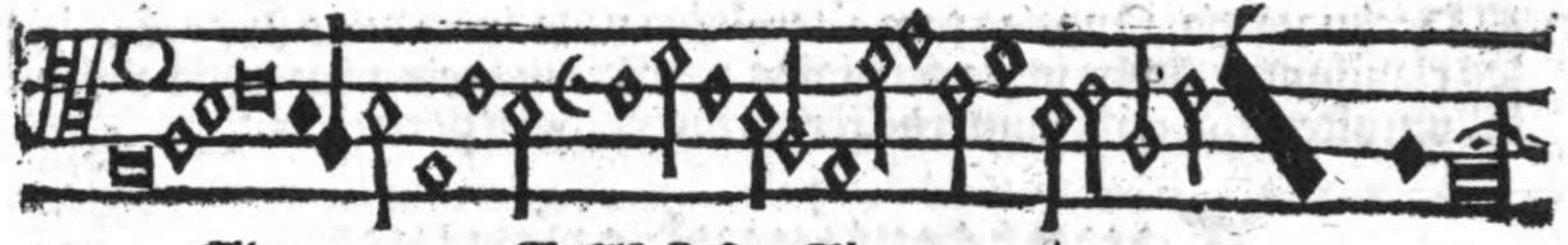
¶ 7. Similis ante similem non alteratur.

¶ 8. Alteratio solum contingit in gradibus perfectis.

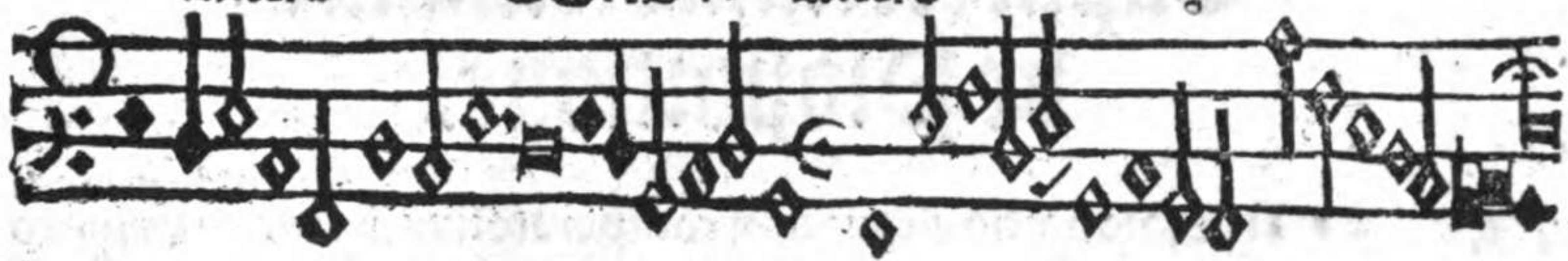
¶ 9. Alteratio fit ob defectum vnus note: cōputata ternariū nūerositate.

¶ 10. Quoties inter duas imperfectibiles due alterabiles clauduntur: absq; puncto diuisionis: secunda sp alterat: vt subscripto exēplo declarat

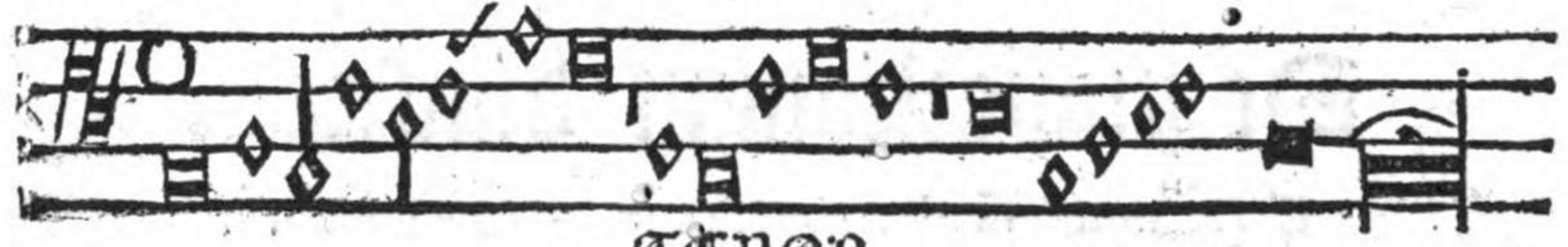

Altera TENOR Altera

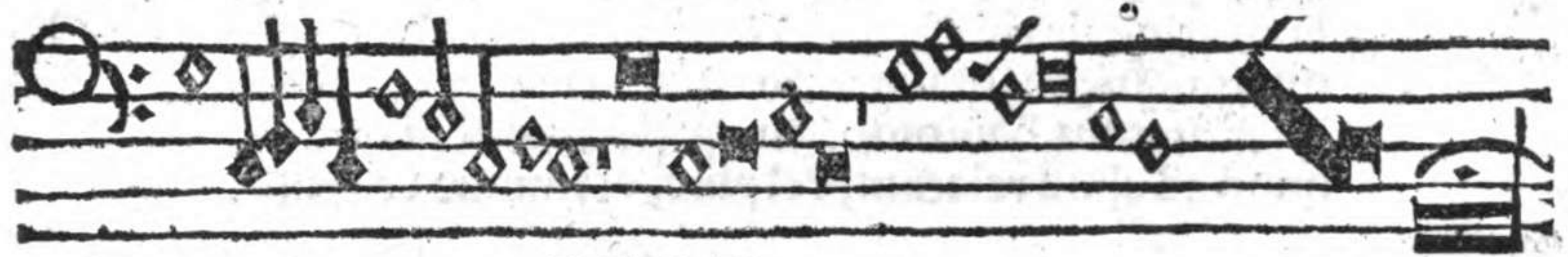

BASSIS.

¶ Undecima: Si pausa cum figura: cui equivalet: inter duas notas perfectas clauditur: Tunc aut pausa precedit figuram: aut figura pausam. Si primū, figura alteratur: si secundum: alteratio non habet locum: quia notes alterantur tantū: et non pause. Cadit insuper in secundam semper: et non in primā alteratio: hoc modo.

TENOR

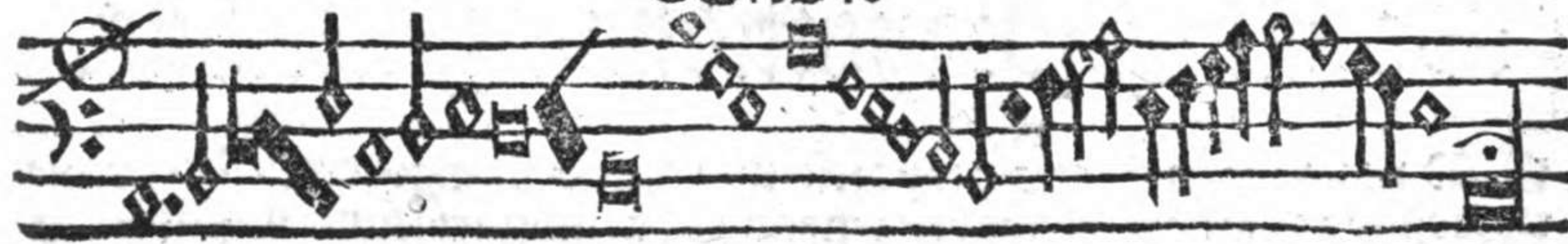

BASSIS

¶ Duodecima: Alteratio plenitudie notarū: ac pūcto diuisionis tollit̄. Et in ligaturis etiā alteratio salua: vt in scripta parabola claret.

TENOR

BASSIS

¶ Decimatertia. Quoties tres alterabiles note inter duas imperfectibiles clauduntur, ambe imperfectibiles perfecte manebunt et nulla alterabilium alteratur, quia numerus ternarius ubiq; est perfectus.

Capit tertiumdecimum. de Proportione.

Euclid.
des.

Vnde Proportio est duorum comparatorum, in aliquo uniuoco habitudo. Uniuoco dico, quia in equiuocis cōparatio nulla ē, Stylus etenim et vox acuta non comparantur. Quo fit ut proportio inter equalia ac inequalia, similia ac dissimilia, inueniatur proprie dicta. Vel secundum Euclidem. Est duarum quātecunq; sint, eiusdem generis propinquū quantitatū, alterius ad alterā, certa habitudo. hinc continua et discreta, quanq; sub eodem genere quātitatis contineantur non cōparantur, quia remota non propinqua existūt.

De proportionum diuisione.

¶ Proportionū alia equalitatis, alia inequalitatis est. Equalitatis est duarum equalium quantitatū relatio. Equale eni est, quod suo equali nec pl⁹ est, nec minus. Inequalitatis vero est duarum in equalium quantitatū habitudo. Inequale siquidē id dicitur, quod ad aliud relatum, vel plus, vel minus eo existit.

Que Proportio musicis conueniat.

¶ Quom vocū similitudo consonantiam non pariat. sed dissimilitudo. hinc solam inequalitatis proportionē musice disciplina considerat. Et hec bifariam partitur, in maioris scilicet ac minoris inequalitatis proportionem. Maioris inequalitatis proportio est: nūeri maioris ad minorem relatio. vt. 4. ab. 2. 6. ab. 3. Minoris autem inequalitatis e contra est, nūmeri minoris ad maiorem comparatio. vt duorum ad. 4. 3. ad 6.

De quinq; Proportionum generibus.

¶ Maioris inequalitatis proportionum quinq; sunt genera, scilicet multiplex, superparticulare, superpartiens, et hec simplicia sunt, multiplex superparticulare, et multiplex superpartiens, que sunt composita. bis alia

quinque genera minoris inequalitatis opponuntur: inquit Franchinus: eisdem etiam nominibus: preposita tantum prepositione sub: ut submultiplex &c. Verum cum multiplex proportio precipuam in musicis consonantibus vim habeat: Superparticularis deinde: Superpartiens vero cum duobus sequentibus nullam: quare superpartientiū genus cum ceteris subsequentibus: tanquam parum validum: ab harmonico concetu relegamur: duo priora solum amplectendo.

De generibus multiplici.

¶ Multiplex proportionū genus: ceteris et prestantius et antiquius: Est dum maior numerus ad minorem relatus: totum minorem pluries: ut bis vel ter: precise comprehendit. Cuius species infinite: si singulos numeros unitati comparaueris: apparebunt: ut in scripto quadrato licet videre.

2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	1	1	1	1	1	1	1	1

Dupla Trip. q̄dru. q̄ntu sextu. septu. octup. nonu. decu.

¶ Huic dicto generi: oppositum est: primum minoris inequalitatis genus: submultiplex appellatum. horum alterum destruit alterum: nec in suo esse perdurare sinit. hoc genus: eadem relatione unitatis ad alios numeros facta: eadem cum multiplici: etiam eiusdem nominis species: adiecta prepositione sub: ex se producit: hoc modo.

1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	3	4	5	6	7	8	9	10

Sub dup Sub tri Sub q̄dru Sub q̄ntu Sub sextu Sub septu Sub octu Sub nonu Sub decu.

De genere Superparticulari.

¶ Superpartulare secundum proportionum genus fit: quando numerus maior minori comparatus: ipsum semel: et in super aliquotā eius pars

Franchinus

tem, in se concludit. Est autem pars aliquota, que aliquoties sumpta, ipsū totum producit precise. Cuius quidem generis species innumerabiles cōducuntur, singulos si numeros, dempta vnitāte, ad minorem viciniorē computaueris, modo subscripto.

3	4.	5	6	7	8	9	10
2	3	4	5	6	7	8	9
Sesq̄ altera	sesqui tertia	sesqui quarta	sesqui quinta	sesqui sexta	sesqui septia	sesqui octa.	sesqui nona.

Boc. ¶ Huius oppositum est Subsuperparticulare, secundum minoris inequalitatis genus. Quod et easdem species, eisdem etiam nominibus sub propositione mediāte cū precedēte procreat, si singulos minores nūeros, vnitātē semp̄ excipio, maiouib⁹ viciniorib⁹ ppare voluerim⁹, eo q̄ sequit̄ mō.

2	3	4	5	6	7	8	9
3	4	5	6	7	8	9	10
subses q̄alfa	subses q̄tertia	subses quiq̄r	subses quiqn	subses quisex	subses quisep	subses q̄octa	subses q̄nona

Quo pacto ex equalitate propor- tio: et subinde una ex alia cōducāt.

¶ Cum proportionem ex equalitate et ex vna aliam creare volueris, id ipsum hac Boetij regula rite efficies. Dispositis tribus equis numeris, pta vnitatibus vel quibuscūq̄ alijs, Tres alijs substituātur, ita vt primus primo par sit, secundus primo et secundo, Tertius primo duobus secundis ac tertio, et dupla apparebit, hoc modo.

1	1	1	2	2	2	3	3	3
1	2	4	2	4	8	3	6	12
Duple.			Duple.			Duple.		

¶ **Q**uasi et triplas conducere volueris, constitutis superiori ordine duplis iam creatis, substituantur tres numeri secundum regule predictae tenorem et habebis effectum, hoc modo.

1	2	4	2	4	8	3	6	12
1	3	9	2	6	18	3	9	27
Triple			Triple			Triple		

¶ **Q**uasi has triplas iam creatas superiore ordine posuerimus, quadruplas producemus, per subditorum numerorum consonam ac regularem appositionem, ex quadruplis quintuplas, et item, ex quintuplis sextuplas, et sic deinceps vsq; in infinitum gradiendo.

1	3	9	1	4	16	1	5	25
1	4	16	1	5	25	1	6	36
Quadruple			Quintuple			Sextuple		

¶ **Q**uasi cum ex duplis sesquialteras creare volueris, conuersis numeris duplarum ita ut maiores primi sint, et minores naturali ordine succedant, substituantur alii tres numeri, prout sepe dicta regula exposcit, et apparebit effectus, ut in subiecto quadrato licet videre.

4	2	1	8	4	2	12	6	3
4	6	9	8	12	18	12	18	27
Sesquialtere			Sesquialtere			Sesquialtere		

¶ **E**t ut ex duplis sesquialtere, pari modo ex triplis sesquitercie, et ex quadruplis sesquiquarte conducantur, conuersione numerorum, ut de sesquialteris dictum est, et ita in infinitum vsq; progrediendo, eo quo sequitur modo.

9	3	1	16	4	1	25	5	1
9	12	16	16	20	25	25	30	36
Sesquitercie			Sesquiquarte			Sesquiquarte		

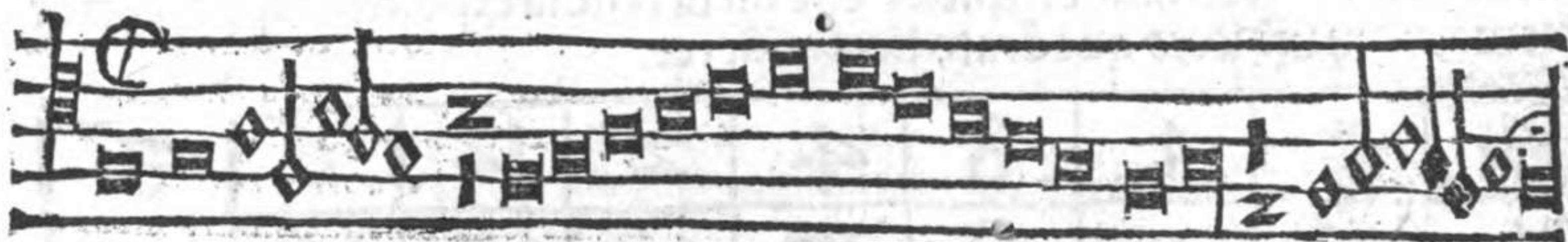
Ex quibus proportionibus Musice. consonantie conducantur.

Boe.
Ma.

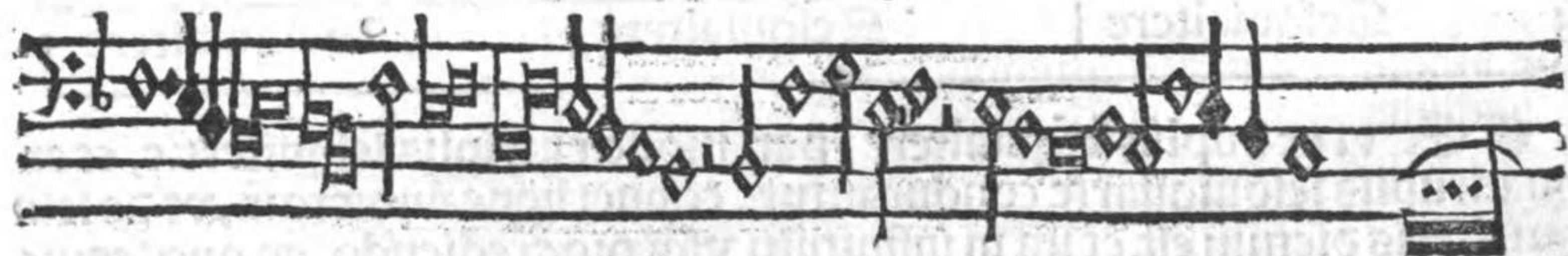
¶ Proportiones musicas consonantias producentes sex sunt, Boetio ac Macrobio testib⁹, Tres in genere multiplici, scilicet dupla, tripla et quadrupla. Tres insuper insuperparticulari, scilicet sesquialtera, sesquitercia ac sesquioctava, Quibus maxime rata musice interualla componuntur, inquit Plutarchus, Quare dimissis alijs, has tantum, que in notis consistant ac describantur, et preceptis et exēplis breuissimis duximus enodandas. Ac naturali ordine seruato, a Dupla, quoniam ceteris et dignior est et notior, exordium sumamus.

De Proportione Dupla.

¶ Dupla proportio prima multiplicis generis species, fit, quum maior numerus ad minorem relatus, ipsum bis in se comprehendit, vt. 4. ad. 2. 8. ad. 4. Sed musicaliter, quū due note contra vnam sibi et natura, et specie similem proferuntur. Cuius signū alij numerū binariū esse cōcludunt, alij (quoniam proportio non vnus sed duorum relatio existit) numerum numero supponendum $\begin{bmatrix} 2.4.6. \\ 1.2.3 \end{bmatrix}$ idēq; et ceteris seruādū eē nō dubitāt

TENOR Duple

BASSUS Duple

¶ Ne clatere vos volo, duplam proportionē, aliasq; omnes multiplicis generis, canonib⁹ designari, dicendo, decrescit in duplo, in triplo, et sic deinceps. Quod, quia vel industrie, vel tentatiōis grā fit, nō improbam⁹. Sūt qui duplā pportionē in figuris p̄siderāt, signis, vñ $\begin{matrix} \text{C} & \text{C} & \text{C} & \text{C} \\ \text{C} & \text{C} & \text{C} & \text{C} \end{matrix}$ si $\begin{matrix} \text{C} \\ \text{C} \end{matrix}$ nistrorū versis, dicentes hoc. C. huius. C. esse duplū hanc $\begin{matrix} \text{C} \\ \text{C} \end{matrix}$ illius $\begin{matrix} \text{C} \\ \text{C} \end{matrix}$. In pausis q; huius $\begin{matrix} \text{C} \\ \text{C} \end{matrix}$ illā $\begin{matrix} \text{C} \\ \text{C} \end{matrix}$. Non alio: vt reor, freti patrociniō, q̄ q; franchin⁹ lib. pract. 2. ca. 4. dextrū latus sinistrū et auctius et p̄fectius esse d̄t, sinistrū

vero, dextro imbecillius. Cui opinioni nec ipse refrago multū. Nā apud Valerū Probu eruditissimum grammaticum, de interpretandis Romanorum literis, C. litera, que semicirculi formam habet, Caium matrem, eadem inuersa Caiam femellam inuenio designari. Fabius quoque Quintilianus Probi sententiam corroborans inquit. Nam et Caius C litera notatur, que inuersa mulierem declarat. Et cū masculi femellis perfectiores existant, Semicirculo dextrosū verso, perfectio eorum, harū autem imbecillitas, huius inuersione, declaratur. Hac occasione moti musici, latus leuum, dextro dimidium auferre voluerūt, sic **F F C C 1 1**

De Proportionibus regule

¶ Prima, Omnis proportio aut per aduentū sue contrarie proportionis tollitur, aut per signi interpositionem infringitur, Ut per aduentū subduplex tollitur dupla, et sic de alijs. ¶ Secunda, Omnis proportio et pauas et notas respicit. ¶ Tertia, Omnis maioris inequalitatis proportio notas ac pauas, potentia sua naturali minuit, minoris vero inequalitatis ad auget. ¶ Quarta Alteratio ac imperfectio, ijs tantum insunt proportionibus, que in gradibus perfectis fiunt. Nec omnib⁹ figuris, sed ijs dūstaxat, quas illi gradus sua perfectione respiciūt, aut quibus extra proportionem hec accidentia accidunt. ¶ Quinta sesquialtera proportio figurarum ternariam, nisi eam a signo habeant, perfectionem excludit. Quare nec alterationem nec imperfectionem, negante signo, admittit.

De Tripla.

¶ Tripla proportio secunda multiplicis generis species, fit dum numer⁹ maior ad minorem relatus, ipsum in se ter concludit, vt 6. ad. 2. 9. ad. 3. Sed musice, quom tres notule, contra vnam sibi specie similem, proferuntur. Cuius signū nūerus ternarius vnitati suprapositus, existit. hoc mō 3

Musical notation for Tenor Triple. It consists of a single staff with a treble clef. The notation includes various note values (minims, crotchets, quavers) and rests, with a '3' above the staff indicating a triple rhythm. The notes are arranged in a sequence that demonstrates the triple proportion.

TENOR Triple

Musical notation for Bass Triple. It consists of a single staff with a bass clef. The notation includes various note values and rests, with a '3' above the staff indicating a triple rhythm. The notes are arranged in a sequence that demonstrates the triple proportion.

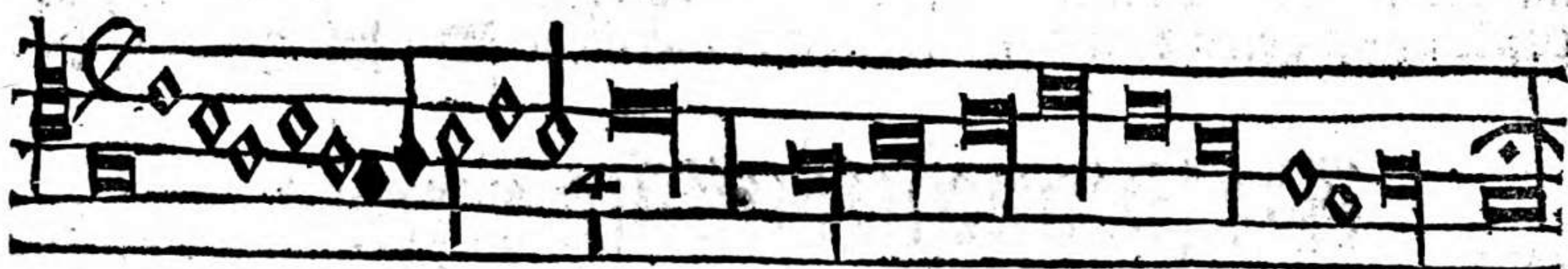
BASS Triple

De Quadrupla

¶ Quadrupla, Tertia multiplicis generis species, fit quando numerus maior minorem quater in se comprehendit, vt. 8. ad. 2. 12. ad. 3. Sed musice quando quattuor note contra vnā proferuntur. Cuius signa sunt hec

4 8 vt sic
1 2

TENOR Quadruple

BASS Quadruple

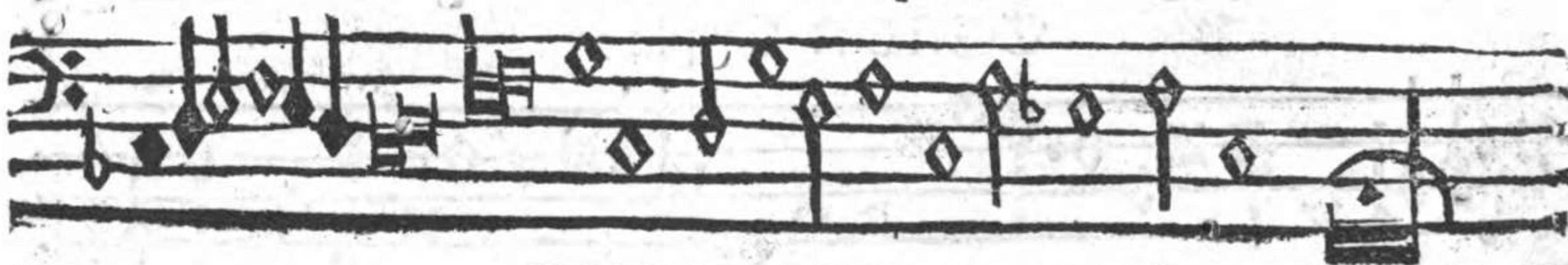
De Sesquialtera.

¶ Sesquialtera, prima superparticularis generis species, fit qñ nūerus maior minorem semel continet, et alterā eius partem, vt 6. ad 4. 9. ad 6. Sed musice, quando tres note, contra duas sibi specie similes proferunt.

Cuius signa sunt hec. $\frac{3}{2}$ $\frac{6}{4}$ $\frac{9}{6}$ vt in exemplo sequenti.

TENOR Sesquialtere

BASS Sesquialtere.

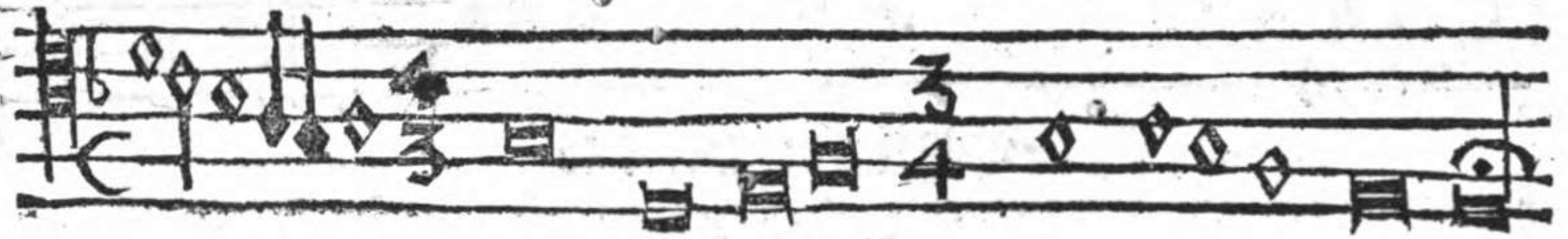

Sunt qui in figuris numerorum characteribus sesquialteratis, colorem superinducunt, et ediuerso, sesquialteras, sesquialterantes, Et illi tales, teste Franchino, id vitium incidunt, q̄ ex duabus sesquialteris nō duplam sesquialteram, vt ipsi credunt, sed duplam sesquiquartam produciūt. Quis Franchinam imperfectionem ac alterationem in sesquialteratis imperfecti tempo chin⁹. ris ponunt, pausam breuē vno tactu mensurātes licet in notis tres semibreues in vno tactu disponant. Qua autem id faciant auctoritate, preter execrandam atq̄ asininam ignorantiam, inuenio nullam neq̄ enū imperfectionem ac alterationem signorū admittit imperfectio, neq̄ pausas excludit proportio.

De Sesquitertia.

Sesquitertia proportio, quam epitritam nominant, eo q̄ Epitrito concludat secundū Macrobiū, fit, quando maior notularū nūer⁹, minorē semel in se, et tertiam eius partē concludit, vt 4. ad 3. 8. ad 6. 12. ad 9. Sed musicaliter quando quattuor note contra tres sibi specie similes proferuntur

Cuius hec sunt indicia $\frac{4}{3}$ $\frac{8}{6}$ $\frac{12}{9}$ Quidam etiā semicirculum inuersum huic propositioni ascribunt, sed Tinctoꝝ improbare videtur.

TENOR Sesquitertie

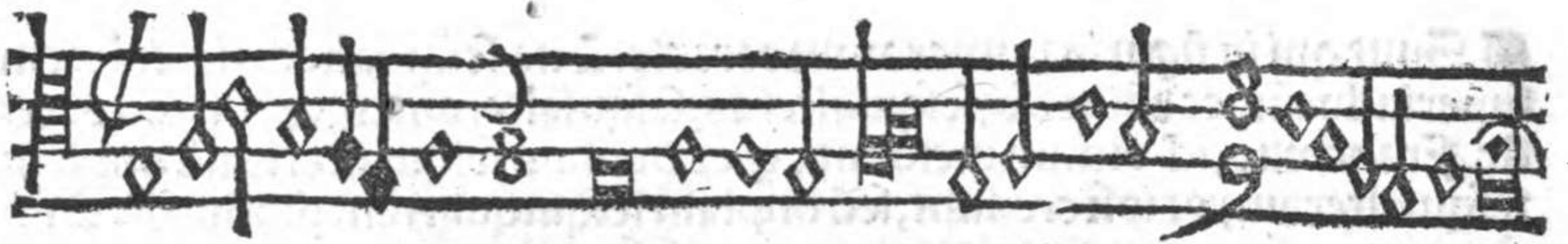
BASSUS Sesquitertie

De Sesquioctaua.

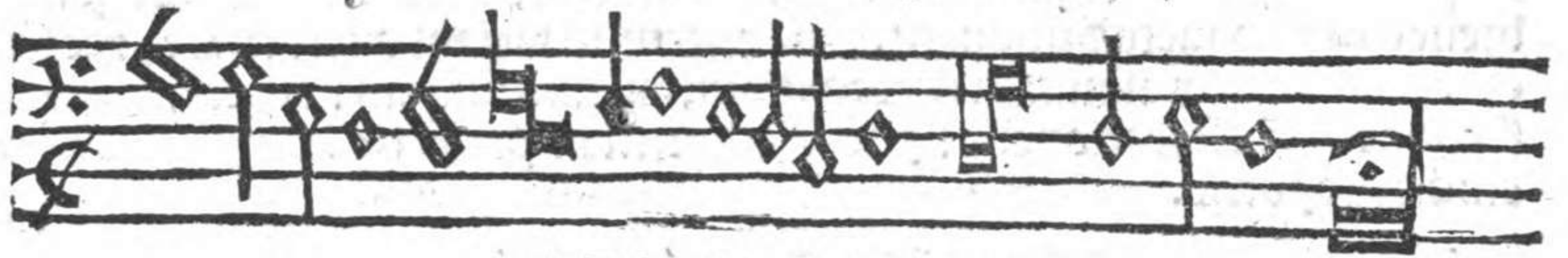
Sesquioctaua proportio fit, quū maior numerus minori cōparatus, ipsum semel includit, et cū hoc octauā eius partē. vt 9. ad 8. 18. ad 16. Sed musice quando nouem note, contra octo sibi specie similes, decantātur. Cuius signū est numerus nouenarius octenario suprapositus, hoc modo

$\frac{9}{8}$ vel $\frac{9}{8}$

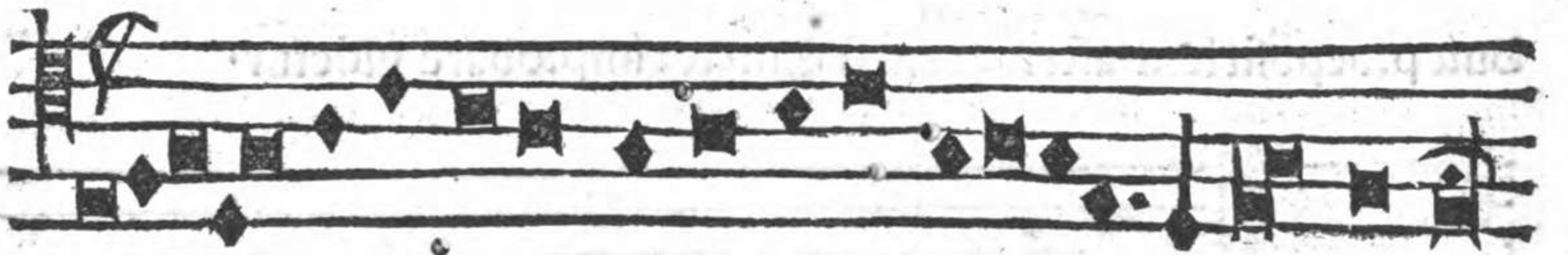

TENOR Sesquioctave

BASS Sesquioctave

Aul⁹
Geli⁹ ¶ Sunt insuper, qui (quoniam superueniente colore valor minuitur (sesquialtera notarum plenitudine considerant. Quam et hemiolam nominant. Est enim id hemiola, quod sesquialtera: Inquit Julius Bellius li. 19. ca. 14. hec tamen notularum denigratio non nisi sub imperfectis quantitatibus, ipsis accidere solet, scribit Franchinus.

TENOR hemiole

BASS hemiole

Hiero
nim⁹ ¶ Etsi multe sint alie proportionum species, quas in Harmonico concertu musici obseruant, has tamen omnes breuitatis studio preterire statui, ne puerorum, quibus hic liber dicatus est, ingenia impedire magis quam iuuare videar, Tum propter illarum difficultatem proportionum, Tum propter tenuitatem puerilium ingeniorum. Grandes enim materias, parua non ferunt ingenia. Dent igitur veniam docti, quoniam ieiunis, non delicatis scriptitatum est, Diuina tamen fauente clementia omnia, que nunc vel breuitatis, vel alterius rei causa neglecta sunt, olim maiore diligentia, maiore cura, maiore denique rerum intuitu, in volumine quodam grandiori elaborata videbuntur, Sed queso interea uis paruis studiosi se exercitent adulescentes, ut quum ad maiora gradiendum sit, idonei inueniantur.

Finit liber Secundus.

Sequitur Tertius.

Perpicacis Ingenij Uiro Philippo Suro Wyltenburgensi,
si, bonarum disciplinarum Magistro, Musico argu-
tissimo Sacelli Palatini principis, ac Ba-
varie ducis moderatori precipuo,
Andreas Dinitopar-
ch⁹ Meynins-
gensis.
Sa.

QUAM homo dignissima creaturarum, animal deiforme, mansuetum natura, statura erectum, prouidū, sagax, memor, acutum, secundum rationem legis ac discipline susceptibile, ceteris insensatis animantibus prelatum, ac duobus potissimis, sermone scilicet ac ratione, conditoris sui beneficio decoratū existat, Philippe charissime, Ipsius ignorantia tanto est turpior, quanto ipse homo bestijs existit dignior. Que cum alijs turpis sit, Clericis turpissima est. Quorum vite ad hoc ordinata est conditio, ut ceteris bene uiuendo morū, doctrine, ac probitatis prebeant exemplum, fidei feruorem in populo augeāt, Et quod potissimum eorum est officium, Hymnis et canticis deum laudādo, deuotionem in fidelium cordibus excitent. Quemadmodum enim militaris disciplina, imperatorum decus existit, ita sacerdotum ac clericorum omnium concinentia. Cuius tanta est dignitas, reuerentia, atque maiestas, ut omnia diuina officia, non nisi per eam ordinantur, regantur, compleantur. Sed utinam bene, nam hac nostra tempestate, pro chopudor, inter multos vix pauci reperiuntur artis huius periti, qui, ad que ordinati sunt officia, rite ac rationabiliter perficiunt. Quod an fortune, que sepe promouet indignos, an prelatorum incurre ascribendum sit, nescio. Nam ū sepius, et si in alijs parum sapiant, ab ipsa modulationis disciplina, quā ex patrum decreto scire tenentur, penitus sunt alieni. Quare retrusis doctis, quos ut censores timent, similes sibi ceremonijs perficiunt, prebendis onerant, dignitatibus cumulāt. Quos fit, ut alij ere, dolo, fraude, alij munere, alij fauore, alij alijs citra canonicam constitutionem vīs, ad ecclesiasticas dignitates promoti, nō se ecclesie: sed ecclesiam sibi seruire credunt. In choro stantes, aut ut asini ad llyram oino obmutescunt. aut absque lege, modo, ratione, velut boues vlulando, concinnem cantū confundunt, fideles a deuotione impediunt, in risum et cachinnationem male canendo prodocantes, Et sic ex oratorio speluncā faciunt Theatralē, dū cōcinentie disciplis

Imper-
atorum
decus

Com
menta
tor.

Pro
pheta

Bodo
rinum
gym
nasium.

nam, aut non didicerunt, aut, quia forte magni domini sunt, discere erubescunt. Et hos tales Commentator Christiane religionis, licet estultus, hic verbis increpat dicens. Ne vobis hominibus qui de numero bestiarum computati estis, Bonum quod in vobis est non cognoscetes, propter quod ad superiora ascenditis, et deo similes estis. Sed que sunt hec bona, que nos deo similes faciunt, Nisi ecclesiastici gradus ac sacerdotum dignitas, que omnem terrenam transilit dignitatem. Sacerdos enim, et regibus est celsior, et angelis sanctior. Quare propheta Psalmo. 81. ipsis loquitur dicens. Ego dixi deus estis, et filii excelsi omnes. Sed id gratia adoptate, non natura generante apud diuum Augustinum conceditur. Bestijs autem connumerantur illi, dum neglecta ratione, qua cum angelis participamus, sensualitatem, que nos bestijs simillimos efficit, sequuntur. Os suum, ad dei laudem non aperientes, Quibus et istud propheticum rite congruit. Os habet et non loquitur, neque clamabunt in guttore suo. Insuper cum populus beatus dicatur, qui scit iubilationem. Constat tales a beatitudine longe alienos esse. Quoniam ut de iubilatione ac cantu sileam, Vir quidem legere possunt Sed ut ipse verum fatear, facilius legendo, quam cantando, errores incurrimus, quia cum alijs canimus, soli autem legimus. Quod cum attenderem, Vir humanissime, ut studiosos et hac in re iuuarem, Post centum, quem superioribus duobus libris enodauimus: Accentum ecclesiasticum adire libuit. Rem sane difficilem: Tum quod et grammaticum requirat et musicum, Tum quod vsu potius quam scripto habeatur. Antea enim aut nulli: aut admodum pauci ecclesiasticum accentum tractauerunt. Ob id cum difficultate raritas: operum aliquandiu: ne in lucem ederet: impedit: Editum autem iam atque perfectum: tue mando fidei: tue cure: tueque subijcio censure: Ut pro iudicio steterit: cadetque tuo. Quans quatenus et a mendis cruas: et ab emulorum incursum defendas. Quoniam potis es: doctus es: pius es: Et preter cetera nature dona habes in dicendo elegantiam: in dictando venam suauitate scaturientem: in cantu: quo ceteris tuis commilitonibus prestas: cum gratia peritiam: in peregrinos: ut ipse: dum coepulo tuus es semper: expertussum: cum hospitalitate libertatem. Quo fit: ut omnes Budo rini gymnasium: quam beydelbergam nominant: magistri: te vnice diligant: colant: venerentur. Vale felix vir prestantissime: et Andream tuum ab inuisidorum liuore: redime: protege: defende.

Musice Dnithoparchiane Liber Tertius ecclesiasticum decla rans Accentum.

Argumentum Magistri Cotheri In librum Tertium.
Tertius accetus: ut erunt ex arte tenendi:
Pandit: ut ex ipso rite legenda legas.

Caput Primum de lau- de Accentus.

Magnam habet cum concentu accentus affinitatem: fraterna
namque cognatione coherent. Sonus namque ecclesiastice harmo-
nie rex: ambozum pater: Alterum ex Grammatica: alterum
ex musica nympha progenuit: Quos cum vidisset pater, pa-
riter et corporis: et ingenij dotibus pollere: alterumque alteri: in omni ges-
nere scibili non inferiorem esse: sibique (quia grandeuus erat) mortem in-
dies imminere: cogitare cepit: vtrum eorum regno suo proficeret, nunc hunc:
nunc illum intuens: vtriusque mores contemplabatur. Erat enim accentus
maior natus Grauis: facundus: sed seuerus: Ideo populo parum dilectus:
Concentus autem hylaris: iucundus: amabilis: omnibus gratiosus: ma-
gis amari quam timeri studuit: Quare omnium animos: facile sibi concilauit.
Quod cum notasset pater: plus et plus indies angebatur: quem e duobus
regem consecraret. Accentus enim frugalior: alter vero populo dilectior
erat. Statuto igitur die, vocatis regni principibus: Quales sunt cantores,
Poete: oratores: philosophi morales: preterea diuinorum rectores: qui in
ecclesiastico regno: primum post regem locum tenebant. His coram So-
nus rex: eiusmodi orationem habuisse dicitur: Procures mei: varia mili-
tie pericula: terra marique experti: dum me duce victritia signa: per vniuer-
sum orbem tulistis. Ecce orbis paret immensus: hostis nullus: omnia vo-
bis secunda sunt. Solum mihi mors accedit: vita recedit: corpus debilitatum
laboribus: animus curis consumptus: Nihil mihi: nisi vt quod primum mor-
tem experiar: expectandum. Quare statui vnum e duobus: quos genui: fis-
lius: quem communi consilio elegeritis: vobis regem constituere: qui vos: qui
regnum hoc vestro sanguine partum ab iniuria: et hostium incursione des-
ferdat. His dictis: procures consultare: atque turnatim de communi salu-
te tractare: dissentientes tamen: alij alium sibi regem postulare. Oratores enim
et poete accentum: Cantores vero et morales: Concentum regem postu-
labant. Rectores autem diuinorum apud quos iura regni erant: altius spes-
colati: neutrum reijciendum: sed regnum illis diuidendum sanxerunt. Quorum
sententia: et apud regem preualuit. Diuisum est regnum. Ita vt Concentus
omnium cantabilium: vt sunt Hymni: Sequentie: Antiphone: Respon-
soria: Introitus: Tropi et huiusmodi. Accentus vero eorum que leguntur:
vt sunt Evangelia: Lectiones: Epistole: Orationes: Prophecie: dux atque
moderator existeret. Neque enim sine Concentu: neque sine Accentu: ecclesiastice
regni: rite peraguntur officia. His partes compositae cum regibus suis ab-
serant. Et non modo Concentum: verum et Accentum: ab omnibus ecclesiasticis
personis reuerendum concluderunt. Quam rem Sanctissimus in Christo pa-
ter: ac dominus dominus Leo papa decimus: et diuus Maximilianus Romanorum
imperator gloriosissimus: Ambo dum terreni: Ambo Christiane reipublice

Cantores
Poete
Oratores
philosophi
morales
Pontifices

Leo. &
maximilianus.

ce culmina, Ambo bonarum disciplinarum ac precipue Musice artis pre-
cipua luminaria, generali patrum ac principum consensu approbarunt,
priuilegijs dotarunt, atq; omnes contradicentes, tanq̄ lese maiestatis res-
os, hic corpore, anima ille damnarunt. hinc ego, attēto q̄ multi sacerdos-
tes (quod doctorum pace dixerim) tam scrupulose, tā monströse, adeo
mendose, legenda legant, vt non solum fideles a deuotiōe impediāt, Ve-
rum et in risum, et cachinnatiōes male legendo inducant. Statui post Cō-
centum omnem de accentu, quātum musici est, nodositatem, regulis pers-
stringere, vt vna cum Concessu. Accentus tanquā verus Heres in hoc
ecclesiastico regno habeatur. Et laus summi, cui honor debetur, cui reues-
uerentia, rite perficiatur,

Caput secundum de defini- tione ac diuisione Accentus.

Isidorus

Vnde Accentus, vt Isidorus lib. I. ethi. ca. 17. scribit. Est certa
lex, seu regula, ad eleuādam deprimendamue cuiusq; dictionis
syllabam. Vel est regula locutionis. Inepta enim est locutio,
que non ornatur accentu. Et dicitur accentus, quasi sit ad,
id est iuxta cantum, secundum Isidorum, vt enim aduerbium
verbum, ita accentus concentum determinat. Sed quom prescripte des-
criptiones, grammatico potius, q̄ musico accentui conueniant, necessariū
erit indagare, quo nam pacto ecclesiasticus rite describatur accentus. Est
igitur accentus, prout ecclesiasticis competit, Melodia quarumlibet dics-
tionū syllabas, iuxta accētus sui naturalis exigentiā, regulate pronūtiās.

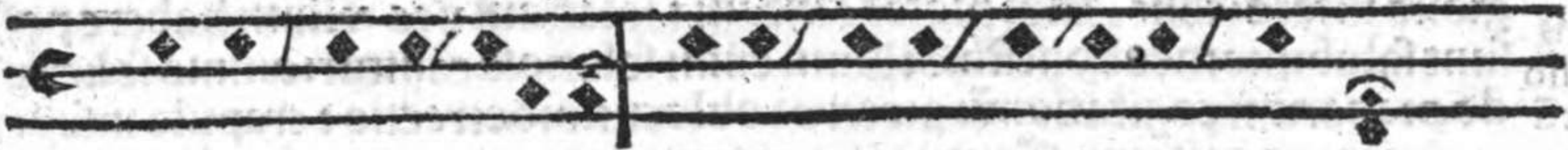
De diuisione Accentus.

Priscianus.
Isidorus.

Est autem accentus Tripartitus, Prisciano et Isidoro testibus, Gra-
uis scilicet, acutus, ⁊ circumflexus. Grauis est, quo syllaba deprimi-
tur in musice loquendo. Est finalium dictionum, secundum ecclesie ritum, regu-
lata depressio. Cuius due sunt species, Una que dictionem finalem vel
quamlibet eius syllabam deprimi per quintam. Et hec proprio vocabulo
Grauis dicitur. Alia, que dictionem finalem, vel syllabam eius, nō per
quintam sed tertiam tantum grauat. Que a musicis accentus vocatur me-
dius Nec succenseant Grammatiste, si suis legibus contrarium quid hic
offenderint, Quoniam non grammaticum, quem Priscianus ⁊ alij abun-
de tractauerunt. Sed ecclesiasticum tractare tentabimus accentum, vt in
sequenti exemplo licet videre.

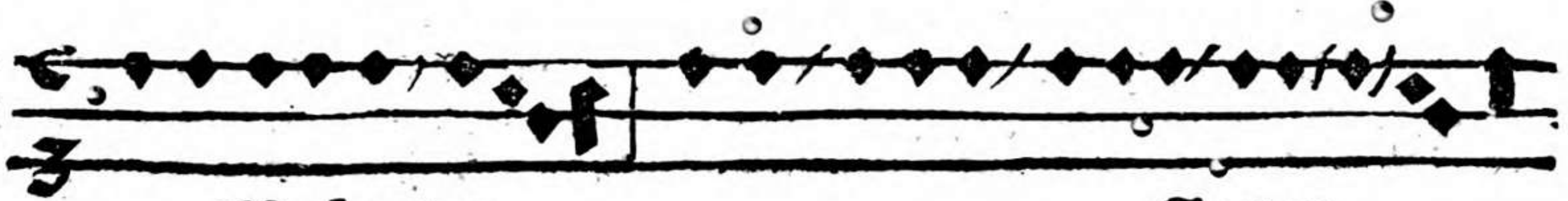
Gram-
matis-
te.

Medius **Gravis**
Parce mihi dñe Nihil enim sunt dies mei

Acutus accentus grammaticæ, Est quo syllaba eleuatur. Sed musice, est finalium dictionum, syllabarum ve secundum ecclesie ritum, regulata eleuatio. Cuius pariter due species reperiuntur. Una que syllabam, vel dictionem finalem reducit ad locum sui descensus, retinens, acuti nomen. Alia que non ad priorem sui descensus locum, sed in proximam secundam infra, syllabam leuat. Qui et moderatus appellatur, eo q̄ moderate syllabam ducat in altum, vt in subscripto claret exemplo.

Moderatus **Acutus**
Illuminare hierusalem. quia gloria domini super te orta est

Circumflexus est quo syllaba eleuata deprimif, Est eni teste Isidoro, contrarius acuto circumflexus, ab acuto namq̄ incipit et in grauem desinit. Ecclesiasticis incognitus. Cenobite tamen, et potissimum Cisterciensis ordinis, Circumflexum habent accentum, Ut apud veterem cellam eiusdem ordinis regale Cenobium expertissimum. In quo vno, que vere religionis sunt, inuenio ornamenta, disciplinam, obedientiam, obseruantiam, vitam regularem, et, sine qua monasteria tartara sunt, charitatem, bibliothecam preclarissimam, Cellam pigmentariam preciosam, patrū multitudinem et piam et deuotam, illuminatissimorum viroꝝ turbam copiosā, Artū magistros duodecim, Sacre Theologie Baccalaureos tres. Domio Martino de Lochen Abbate, Sacre pagine eximio doctore. Ac domino Michaele Geitano p̄d̄re eiusdem pagine baccalaureo, rem ita administrantibus, vt et facultatum, et bonarum disciplinarum copia, ap̄ eos inueniatur, Nec inter ceteros artium diuersarum professores desunt musici. Nec preter planum cantū, quem regulatissimum habent, mensuralem aspernantur. Quippe Domininus p̄d̄r imprimis. deinde frater Michael Galliculus vtriusq̄ musice studiosissimi sunt. Quorum alter organice, alter harmonice musice tantā peritiā assecutus est, vt summis musice principibus cōnumerari nō immerito possint. Transeo alios plerosq̄, qui non minus mensuraliter, q̄ si a cunabulis in sacellis principū vixisset, canūt. Transeo deniq̄ preciosissimum cantilenarum thesaurū, quem tantum habent vt nec principi cuiq̄ cedant. Valeant nunc qui musicen relis

Isidorus

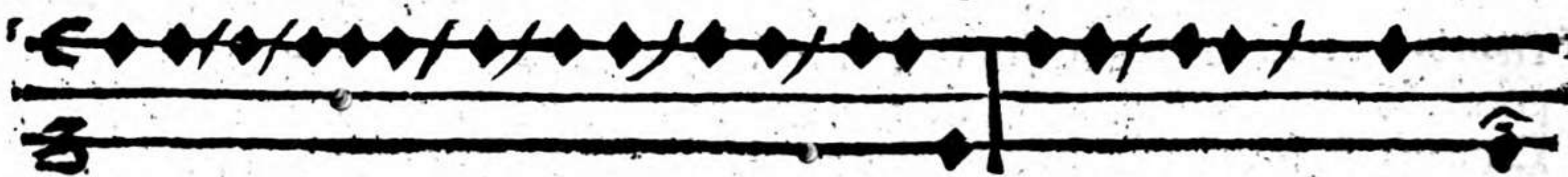
Vetus Cellar et laus eius.

Cans giosis interdicitur, Qui preter cantum: solatium nec vllum habere possunt salubrius: nec honestius: Dum enim solatiose cantur: omnis sollicitudo prauarum cogitationū: preterea oblocutio: detractio: crapula insuper et ebrietas deuitatur. Cantus igitur tum planus tum mensuralis decet religiosissimos quosq: vt et laudes deo decantare: ac seipso: solatiū tempore ethylarare valeant, Sed dimissis ijs: ad materiam vnde digressi sumus: reuertamur: atq: de circumflexo accentu sollicitos ad fratrem Michaellem galliculum prenommatum remittimus. Qui rem tanta breuitate expressit, vt alterius elucidatione non egeat.

Caput tertium: generales regulas accentus deprimens.

Uom a facilioribus: ad difficiliora innatus sit nobis processus: **q** Primum igitur generales accentuationis regulas: et subinde speciales congruo ordine placuit enodare. ¶ Prima: Omnis dictio monosyllaba: indeclinabilis vel barbaras: acutū erigit accentum: vt *Astas rot: Senacherib: me: te: sum.* ¶ Secunda: Dictiones grece et hebrece in latinis terminationibus latinum retinent accentū: vt *Parthenopolis: Nasarenus, Hierosolima.* ¶ Tertia Dictiones grece et hebrece, latinam inflexionem non habentes, acuitur, vt *Cryson, Argyrion, Effraym, Hierusalem.* ¶ Quarta Grauis accentus in fine complete sententie, acutus pariter. Moderatus autem, ac medius, non nisi in fine incomplete sententie proferuntur. ¶ Quinta. Grauis accentus non debet repeti nullo alio interueniente, nisi oratio adeo breuis existat, vt alius interuenire non possit, vt hic.

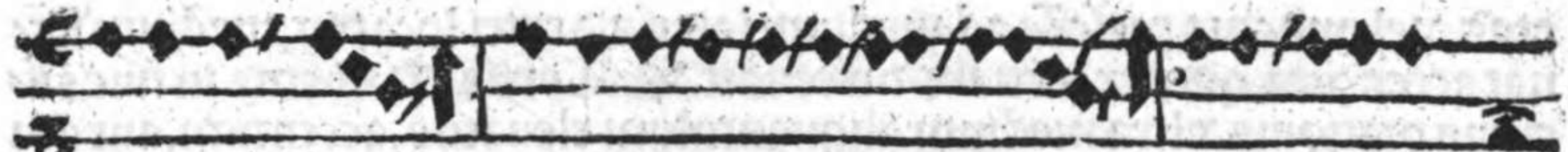
Factū est vespere et mane dies secundus Dixit quoq: deus

Caput quartum de regulis specialibus.

Arist.

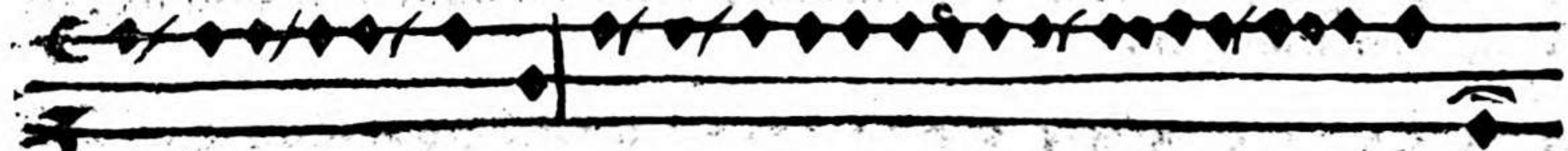
p Rima: Dictio monosyllaba, indeclinabilis, barbaras, vel hebrece: quas acuto accentu proferendas diximus, aut ponitur in fine complete sententie: sic acuitur, aut incomplete, et sic moderatur. Hinc excipiuntur Encletice coniunctiones, que grauantur, vt sic

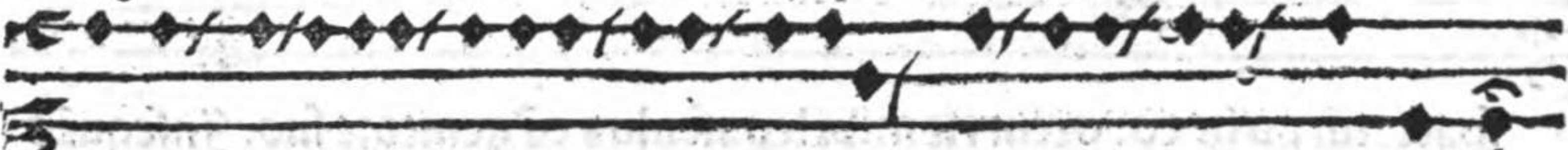
Dñs locut⁹ est Clamate ad me et ego exaudiā; vos Deus dñsq;

¶ Secunda, Prima dissyllabe dictionis, semper accentum recipit, siue brevis, siue longa sit, hoc modo.

Et fugit velut vmbra Et in amaritudinibus morabit⁹ oculos me⁹

¶ Tertia, Dictio polysyllaba in fine orationis posita, aut habet penultimā longam, aut breuem. Si longam, accentus cadit in eam. Si breuem, tunc ante penultima accentum recipiet.

Lignum si precisum fuerit rursus virescit. Et rami eius pullulant

¶ Quarta, Oratio interrogatoria, siue habeat in fine dictionem monosyllabam siue dissyllabam, siue polysyllabam, accētus semper cadit super vltimam eius, et illa debet acui. Signa autem quesitiue orationis sunt, quis, que, quod cum natis, Cur, quare, quando, quamobrem, quomodo, qualiter, quorsum, quousq;, quoad, Quo, que, vnde, vbi. Cui⁹ cuius cuiū. Utrū, an, ne, nonne, nunquid. Et similes.

Unde es tu? Quid est hō? Quātas habeo iniquitates et peccata?

¶ His iunguntur verba quesitiua, vt quero, interrogo, rogo, postulo, inuestigo, Scrutor, insuper audio, video, et similia.

Caput quintum de Punctis.

¶ Quoniam ecclesiasticus accentus, plerumq; punctis cognoscitur, necessariū videtur, quorundam, nostro proposito seruientium, punctorum naturā regulis aperire. ¶ Prima Punctus quem Virgulam nominant, si inter plures dictiones, eiusdem partis orationis locat eas distincte legendas designat. ¶ Secunda Geminus pū

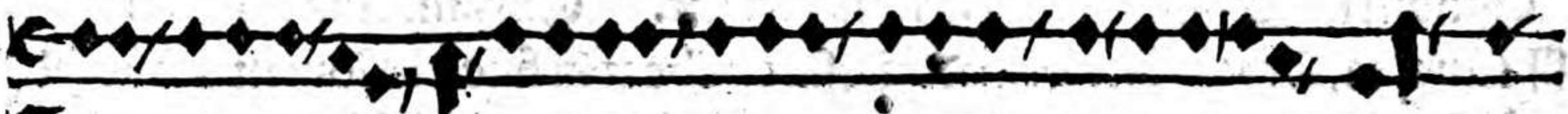
ttus, vel punctus prescise ad medium lateris dextri locatus, medium signat accentum, qui per tertiam descendit. ¶ Tertia, Punctus in fine alius cuius orationis ultra medium aliquantulum eleuatus, accentum, aut acutum, aut moderatum secundum sententie tenore representat. ¶ Quarta, punctus ultra dictionis medium aliquantulum depressus, grauis accensus existit indicium. ¶ Sexta, Punctus interrogatorius qui sic formatur alicubi locorum repertus, ultimam syllabam dictionis, cui iungitur, acuto accentu proferendam demonstrat. Quorum omnium euidentia, sequenti elucescit exemplo.

Hesternam luce cum equitarem in campum virentem herbosum floridum

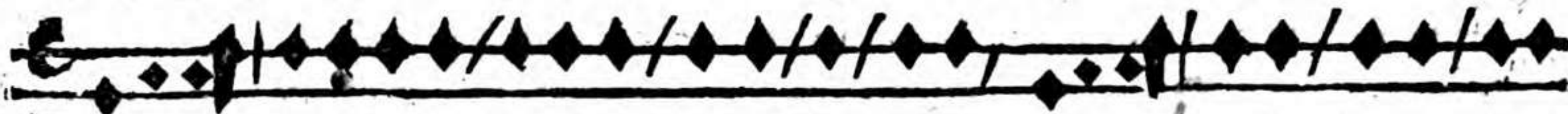
spaciaturus in eo: occurrit mihi lepuleus cum genitore suo. Insequens

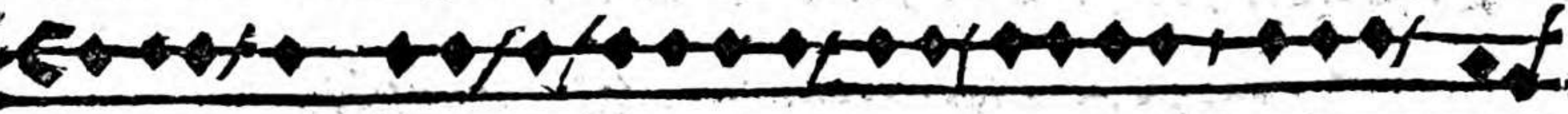
eum catellis meis se. Apprehendi duntaxat pusillum in valle motis. Diebus

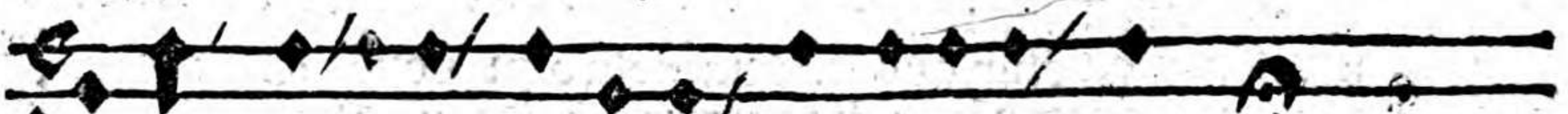
Deliberans autem cui amicorum leporeas istas carnes essem condonaturus

interrogans comitem meum quid esset fuasurus: Sano mihi consilio

dixit, hortor cum fiducia eas donodari Consuli de

Bunshuick. Tu autem domine: Misere re nobis.

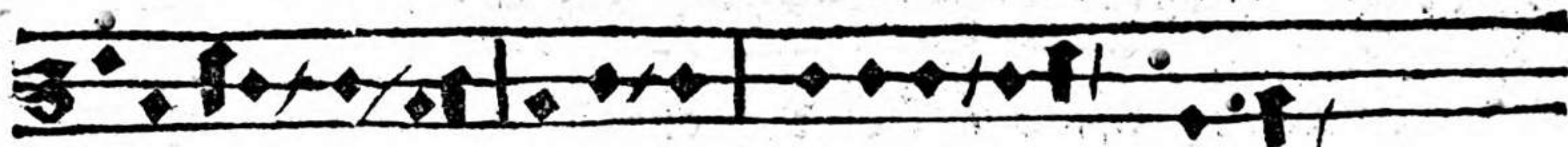
Caput sextum de accentu epistolarum.

¶ Epistolarum accentus totalis, diuersificatur, secundum dioecesium ac religionum diuersitatem. Partialis tamen idem est apud omnes, quoniam ex syllabarum quantitatibus procedit, vt ex infra scriptis regulis declaratur.

¶ Prima. Omnis et epistolarum et euangeliorum accentus, ex finalium dictionum syllabis, ac earundem numero comprehenduntur.

¶ Secunda. Quando in fine orationis dictio monosyllaba collocatur. Accentus variatur secundum precedentium dictionum varietatem.

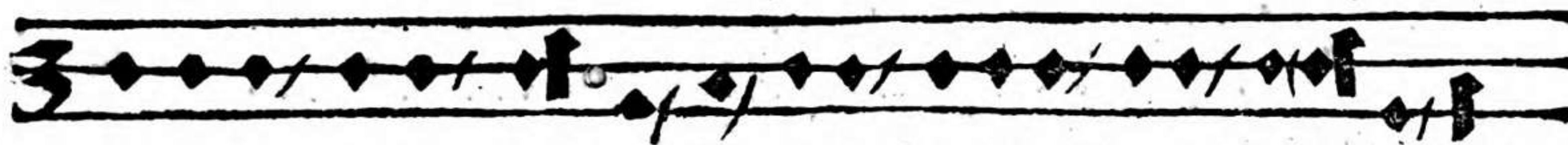
¶ Tertia, Si monosyllabam finalem precedit alia monosyllaba, et ipsam tertia, prima venit eleuanda, hoc modo.

Sic inflati sunt quidam tamquam non uenturus sit ad nos

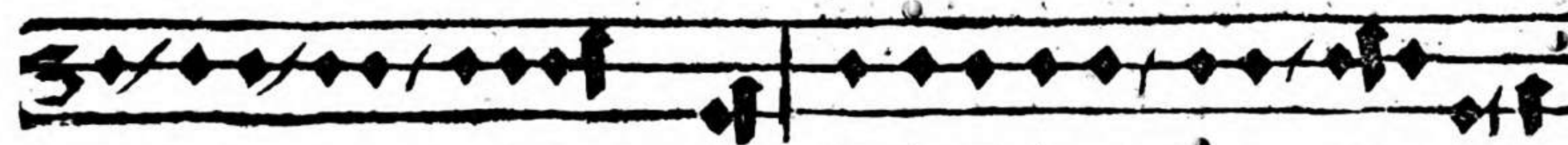
¶ Quo autem pacto Cenobitarum more accentus ille distinguatur, Michael Muris Balliculus in Tractatu suo, quem de hac re scripsit, et vere et perite non sine magna laude sua discussit. Michael Muris

¶ Quarta, Si monosyllabam finalem precedit dissyllaba, prima eius est eleuanda, siue sit longa, siue breuis, vt sic.

Omnia enim uestra sunt Si quis diligit deum ex eo est

¶ Quinta, Si monosyllabam finalem, trissyllaba precesserit, Tunc si penultimam longam habuerit eleuetur. Sin autem breuem, accentus in ante penultimam transferatur.

In pace deus uocauit uos Dispensati o mihi credita est

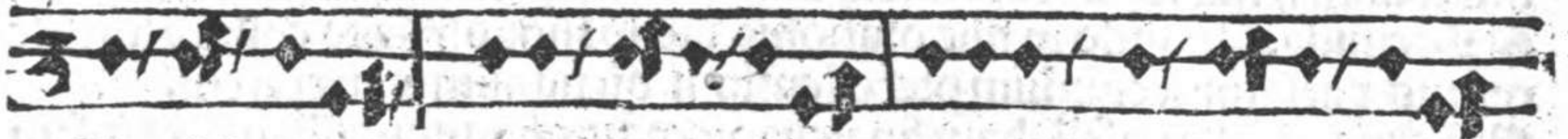
¶ Sexta, Si in fine orationis dissyllaba locat, tunc penultima precedentis dictionis debet eleuari, si longa sit. Sed si breuis, antepenultima, hoc modo

Et dixit mihi Et in plenitudine sanctorum detentio mea

¶ Septima, Si in fine orationis Trissyllaba posita fuerit, et eam precedit monosyllaba, tunc illa est eleuanda. Sin autem dissyllaba, eleuetur prima illius, siue longa, siue breuis sit. ¶ Si Trissyllabam trissyllaba precesserit, ea penultima eleuat, si sit longa ¶ Si breuis, eleuatio in antepenultimam illius transferatur, vt sic.

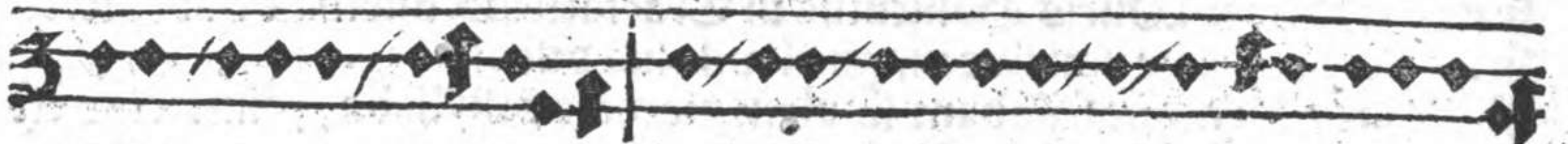

Tu scis omnia Nonne dixit dñs Cantantes de de o gloria

At illi dixerunt domino Nouit omnia dominus

¶ Octaua, Si in fine orationis ponitur dictio plurium syllabarum q̄ trisum, tunc prima eius debet eleuari, si longa sit. Sin autem breuis, accentus cadit in precedentem dictionem, hoc quo sequitur modo.

Dixit dñs omnipotens In tēplo Solomonis sunt aurei parietes

Caput septimum de accentu Evangeliorum.

¶ Evangeliorum accentus totalis, alius est in alia diocesi, ac religione. ¶ Partialis tamen qui vnus est apud omnes infrascriptis regulis notificatur. ¶ Prima, Si oratio terminata fuerit in dictionem monosyllabam, et illam precedit alia, et ipsam tertia, Accentus a prima recipitur hoc modo.

Surrexit non est hic

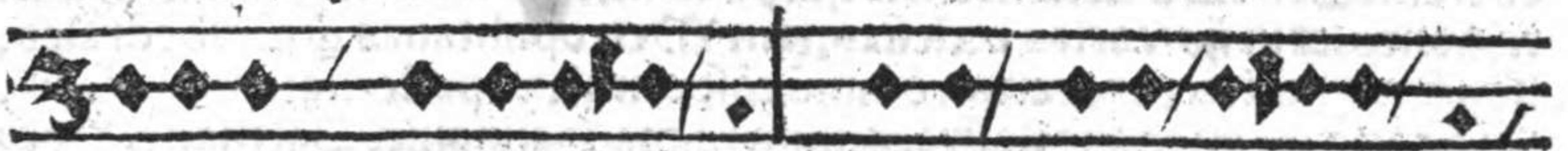
¶ Secunda, si monosyllabam finalem dissyllaba precesserit. Prima eius accentum recipit, siue longa fuerit, siue breuis, hoc modo.

Omnia verba hec Dominus dedit hoc

¶ Tertia, Si monosyllabam finalem, polysyllaba precedit, accentus cadit in antepenultimam illius, si longa sit. Si autem brevis antepenultima accentum recipiet.

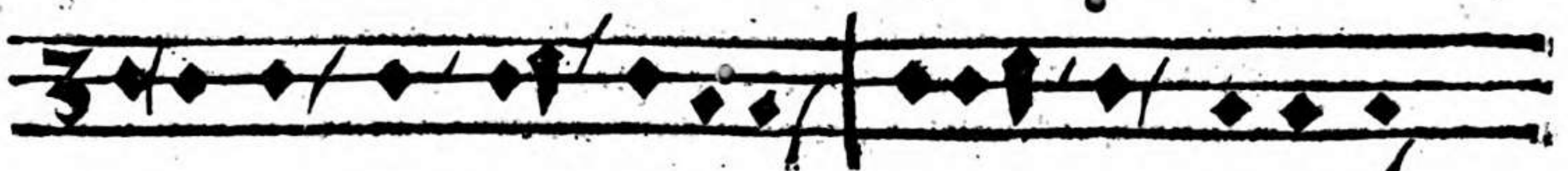
Dolentes querebamus te Nonne dixit omnia hec

¶ Quarta. Si oratio terminatur in dissyllabam, penultima precedentis dictionis eleuetur, si longa sit, et si corepta fuerit, antepenultima, hoc modo

Ut describeres vniversus orbis Abrahā aut genuit Jacob

¶ Quinta. Si oratio in trissyllabam defierit, habentem penultimam longam, Tunc accentus cadit super ultimam precedentis dictionis. et si brevis fuerit, penultima illius accentum recipiet, hoc modo.

Et ea que fuit Uri Et clausa est ianua

¶ Sexta, Si finalis dictio orationis, pluriū syllabarū q̄ triū extiterit, accentus cadit in primā illius, si longa sit, sed si brevis, vltima precedentis eleuetur.

In transmiratione Babilonis Et filius altissimi voca bitur

De accentu Prophetiarum.

¶ Prophetiarum accentuandi duplex est modus. Quaedam enim epistolarum more leguntur, quemadmodum diebus festiuitatum diue virginis, Ephiphantie, natiuitatis dñi, et filis, Et ille epistolarū retinet accētū. Quaedam vero more matutinalium lectionū decantantur, vt in nocte Christi, et in Ieiunijs quattuor temporum, et he accentum retinet illarum lectio

Mags num. Sed nec latere vos volo, q̄ in accentuatione plerūq̄ mos ac ritus
debur patrie seruetur et loci, Sicuti in maiori ecclesia Magdeburgensi, Tu au-
gen. tem domie, media producta legitur, ex cōsuetudine illius ecclesie, vbi alie
eccles nationes mediam corripunt ex regula. Dent igitur veniam lectores, Si
fic. aliquando diocesi, in qua sunt, scripta etiam nostra aliquo modo contraire
Pans. videbuntur. Quod licet in paucis fiat, in plurimis tamē concordiam habe-
no. bunt. Experientia etenim ductus, non preceptis, vt librum hunc in lucem
Sars ederem. Et si citra iactantiam loqui phas sit, eius rei causa. varias mundi
ma. regiones, et in ijs varias ecclesias, tam Metropolitanas q̄ Cathedralis,
Boes non sine graui iactura rerum omniū cōspexim⁹, vt posteritati prodessem⁹.
mia. In qua peregrinatione nostra, quinq̄ regna Dannonie, Sarmatie. Boes-
Dacia mie, Dacie, ac vtriusq̄ Germanie, Dioceces sexaginta tres, Urbes ter cens-
Gers tum quadraginta, populorum ac diuersarum hominum mores pene infinis-
ma. tos vidimus, Maris duo, Balticum scilicet atq̄ Oceanum magnum, na-
Mare uigamus, non vt merces arctoi sideris, sed palladios fructus cumularem⁹.
baltis Que omnia dixisse volo, Ut experientia potius q̄ preceptis, hunc de
cum ecclesiastico accentu librum in lucē produxisse, studiosi Lectores cognoscant
Mare
mags
num.

Explicit liber Tertius. Sequitur Quartus.

Spectabili, necndū Industrio Uiro Magistro Arnoldo Schlicke
Musico cōsumatissimo, ac Palatini Principis Organis-
te probatissimo. Andreas Dinitoparchus
Meyningensis, Salutem.

Plini⁹ **Arist.** **U**m intellectus noster in ort⁹ sui principio, nudus atq̄ informis
existat, nec preter informandi possibilitatē, in se habeat quicquā,
Arnolde charissime, Multi dubitauere, cur summus ille rerum
optifex deus, homini, non vt plerisq̄ insensatis animantibus, a
natura scientiam indiderit. Alijs enim nendi, alijs mellificandi, quibusdā
terendi, atq̄ alijs aliam artem fecit connaturalem, hominem autē nudū,
mermem, ignauum, sine arte, sine armis, sine tegumento, ipso natali die
abijcit ad vagitus statim et ploratus, risusq̄ ante quadragesimum diem
nulli datur, vt Plinius in prologo septimi historie naturalis scribit. Nun-
quid igitur homo bestijs inferior erit? Absit. Nam ista hominis nuditas,
non ignobilitatem, sed prestantiam eius arguit, Quoniam intus existens
prohibet extraneum, hinc videmus ea, quibus, artes connate sunt,
animalia, preter eam nihil posse, quam habent corruatam. Homo autem
omnibus caret, vt ad omnes idoneus sit. Quod naturale sciendi desyderi-
um in eo declarat, Est etenim omnibus nobis, ita naturaliter insitus scien-
tiarum appetitus, vt nullus tam sapiens, nullus tam insipiens, nullus tam

equus, nullus tam iniquus reperiatur, interrogatus an hanc, vel illam ar-
 tem scire vellet, quin vellem respondeat. Ab omnibus etenim artes appe-
 tuntur licet non emantur, ab omnibus laudantur, non inuestigantur. Ab
 omnibus diliguntur, non discuntur. Quoniam obsunt pigrizia, voluptas, Pigrizia Vo-
lup.
Inordi-
di.
docen-
dimos-
dus.
Eges-
tas
 inordinatus modus docendi atq; egestas. At licet quarumlibet artium cō-
 natus nobis sit appetitus, pre omnibus tamen alijs concinendi disciplinā
 et appetimus et diligimus. Ipsa namq; cunctas res viuentes allicit iucun-
 ditate, trahit vtilitate, vincit necessitate. Cuius partes et si omnes sacre,
 ac prope diuine existant. Quia tamen, quam contrapunctum nomināt, alijs
 longe dulcior est, dignior est, prestantior est. Quoniam aliarum domiciliū
 est omnium. Non q̄ cunctas in se musice difficultates contineat, Sed q̄ in
 suo effectū, doctum, perfectum, atq; consummatum musicum requirat. Me-
 rito igitur descissis alijs, ne et in hac vna nostrum claudicet opusculum, lo-
 cō postremo Contrapunctum (tanguam in quo omnia musice secreta res-
 ponūtur Gazophilatum) studiosis enodare curauimus, Non vt omnes,
 nisi quis natura fauet, condāt, sed vt ab alijs cōdita, bona sint nec ne, dū
 dicare valeant. Validi enim carminis constitutio, vt ipse optime nosti, nō
 tyronum, sed emeritorum militum est opus, et nō omnium, sed eorum dū
 tarat (quoniam poete nascimur) quos natura trahit ac allicit. Qui poter-
 rint igitur nostris scriptis condant, qui nō, quo poterint eant. Sed ne pl⁹
 equo digrediar, Vir prestantissime, Contrapuncti normas, sparlim pro cō-
 muni studiosorum fructu, hinc et hinc collectas, in hunc postremo compo-
 tauī librum. Quem tibi trutinendum offero, tuo examini subijcio, arbitrio
 tuo submitto. Ut te censore crispantes emulorum nasos intrepide queat
 adire. Nam a tua sententia nemo in Musica puocabit vnquā. Quoniam
 te in hac re nec quisquā doctior existit, nec acutior, qui preter visum cetera
 habes omnia, prudentiā, eloquentiam, mansuetudinē, ingenij perspicacita-
 tem mirandam, in omni musico genere, prope diuinam industriam, pluris
 marum insuper artium peritiā. Corporea cares lampade, fulget lux aus-
 rea mente, extra nec quicquā cernis, intra te omnia conspicias. Deest oculo-
 rum claritas, ingenij adest miranda perspicacitas, deficit visus: viget intel-
 lectus. Egens es oculo, locuples ingenio, Visiue virtutis defectum, nobis
 le supplet ingenium. Quare nō solum a tuis principibus, quos habes gra-
 tiosissimos, amaris, Verum vt Orpheus et Amphion, ab omnibus predi-
 caris. Vale Musice decus et delitie, et Andream tuam a Zoilis et Ther-
 sitis protege ac defende.

Musice Dimitoparchiane.
Liber Quartus Contrapun-
cti principia elucidans.

¶ Argumentum Magistri Cotheri In librum Quartum.

Sed contrapuncti postremus continet Artem:

Scita hac compones, que libet ipse tibi.

Caput Primum de diffinitione: diuisione: ne: ac nominum contrapuncti differentia

Nicomachus.

Refert Nicomachus Musicus, Canendi disciplinam, adeo simplicem fuisse primitus, vt solo Tetracordo consisteret. Nec plus assa, id est sola voce (assum enim solum dixerunt veteres Unde et assa vox nominatur ore prolata, nō admixtis alijs musicis concentibus, qua maiorum laudes cantabantur, Scribit philippus Beraldus Apuleiani Commentarij lib. x) ac eadem simpliciter, et absq; vllō modulaminis lepore prolata, perficeretur. Varijs tamen subinde auctoris bus, in Tetracorda quattuor, quindecim chordis contexta, excreuit. Quibus quintum et sextum, atq; us plura posteritas superduxit. Ita vt non vna voce tantum, sed quattuor. 5. 6. 8. et interdum pluribus, hac nostra tempestate vocibus, cantilena procedat. Nam Joannem Okefen mutetū. 36. vocum composuisse constat. Que autem id effecit industria. Contrapunctus a musicis appellatur. Est enim contrapunctus in genere nihil aliud, q̄ peritia vartarum cantilene partium inuentiua, Uel est parens modulationum, vlt vt Franchinus lib. 3. ca. 1. scribit. Est ars flectēdi cantabiles sonos, proportionabili dimensione, ac temporis mensura. Ut enim lustrum in manibus figuli. Ita constitutio cantilene in manu constituentis est musici. Quare plerq; non contrapunctum, sed compositionē, hanc artem nominare consueverunt. Talem de nominibus differentiam assignantes, Compositionem diuersarum harmonie partium, per discretas concordantias in vnum collectionem dicentes, Est enim componere, diuersas harmonie partes discretis concordantijs in vnam colligere. Contrapunctus vero est plani cantus diuersis melodijs, subita ac improuisa, ex sorte ordinatio, Unde sortisare, est planum cantum, certis consonantijs, ex improuiso ordinare. Dicitur autem Contrapunctus, auctore Bacheo, quasi contrapunctis vocibus, concors concentus, arte probatus.

Philippus Beraldus.

Ioannes Okefen.
Franchinus.

Bacheus.

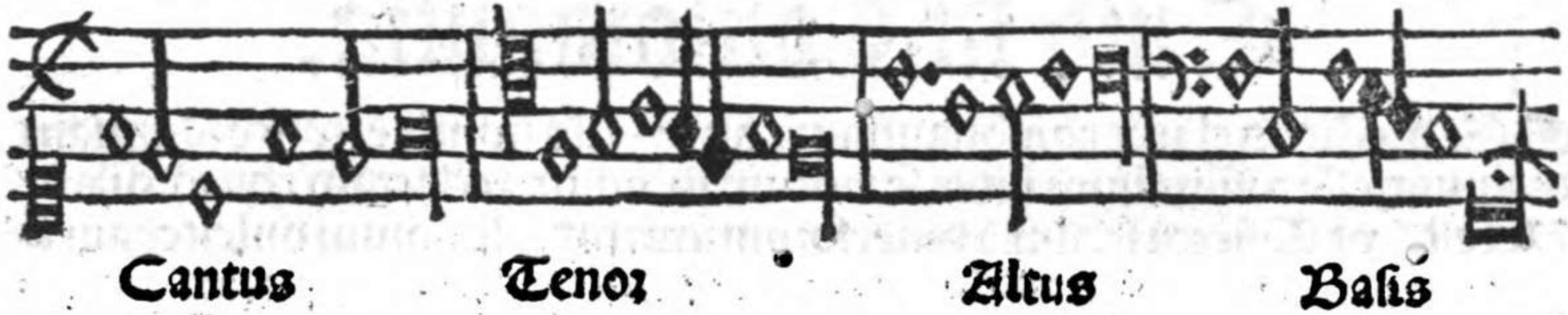
De contrapuncti diuisione.

¶ Cōtrapunctus duplex: Simplex scilicet et Coloratus inuenitur. Simplex Est plurium cantilene partium per notas specie sibi similes, concors ordinatio. Ut quum choralis contra Choralem: breuis cōtra breuem: simpliciter ordinatur. hoc modo.

¶ Coloratus autem contrapunctus: Est plarium cantilene partium: discretis concordantijs ac diuersis figuris constitutio hoc q̄ sequitur modo.

Caput Secundum de consonantijs ac dissonantijs.

Cum Concordantia secundū Boetium: sit rata duarū vel pluriū permixtio vocū: et vox nec absq̄ sono: nec sonus absq̄ pulsu: nec pulsus sine motu fieri possit: motū secare necesse est Motu um igit̄ alij equales alij inaequales sūt. Et rursum inaequaliū alij plus: alij minus inaequales: alij mediocriter. Ex motuum autem equalitate equales sonos fieri: et ex inaequalibus: inaequales conuāt. Et quidem ex mediocri inaequalitate sonos consonos: ex omnino autem a se distantibus dissonos procreari. hinc est quare Pythagorici ultra Bisdiapason: vt et superius lib. 1. ca. 5. claruit: nullā consonantiā: ob nimiam extremorū distantiam: consistere posse concluderunt. Quanto igitur soni propinquiores: tanto suauiores existant: et quo distant amplius: in eo consonant minus. Qd̄ (Quā Consonantia duorū sonorum mixtura sit: vniiformiter auribus incidēs) ex i equali taliū sonorū i aures incidētia euenire potissimū argumentor. Soni enim acuti celerius q̄ graues audiuntur. Quēadmodū mucro fastigiatus momento penetrat: Quod vero hebetius est retusiusue nō ita: sed cum mora et segniter: Similiter: vibrata vox audita: peruellit ac fodit. Celsus ait: Gravis obrūdit: veluti trudendo: Scribit Celsus lib. 10 ca. 53.

De Vocibus.

¶ Quoniā similitudo vocū consonantiā nō parit: sed dissimilitudo. Vocū igitur alie vnifone dicuntur: alie non Unifone sunt: quarum vnus est so-

nus. Non vnifone, vero quarum vna grauior, altera acutior est. Non vnifonarum, alie equifone, alie consone, alie Emmeles, alie dissonne. Equifone sunt, que simul pulse, vnum ex duobus sonum efficiunt, vt Diapason et Bisdiapason. Consone, que compositum seu permixtum sonum reddunt, Diapente et Diapason diapente: Emmeles sunt, que cum consone non sint, consonis tamen proxime assistunt. Ut ille que tertias, sextas, vel alias imperfectas concordantias sonant. Dissonne vero sunt quarum soni impermixti insuauiter sensum ferunt.

Quid sit Concordantia.

Tinc **tor.** Et predictis claret consonantiam, quam alio nomine concordantiam dicimus, esse dissimilium inter se vocum in vnum redactam concordiam. Uel est, vt Tinctor scribit) diuersorum mixtura, sonorum dulciter auribus conueniens. Uel secundum Stapulensem lib. 3. Est soni acuti grauisque mixtura, suauiter, vniiformiterque auribus incidens. Quarum apud praticos duodecim in vsu seruantur, licet non nulli replicatione predictarum plures habeant.

Stapu
len.

Scilicet $\left\{ \begin{array}{l} \text{Unisonus.} \\ \text{Tertia.} \\ \text{Quinta.} \\ \text{Sexta.} \end{array} \right. \left\{ \begin{array}{l} 8 \\ 10 \\ 12 \\ 13 \end{array} \right\} \cdot \left\{ \begin{array}{l} 15 \\ 17 \\ 19 \\ 20 \end{array} \right\}$ Unisonum et eundem causant sonum quia fiunt in octauis

De Dissonantijs.

Boe. Dissonantia, vt inquit Boetius. Est duorum sonorum sibi in se impermixtorum dura atque aspera collisio. Uel, vt Tinctor ait, est diuersorum mixtura, naturaliter aures offendens. Quarum sunt nouem.

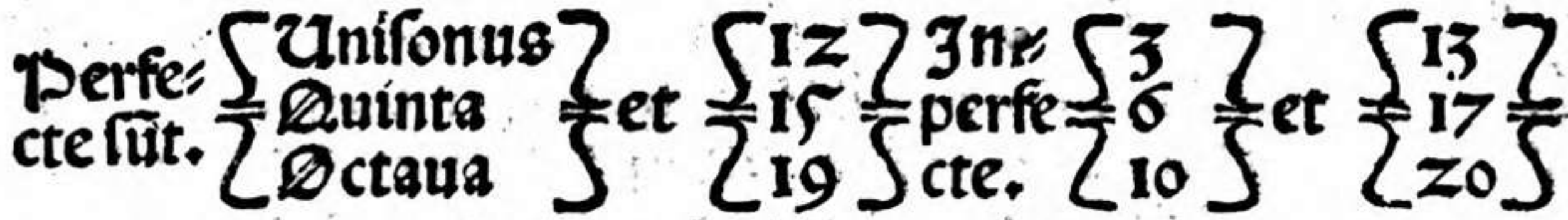
Scilicet $\left\{ \begin{array}{l} \text{Secunda} \\ \text{Quarta} \\ \text{Septima} \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} 9 \\ 11 \\ 14 \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} 16 \\ 18 \\ 21 \end{array} \right\}$ Unum et eundem causant sonum, quia fiunt in octauis.

Caput tertium de Concordantiarum diuisione.

Concordantiarum alie simplices seu primarie, vt Unisonus, tertia, quinta, et sexta, Alie replicate seu secundarie que et equifone sunt precedentibus, dupla dimensione concepte. Octaua namque cum vnifono, decima cum tertia, duodecima cum quinta, et tredecima cum sexta, sonocoiit. Alie triplicate, scilicet quindecima, que et vnifono

et octave sono equatur. Decima septima que et tertie et decime. Decimas nona que quite et duodecime. Vicesima, que et sexte et tredecime symbolizat sono, et sic deinceps. Concordantiarum item alie perfecte: alie imperfecte. Perfecte sunt, que in certis proportionibus radicate, numerorum in presidio probabiles existunt. Imperfecte vero cum probabiles non sint: inter perfectas tamen collocata consonum efficiunt sonum. Quarum nomina hic leguntur subscripta.

¶ Quarum quelibet simpliciter ducta, duas tantum voces recipit, licet per commixtionem plures recipiat.

Concordantiarum regule.

¶ Prima, due concordantie perfecte eiusdem speciei se sequi, non permittuntur, sed bene diuersarum. Potest tamen octauum sequi octaua, dummodo dissimilibus ac contrarijs procedant motibus, Inquit Franchinus lib. 3. ca. 3. sic.

DISCANTUS

TENOR

¶ Secunda, due concordantie imperfecte, vel etiam plures: se sequi simul ascendendo vel descendendo permittuntur. ¶ Tertia, Imperfectas concordantias semper sequatur proximior perfecta, puta imperfectam tertiam unifonus, perfectam quinta, imperfectam sextam quinta, perfectam octaua: vt Gafforus lib. 3. ca. 3. declarat. ¶ Quarta, Plures eiusdem speciei perfecte concordantie immobiles, se sequi permittuntur, mobiles vero non. ¶ Quinta, Minima nota, vel pausa illius, inter perfectas eiusdem speciei concordantias mediare non sufficit, propter paruum, et quasi insensibilem eius sonum. licet a plerisque contrarium sit seruatum. ¶ Sexta, Congingere potest vt minima, vt semiminima, partibus contrarie procedentibus, discordantia sit, huiusmodi enim discordantia latet, nullam auribus inferens lesionem. Cauendum tamen est. ne due vel plures simul iungantur. ¶ Septima, Breuis vel semibreuis discordans, a contrapuncto relegatur. Sunt tamen qui breuem in quadruplo, et semibreuem in duplo diminutam admittunt discordantem.

Capitulum quartum: de generalibus contrapuncti preceptis.

Regula prima. Cupiens componere quicquam: primo formet tenorem: vel quacunque aliam vocem: secundum toni exigentiam: sub quo regulatur.

¶ Secunda: Modi inusitati omni ex parte sunt vitandi: dissonant namque omnes preter decimas. ¶ Tertia, In concordantibus perfectis, nunquam ponatur vox mollis contra duram, nec e contra. Sed aut mollis contra mollem, dura contra duram, aut saltem naturalē. Naturales namque antipites, et cum b mollibus et cum h durabilibus concordabunt, hoc modo

TENOR

Basis non valens

Basis valens.

¶ Quarta, Si tenor in choralibus nimis profunde processerit, transponatur ad quintam, vel quartam: si necessitas id efficiat, ut in hymno Quem terra, licet videre.

¶ Quinta: Omnes catilene partes: in principio et fine veteres in concordantibus perfectis posuere: que lex apud nos arbitraria est.

Pythagorici.

¶ Sexta, Una voce sursum, vel deorsum gradiente: non est opus variare reliquas, quia immobili voci plures consonantie mobiles possunt coaptari.

¶ Septima: In omni cantilena: consonantie querantur propinquiores: namque que distant nimium: dissonantiam sapiunt: Tradunt Pythagorici.

¶ Octava: Tenor una cum alijs dulcē habeat melodiā: in vagis collationibus.

¶ Nona: Si tenor acutas et excellentes tetigerit: discantus poterit descendere ad locum tenoris.

¶ Decima. Si tenor cadendo tetigerit graves: bassus scandat in locum tenoris iuxta concordantiarum exigentiam.

¶ Undecima: Dis cantilena: formalibus clausulis sepius venit exornanda.

¶ Duodecima: Si tenor clausulam discantus habuerit: discantus e contra clausulam tenoris occupabit: clausulando aut de decima in octavam, aut de tertia in unisonum: hoc modo.

DISCANTUS

TENOR

Tredécima: Si bassus clausulam tenoris assumpserit: tenor clausulam discantus habebit. Vel si bassus clausulam discantus tenuerit: tenor suam seruabit clausulando: vt in regula precedente ostensum est: hoc modo.

TENOR

BASSUS

Quartadécima: discantus raro supra tenorem quintam teneat: sed in perfectas concordantias sepius.

15. Bassus infra tenorem raro vel nunquam locetur in sexta: nisi mox sequatur octaua: sed in perfectis sepius.

16. Si bassus sextam sub tenore habuerit: Discantus ponatur in quinta supra tenorem clausulando in tertiam hoc modo.

DISCANTUS

TENOR

BASSUS

Décimaseptima: discantus raro faciat saltum per quintam sursum: sed per sextam et octauam sepius. Cui et octaua infra prohibetur: reliquis intervallis omnibus concessis.

18. Bassus per sextam saltare prohibetur: alios modos omnes communes habet.

19. In quartis mi: contra fa, non consonat: quia causat Tritonum.

20. quarta et si simpliciter ducta dissona sit: coniuncta tamen concordiam commixtroni: concordem cum extremis efficit medietatem: inquit **Franc**

chinus

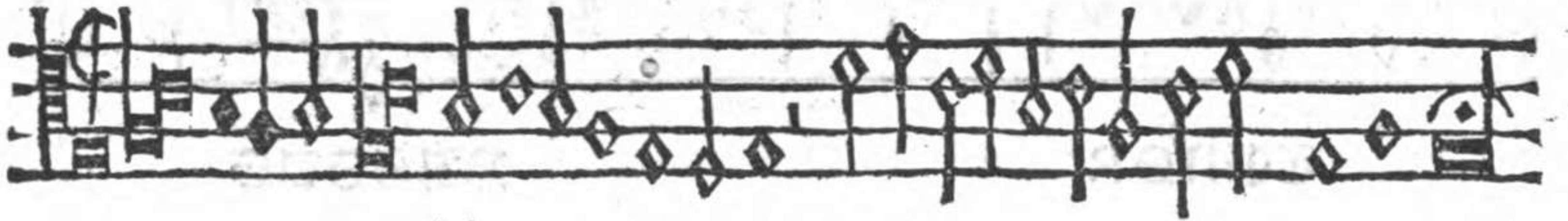
21. quarta duobus tantum locis in contrapuncto admittitur. Primo quando inter duas octauas clausa quinta infra habuerit: Quia si supra quinta sit: non valet consonantia: Ex ea Aristotelis (qui Anagnostes: idest lector infatigabilis a Platone nuncupatur) ratione: qua in problematibus sonos grauios dissonos acutioribus dissonis magis sensibiles esse declarat Secundo quando tenor et discantus per vnam: aut plures sextas procedunt: tunc vox que media est: quartam semper sub cantu: tertiam vero supra tenorem seruabit: hoc modo.

Anagnostes infatigabilis lector.

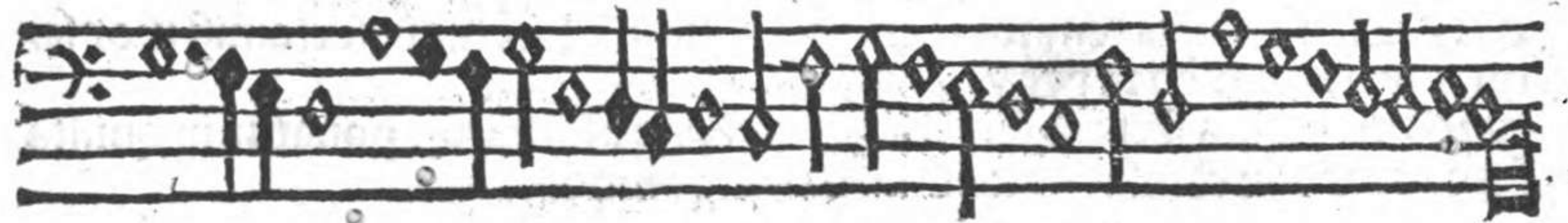

VOX suprema

VOX media.

VOX infima.

¶ Vicesima secunda, Celeberrimus quidam Contrapuncti modus effici-
tur, Inquit Franchinus, Si bassus cum discantu, vel alia quavis voce
per decimam distans simul gradiatur, tenore concorditer ad vtrunq; com-
meante, hoc modo,

TENOR huius.

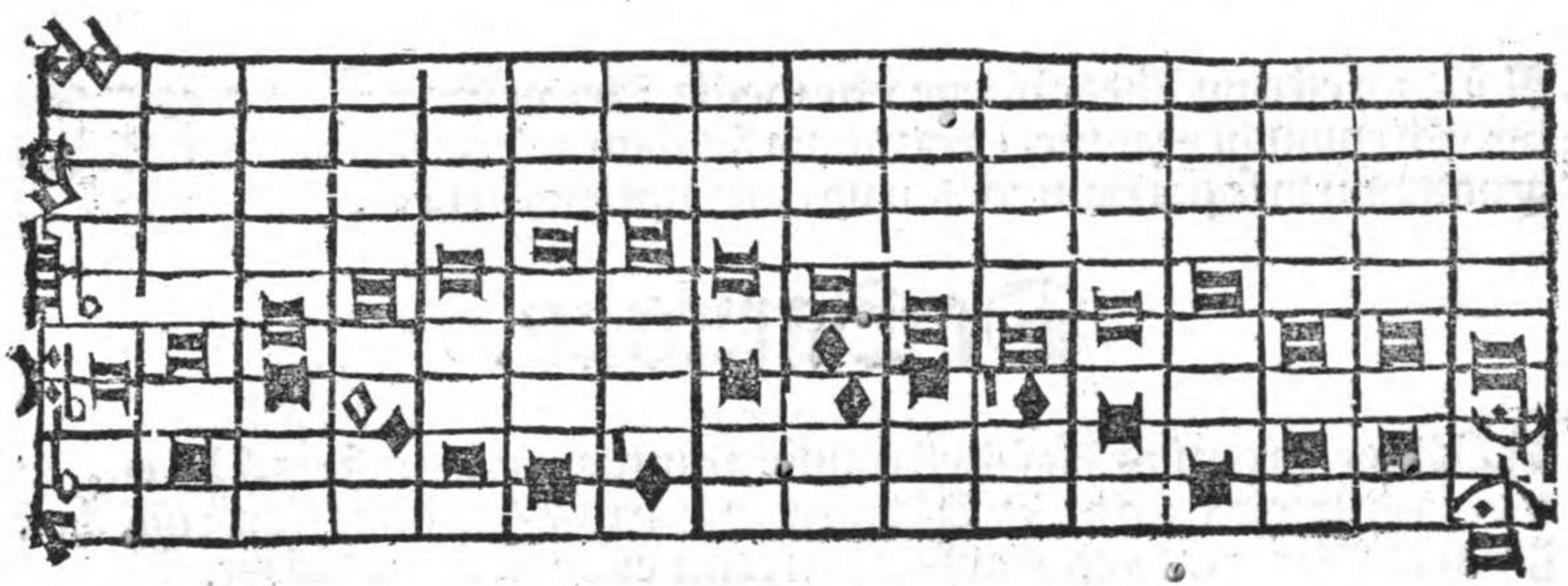

Disantus ex Base in decimis.

¶ Vicesima tertia, Si nec eandem consonantiam iunxeris, duas partes in
decimis concordabis.

¶ Vicesimaquarta, Necessarium erit artis huius Tyronibus, scalam decemlinealem vt forment, formatam cancellis distinguant, Ita vt singula tempora, singulis cancellis, clauibus rite signatis, ne confusa notarum comixtione impediatur, inscribere valeant. Presentantius tamen est absque scala condere, quod cum difficile sit, a scala incipiant adulescentes, hoc modo

¶ Nec id paruis faciant Tyrones, quo nam pacto signa ipsa conferantur, ex quorum inordinata relatione, tot errores in musica emerfere, vt non facile sit cognitu, quo nam calle quisque tutus incedat. Quo circa si signo signum conferre quis voluerit, diminutionis proportionumque naturam caute attendat, ne facta relatione huius ad hoc, alterius mensura vel excreseat vel deficiat.

De cantilene partibus ac clausulis Caput Quintum.

p Risce musice simplicitas, varias cantilene partes nesciuit, quas nostro euo subtilitas exposcit. Ducto enim toto: augentur et partes illius. Partes autem quibus nunc musici vtuntur, plures sunt scilicet Cantus: Tenor, Tenoracutus, Melodia, Concordans, Uagans, Contratenor. Basis, et us plures. Sed quonia in communi usu omnes non sunt: de frequentioribus non nihil dicemus: de rarioribus autem supersedendum duximus.

De Discantu.

¶ Discantus: vt Tinctor refert. Est cantus diuersis vocibus constitutus. Dicitur enim discantus, quasi diuersus cantus: Quo nomine omnem mentor.

Ioan. Tinctor.

furalem cantilenam veteres nominabant. Nos autem quoniam discantus pars est cantilene ab alijs discreta: ita describemus. Discantus est cuiuslibet cantilene pars suprema. Uel est harmonia puellari voce modulanda.

De Tenore.

¶ Tenor est cuiuslibet cantilene vox media. Uel ut Gaffor^{us} lib. 3. ca. 5. scribit. Est cuiuslibet cantilene relationis fundamentum: dictus a tenēdo: eo quod omnium in se partium consonantiam respectiue teneat.

De Baritone.

¶ Bassus seu potius Basis: est cuiusuis cantilene pars infima. Uel est harmonia grauiori voce concinenda: qui et Baritonus dicitur a Bari quod est graue: u in b mutata: eo quod grauiorem cantilene partem possideat.

De Tenore acuto.

¶ Tenor acutus est cantilene pars antesuprema. Uel est baritonantis decus: plerumque enim bassum decorat: duplam cum eo consonantiam faciens. Reliquas partes studiosus quisque se magistro describet.

De clausulis formalibus.

Tinctor. ¶ Quomodo omnis cantilena formalibus quibusdam clausulis ueniat exornanda: Quid clausula sit dicemus. Est igitur clausula (ut Tinctorius scribit) Cantilene particula, in cuius fine vel quies vel perfectio reperitur. Uel est uocum diuersimode gradientium in consonantibus perfectis coniunctio.

De clausulis regule.

¶ Prima: Omnis clausula tribus constat notis ultima: penultima: et inpenultima.

¶ Secunda: Clausula discantus tribus notis conflata: ultimam semper habebit sursum.

¶ Tertia: Clausula tenoris tribus etiam constat notis ultima semper descendente.

¶ Quarta: Baritonantis clausula: ultimam: modo supra: modo infra te-

nozem requirit. Communiter tamen in octauā infra detrudit. Interdum etiam in quintam supra extollit.

¶ Quinta: Tenoris acuti clausula: ultimā modo eleuat: modo depūmit: modo cum alijs in vnifono disponit: qui cum varijs procedat motibus: ei us constitutio carminum conditoribus est arbitraria.

¶ Sexta: Clausula discantus penultimam supra tenorem in sexta requirit. Uel in quinta: si bassus infra sextam occuparit.

¶ Septima: penultima tenoris supra bassum in quinta rite locat: In sexta quoq; si bassus tenoris et ipse discantus clausulam assumpserit.

¶ Octaua: Si clausula tenoris in mi: desierit: vt in Deutero fit: vel alias: penultima bassus: non in quinta: sed tertia infra tenorem locata: in quintā finalem cadat: absq; discantus discrimine: vt subscripto cōcentu declaraf.

TENOR

BASSUS

¶ Nona: Si clausula tenoris terminat asuerit in re, vt communiter in protho, bassus eleganter de quinta in tertiam supra clausulabit, discanto non variato, licet et in octauam cadere possit.

TENOR

BASSUS

¶ Decima, omnis cantilena eo est suauior, quo clausulis formalibus abundantior. Tanta enim clausulis inest vis, vt etiam dissonantias faciat consonas perfectiōis grā. Vigilent igitur studiosi, vt in cātilenis suis formales clausulas q̄ sepiissime ponāt. Quo autem id facilius fiat, clausularum exercitium seu promptuariū hic duximus apponēdū, vt quas studiosi hic decantant, eas ita in suis cantilenis formandas esse credant.

Exercitium clausularum formalium sequitur.

A musical staff with a treble clef and a key signature of one flat. The notation consists of a series of diamond-shaped notes with stems, arranged in a sequence that moves generally upwards and then downwards. The notes are connected by stems, and there are some beams connecting them.

DISCANTVS

A musical staff with a treble clef and a key signature of one flat. The notation consists of a series of diamond-shaped notes with stems, arranged in a sequence that moves generally upwards and then downwards. The notes are connected by stems, and there are some beams connecting them.

A musical staff with a treble clef and a key signature of one flat. The notation consists of a series of diamond-shaped notes with stems, arranged in a sequence that moves generally upwards and then downwards. The notes are connected by stems, and there are some beams connecting them.

A musical staff with a treble clef and a key signature of one flat. The notation consists of a series of diamond-shaped notes with stems, arranged in a sequence that moves generally upwards and then downwards. The notes are connected by stems, and there are some beams connecting them.

TENOR

A musical staff with a treble clef and a key signature of one flat. The notation consists of a series of diamond-shaped notes with stems, arranged in a sequence that moves generally upwards and then downwards. The notes are connected by stems, and there are some beams connecting them.

A musical staff with a treble clef and a key signature of one flat. The notation consists of a series of diamond-shaped notes with stems, arranged in a sequence that moves generally upwards and then downwards. The notes are connected by stems, and there are some beams connecting them.

BASSVS

A musical staff with a treble clef and a key signature of one flat. The notation consists of a series of diamond-shaped notes with stems, arranged in a sequence that moves generally upwards and then downwards. The notes are connected by stems, and there are some beams connecting them.

De specialibus contrapuncti. preceptis. Caput sextum.

¶ Expeditis singulis, que ad cōponendī disciplinā, in generali necessaria visa sunt. Nunc essentialiter regulis brevissimis rem ipsam, vt est, aptem.
¶ Prima Disposito cantu cū tenore in vsono, bassus tertiā infra, et altus eandem supra requirit. Vel bassus quintam infra, quartā supra, q̄ si bassus octauam infra occuparit, Altus in tertia supra, vel quarta infra concors dabis q̄ aptissime. Sin autem bassus decimam infra tenuerit, Altus tertiā supra, aut eandē vel sextā infra requirit, vt in subscripta figura cōplicitur.

Exm prim	Secundi	Tertij	4. ^{ti} membri
	Altus ◊		
Altus ◊		Altus ◊	Altus ◊
Discā: Tenor ◊	Discā: Tenor ◊	Cantus Teor ◊	Dis: Tenor ◊
Bassus ◊		Altus ◊	Altus ◊
	Bassus ◊		Altus ◊
		Basis ◊	
			Bassus ◊

¶ Secūda, quoties discantus supra tenorē in tertia situatur, Bassus in tertia infra, et altus in sexta supra, vel i vnisono locef. Sed si bassus infra octauā habuerit, quintā enī habere nō pōt, Altus quartā infra, tenebit, Bassus aut decimā infra occupante, altus tertiā vel sextā infra requirit. Quod simili vt supra pictasmate studiosus q̄sq̄ punctari poterit. ¶ Tertia, Si discant⁹ quita supra tenorē, qd̄ raro cōtingit, sortitus fuerit, Bass⁹ occupabit infra settā, et altus supra tertiā vel infra quartā. ¶ Si bassus octauā infra sonuerit, Altus tertiā supra, vel quartam aut sextam infra postulat.

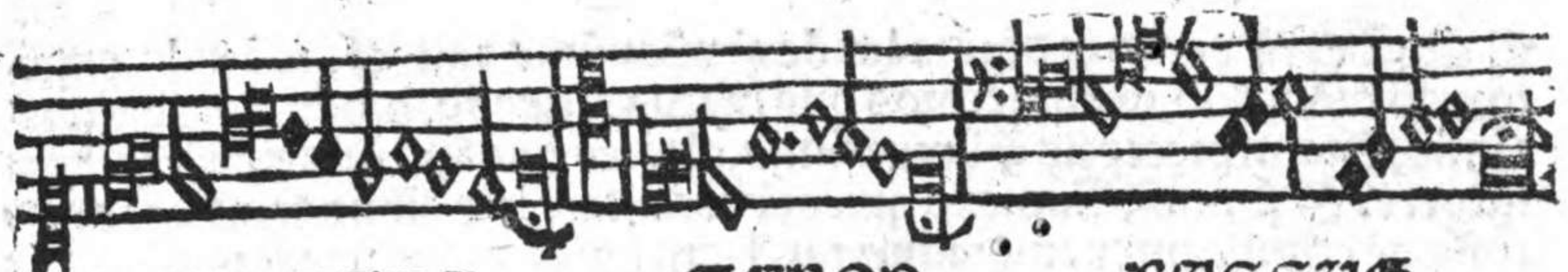
¶ Quarta. Discantu sextam supra tenorem occupante, Bassus quintam infra, et altus tertiam infra, vel quartam supra teneat. Uel si bassus octauam infra tenuerit, Altus in sola tertia supra concordabit, Basso aut decimam infra occupante. Altus tertiam supra, vel eandem infra sonabit. Posset et octauam infra possidere, et cum discantu tredecimam sonare. **¶ Quinta.** Si discantus in octaua supra tenorem locatur, Bassus in tertia infra, et altus in tertia, vel sexta supra, aut in quinta infra rite concordat, Cum autem bassus eandem infra tetigerit, altus quartam vel sextam supra, aut tertiam infra sonabit. Si vero bassus octauam infra sonuerit: Altus tertiam vel quintam supra concorditer iubilabit. Basso autem ad decimam infra cadente, Altus tertiam vel sextam supra, vel eandem infra iure possidebit. **¶ Sexta.** Quoties discantus in decima supra tenore quieuerit, Bassus in tertia infra. Et altus in tertia, sexta, vel octaua supra locum sibi vendicabit. **¶** Si bassus in tertia supra reperitur, Altus in tertia infra, aut quinta vel octaua sursum illi consonabit. Si autem bassus supra tenorem quintam habuerit, infra enim habere non potest: Altus tertiam supra, vel octauam infra, concordem seruabit Basso vero ad octauam infra cadente. Altus quartam infra, vel tertiam aut quintam supra contingere potest. **¶ Septima.** discantu supra tenorem duodecimam occupante, bassus in octaua infra locetur, Et altus in tertia, quinta, vel octaua supra. Cum autem bassus tertiam supra sonuerit, Altus quintam, octauam, aut decimam, concorditer iubilabit. **¶ Octaua.** si discantus supra tenorem in quarta locatus fuerit, bassus quintam infra, et altus tertiam infra, vel sextam supra pro sua concordia requirit. Conuerso modo (si bassum primo formare tentaueris) cum discantu facere curabis. Si autem quis plures, quam quattuor partes conficere uoluerit, sumat concordantias infra vel supra, iuxta aliarum partium exigentiam, seruatis seruandis; quod arbitrio committimus conditoris.

Quibus de causis pause in contrapuncto ponantur. Caput septimum.

¶ Husarum in contrapuncto: pluribus de causis: toleras constitutio. **¶** Primo: remouende difficultatis gratia: dum enim due vel plures cantilene partes ita coaptantur, ut alias coaptare difficile sit: pausas ponimus quoad difficultas illa cessauerit. **¶** Secundo: propter vitare voces fictas: atque prohibita musice interualla. **¶** Tertio: propter duas concordantias perfectas distinguere: que se mutuo sequi non possunt: nisi vel nota vel pausa interueniat. **¶** Quarto. formandarum fugarum gratia. Est autem fuga unius et eiusdem clausule in exordio vel quouis alio loco: per diuersas cantilene partes successiua distributio. Uel est eiusdem clausule in diuersis cantilene partibus repetitio: hoc modo.

Quid sit fuga.

DISCANTUS   **TENOR**   **BASSUS**

¶ Quinto: pause in cōtrapūcto respiratiōis grā admittunt: Ne ob cantiles ne celeritatē: vel spūs cantātis deficiat. Uel ex inordinata respiratiōe cōfusio accidat. ¶ Sexto: vt graduū musicaliū: in sua pfectiōe p̄sistētū: intrinseca signa atq; inditā existant. Modus enim pfectus triū tēporū pausa: intrinsecus designat Tps pfectū: per duas pausas semibreues: cum nota semibreui collocatas: vt supra lib. 2. ca. 5. dictū est. ¶ Septimo ob pluralitātē partiū cantilene tolerant pause: Cantilena enim plurib⁹ q̄ quattuor partibus incedente: cantantibus quibusdā: quasdā pausare necessū est: Ne vel ex vocū nimia elongatione: vel consonantiarū inconcinna permixtione: suauitas obtundat: et concentus strepere magis q̄ consonare videat

De vario canentium ritu ac decē cauendi mandatis. Caput octauum.

Cum quisq; suo viuat genio: nec eisdem omnes pareant legibus nationūq; diuersitas: diuersos mores habeat atq; ritus: habitu: victu: studio: sermone: castu. Hinc Angli iubilant: Galli cātāt: Inquit Franchinus: hispani ploratus promūt: Italorum pars qui Januensium littora inhabitant Caprisare dicuntur: ceteri la trant: Germani vero: quod pudet dicere: vt lupi vllulant. Et cū sit meli⁹ familiaritatem destruere: q̄ contra veritatē aliquid temere diffinire: Veritas dicere cogit: quod amor patrie propalare reprehendit. Germania cantores plures: mulicos paucos nutrit. Nam preter eos: qui in sacellis principum aut sunt: aut fuerunt: Paucissimi canendi disciplinam: Cleri gloriā: vere cognoscunt. Magistratus enim: quibus hec res commissa est: Cantores secundum vocis asperitatem: nō artis peritiam, ceremonijs ac iuuentuti p̄ficiunt: deū boatib⁹: mugitibusq; placari arbitantes: qui suauitate magis q̄ stridore: plus affectu q̄ voce in scripturis legitur gaudere. Nā vbi in canticis Solomon: vocem ecclesie in auribus Christi sonare scribit: mox causam: vt quia dulcis sit: subiungit. Recte igit Baptista Mantuan⁹ Neotericus ille Virgilius in omnem turgidum inscium atq; boantem cantore inuebitur dicens. Cur tantis delubra bouum muginō⁹ imples. Tu ne deum tali credis placare tumultu: Quem in cymbalis non simpliciter: sed bene sonantibus laudandū propheta precepit.

Angli
Galli.
Hispani
Itali
Germani.

Baptista.
Mantuan⁹
Propheta

De decē mādatiſ oīa cauēti necessarijs.

¶ Quū varj varjs in diuina laude abusionibus agitent, mō indecenter corpus mouendo, mō indecoros oris hiatus faciendo, modo vocales mustando, Statui preceptis q̄ breuissimis, cātores quosq̄, quo min⁹ errēt, instituere. **¶** Prīmū, Cupiens quicpiā decantare, pre oibus tonū ac repercussionē ei⁹ diligenter animaduertat. Nam qui cantum citra toni cognitionem canit, idem facit quod is, qui syllogysmū extra modū ac figuram componit. **¶** Secūdū, scalam sub qua cātus decurrit vigilanter attendat, ne ex molli durū, aut ex duro mollem faciat. **¶** Tertiu, vocē quīq̄ canentiū verbis cōformare studeat, ita vt in re lamentabili tristē, hylari vero q̄tū potest iucūdū cōcentū promat. Qua in re non possum nō mirari Saxones, preclarissimos germanie populos (quorū presidio educatus et ipse sum, ⁊ ad scribendā musicā instigatus) q̄ in mortuorū exequijs preacuto, hylari, atq̄ iucundo concentu vtantur Non alia vt reor causa, q̄ q̄ vel mortē (vt Valerius de Cleobi et Bitone fratrib⁹ lib. 5. scribit) summū hominī bonū esse, vel post corpus animas (vt apud Macrobiū lib. 2. de Sōnio Scipionis est) ad originem dulcedinis musice, id est celum recidere credant. Quod si ita esset, Ipsos mortis huius terrene strenuos contēptores, ac future glorie zelatores esse iudicaremus. **¶** Quartū, Mensure pre omnib⁹ teneatur equalitas. Nam sine lege ac mensura canere, est deum ipsum offendere, qui omnia nūero, pondere, et mensura bene fecit. Quare resipiscant orientales Franci: gentiles mei, Nec vt antea in choralī cantu, notulas iā producāt, iā corripīāt, sed ab herbipolensi nobili ecclesia, capite suo, in qua optime canit scanendi exemplū sumant. Quod et Bragensi ecclesie nō minus foret vtile: q̄ decorum, qm̄ et ipsa notas iam producit, iam plus equo absūmit, Nec hoc inter pretereunda ponam⁹, quod pietas, quā vita functis debemus, exposcit. Quorū vigilie, ita enim vulgo dicuntur, tanta confusione, tanta festinantia, tanta illusionē (Nescio quis mentes eorum, quibus hec res commissa est, Blastor exagitet) persoluuntur, vt nec a voce vox, nec syllaba a syllaba, nec interdum per integrū psalmū a versu vers⁹ discerni queat. **¶** impietas diris plectenda supplicijs, Talē o pastores ijs, quorū beneficio et viuitis et hoc habetis quod estis, pro meritis mercedem redditis? Talem pro ijs, quorū largitionis opem indies postulatis, rogatis, extorquetis, preces funditis? Tali vlulatu. tali strepitu, tali murmure, cui nulla deuotio; nulla verborū expressio, nulla syllabarū articulatio subest, deum placari creditis? Rixantes canes audiret satius summus omnīū parens, q̄ hec vestra myrmura, nec lege nec modo prolata. Quid de priuatis (bonorū pace dictū sit) orationibus dicam, cū publice, quas p mortuis funditis, tales sunt, vt hominibus displiceant, deū, qui imperfecta dona odit, offendant, quam vereor, illas, ijs fore peiores. An non creditis, vos olim de villicatione vestra reddituros rationem? An non illud Ezechielis. 33. de manu vestra sanguinē eorū requirā, attenditis? hoc est verbū cunctis, quibus aliorū cura cōmissa est, iugiter fuminandū, hoc est Platonis ipsius speculū, in quo faciem suam sepius contemplari debent pastores, vt vita, subditis, sanctitatis prebeant, exemplum, ⁊ fidelibus des

Saxo-
nescla
ri ger-
manie
ppli
Vale-
rius.
Mas-
crobi.

Orien-
tales
franci.
Herbi-
polis
Pras-
ga.

functis oratione, prece, cantu pietatis prestent suffragiū. Justū enī est, piū ē:
 sanctū est pro defūctis orare: vt a peccatis soluantur. ¶ Quintum, autens
 torum tonorum cantica, profunde sibiugalium acute, neutralia vero mes
 diocriter intonentur. Hec enim in profundum, illa in acutum, verum ista i
 vtrunq; tendunt. ¶ Sextum, mutatio vocaliūm parū docti cantoris est
 iudiciū. At licet varū in hoc populi varie peccent, multitudo tñ peccantis
 um non tollit peccatum. Qua in re attendat, imprimis franci ne u pro o,
 vt solent, pronuncient, nuster pro noster dicendo. Religiosi quoq; campes
 stres censuram non euadunt, dum *Arem* pro *Oremns* legūt. Simili abu
 sione Renenses oēs a *Spyra* vsq; *Confluentiā* vrbem, i vocalē in ei dypb
 thongū vertunt, *Mareia* p maria dicentes. *Vestphali*, pro a vocali, a et e
 coniunctim proponunt, videlicet *Aebs* te, pro abs te. Saxones interiores
 ac tota natio *Sueuorū* e *Vocalē* per e r i legunt, deius pro dcus dicentes.
 Germaniē quoq; inferioris incole, omnes coniunctim u et e, pro a vocali
 exprimunt. Quos errores licet Germanie lingua persepe requirat, Latina
 tamen: que nihil cōmercij cū nostro vulgari habet: maximopere abhorret.
 ¶ Septimum, caueat cantor ne asino clamore cantum plus equo vel inci
 piat, vel inceptum vocis instabilitate sursum trahat. Non enim clamor,
 sed amor aures; demulcet omnipotentis, non strepitus ille labiorum, in
 quit *Erasmus* noster, sed ardens animi votum, Velut vox intensissi
 ma diuinas ferit aures. *Moyfes* nullam edebat vocem et tamen audi
 uit: quid clamas ad me. Sed cur Saxones et qui *Baltica* littoza acco
 lūt ihs gaudeāt clamoribus, causa nulla subest, Nisiq; vel surdū deū habeāt.
 Vel (quia in austro celos cōscendit) ipsum et boreales et australes ob di
 stantiam equaliter audire non posse autumant. ¶ Octauum differentiam
 festi a festo, quisq; canentium, discernat, Ne simplici feria, velut summa, vt
 solēnisset, vel torpeat omnino. ¶ Nonum, indecens oris byatus, atq; inde
 corus corporis motus, cantorem declarat insanum. ¶ Decimū, super om
 nia deo studeat placere cantor, non hominibus. Inter omnes etenim ho
 mines, Inquit *Guido*, fatui sunt cantores, quibus querenda deuotio con
 temnitur, vitāda lasciuia queritur squoniam id quod canunt, ad homies,
 non ad deum ordinant, humanam illam gloriolam querunt, vt eternam
 amittant, hominibus placere conantur, vt deo displiceant. Alijs deuotio
 nē, qua ipsi carent ingerūt. Creature fauorē laudēq; et venant et ambiūt,
 Creatoris autem contemnunt, Cui debetur honor Cui reuerentia, cui fas
 mulatus. Cui me: meaq; omnia deuoueo, cui psallā q̄ diu fuero. Ipse enim
 a terra suscitauit inopem: et de stercore erexit pauperem. Benedictum igi
 sit nomen eius gloriosissimum in secula seculorum **AMEN.**

Renēs
 fes.
 Spys
 ra.
 Cons
 fluens
 tia.
 Vuest
 phal.
 Saxos
 nes
 Sues
 ui.
 Inses
 rio.
 Gers
 mani.
 Saxos
 nes
 Bals
 thici.
 Colos
 ni.
 Gui.

Finis huius operis.

Has nostras musicalium Theorematum elucubratiões: aliquot iam
 anis: non arrogante causa: vt quidam Zoili gannunt: sed vt
 dormitantibus alijs: ipse iuuentuti germanice prodessem: ex-
 quisitas: et iam tandem in formam libri redactas: Typogra-
 phicę oblatas: Studiosi lectores amicis oculis inspicere dige-
 nentur. Verũ si styli humilitas: et verborũ simplicitas quem offenderint.
 Uelim materie in qua versamur: et pueris: quib⁹ scribimus: id attribuat.
 Non deerunt scio qui laborem hunc nostrum: canino dente lacerabunt: a
 tergo ferient: priusq̃ legant despicientes: et anteq̃ intelligunt annihilans
 tes. Qui et videri q̃ esse musici malunt: non autoribus: non preceptis: non
 rationibus: obtemperantes: Sed quicquid cerebroso ac fantastico ipsorũ capi
 ti placuerit: id licitũ: id artificiale: id musicũ affirmat. Quib⁹ aurẽ ne det̃
 orio. Malis eni displicere: laus est. Immo: vt Antistenis philosophi vtar
 sententiã: Superioris persone est detractiõẽ pati: inferioris facere. Et cum
 potior sit vnius sapientis laus q̃ decem stultorum: non detrahentium plu-
 ralitem: sed qualitatem considerate: Attendetes q̃ facile sit garrulas istas
 picas conuincere: et quasi pulices inter vngues comprimere. Neq̃ usquis
 bus ars odio est auscultate: Quia quod ipsi ob ingenij hebetudinem (frus-
 tra enim asino lyra canitur) assequi non possunt: hoc alijs et dissuadent
 et interdicut. Sed barbatum me, qm̃ manum ferule subduximus credite
 magistrũ dicere: fides eni prestanda est peccatis in arte: inquit maiestas im-
 perialis. Sint itaq̃ Candidissimi lectores: quos Ornitoparchiana reficit
 diligentia: us paucis contenti: q̃ primũ enim respirauero maiora videbũt.

Anti-
stene

Iustia-
ous.

Tetrastichon authoris ad Librum.

I liber: et summi laudes diffunde Tonantis:
 Nec timeas lingue subdola verba male.
 I: tua te pietas: cultus non ipse probabit:
 Ergo age non cultu: sed pietate place.

Libellus ad Lectorem.

Sum pietate liber: tenuous modo missus in auras
 Defero Artonios: sub breuitate modos
 Pieridum cantus: celi quis numina: manes:
 Placari tellus: pontus: et astra queunt.
 Pauperibus pregnans ego sum: medicina: salusq̃
 Diuitibus splendor: pontificunq̃ decus.
 Icta Dionaeis consolor pectora flammis:
 Me sine nil Deibus: nilq̃ Minerua potest.
 Martia castricolas: tremulo dũ tympana bombo
 Instrepitãt: plausim concito ad arma viros.

f. 5A
707

Quisq; graues gestant: animorum pondera: curas
Ad me confugiant: mite leuamen ero.
Seria magnanimis: solatia presto locosis:
Integra: nunc fletus ingero: nunc adimo.
Munus et hoc mihi: cuiq; suas ancilloz ad arteis
Me legat hinc vates: nauita: pastor: eques.
Quo me quisq; vocat cursim sequor: ipse parentis
Sic docuit chari: non sine laude labos.

Henrici Cotheri Brunopolitani Artium magistri ad Andre-
am Ornithoparchum Argutissimum artis mo-
dulatorie professorem: Epigramma.

Dā tibi Nestoreos vitam dent ducere in annos
Grata iuuentuti: qui modo dona dabas.
Musica enim ingenio nunc diuulgatur in omnes
(Laus superis) homines: Ornithoparche tuo.

Tetrastichon Auctoris in Inuidum.

3 patriam petito: superum: tibi vita negatur:
Inuide tartareis: bestia nata locis.
Tu licet inuideas: et mens malefana repugnet:
Phama manet doctos: nil speciosa minus.

Excussum est hoc opus: denuo castigatum: recognitumq;
Lipsie in edibus Valentini Schumanni: calcographi solertissis-
mi: Mense Aprilis anni virginiei partus vndeuigesimi supra
sesquimillesimum.

